

Iedere dag BBBeter

**Van Vertrouwenscrisis
naar Noaberstaat**

**TWEEDE
KAMER
VERKIEZINGEN
22.11.23**

**Visie en
Verkiezingsprogramma
2023-2027**

DANKWOORD

Graag richt ik een bijzonder woord van dank aan al die mensen die in een zeer korte tijd, vaak ten koste van hun vakantie, een compleet nieuw programma hebben samengesteld.

Programmacommissie, werkgroepen, schrijfteam, bestuur, beleidsmedewerkers, kenniscentrum, communicatieafdeling, betrokken leden en burgers, vakmensen uit de praktijk, medewerkers van het Partijbureau. We zijn jullie zonder uitzondering zeer veel dank verschuldigd!

We hebben niet alle input in de eindversie kunnen verwerken, maar iedere bijdrage heeft ons geholpen een veelzijdig beeld te vormen en een goede discussie te voeren. Zo zijn we tot een heldere visie en afgewogen standpunten gekomen voor een beter Nederland.

Caroline van der Plas

INLEIDING

Voor u ligt het verkiezingsprogramma van BBB voor de komende Kamerperiode. Een realistisch, evenwichtig toekomstgericht programma dat recht doet aan en antwoord geeft op de uitdagingen waar ons land voor staat.

Veel kiezers willen natuurlijk weten welke standpunten we op allerlei terreinen innemen. Uit alle hoeken en gaten van onze maatschappij hebben we inbreng gekregen en de vraag om onze mening te geven over honderden vraagstukken.

Het verkiezingsprogramma is de leidraad voor de toekomstige fractie van BBB voor de komende jaren. Zij brengen de standpunten uit het programma zo goed mogelijk naar voren in de Tweede Kamer. Sommige zaken worden uitgevoerd door provincies en gemeenten, maar BBB vindt het belangrijk dat kiezers weten waar we voor staan én vooral wat we willen bereiken voor Nederland.

HET VERKIEZINGSPROGRAMMA IS OPGEBOUWD UIT 2 ONDERDELEN:

1. Onze visie op een ledere dag BBBeter Nederland
2. Onze standpunten over een breed scala van onderwerpen

Ook komen de identiteit en kernwaarden van BBB aan de orde. Onze BBB-volksvertegenwoordigers, dus Caroline en haar collega-BBB-Kamerleden, strijden de komende jaren voor de standpunten in ons programma. Daar waar een standpunt nog niet helder is, werken zij vanuit de BBB-visie.

Onze BBB-volksvertegenwoordigers controleren het kabinet, inclusief eventueel door BBB geleverde ministers en staatssecretarissen, op basis van onze visie.

Onze BBB-volksvertegenwoordigers stemmen volgens de uitgangspunten van onze visie en ons verkiezingsprogramma en zien bij moties en amendementen de stemadviezen (zogenaamde appreciaties) van het kabinet niet als een stemopdracht voor de coalitiefracties in de Tweede Kamer. Dit heet dualisme. Dualisme wil zeggen dat er een duidelijke scheiding is tussen kabinet en parlement. De regel die dan strikt genomen geldt is: de regering regeert, het parlement controleert.

Fractiediscipline is bij BBB geen kadaverdiscipline. Wij vullen dit in met vrijheid voor Kamerleden bij medisch-ethische kwesties of andere fundamentele kwesties, waarin we binnen een fractie van mening kunnen verschillen.

Onze visie is ook de inzet bij eventuele coalitieonderhandelingen. BBB wil straks, na de verkiezingen, geen regeerakkoord, maar een regieakkoord. Een visie op langjarig beleid in Nederland waarin ondernemers, boeren en burgers het vertrouwen wordt gegeven om dit mede vorm te geven.

Een regieakkoord dat een stip op de horizon zet voor Nederland. Een regieakkoord dat minimaal eens per jaar beoordeeld wordt door de hele Tweede Kamer. Zitten we op de goede weg? Waar gaat het fout? Waar moeten we bijsturen? Geen 884 bolletjes met dichtgetimmerde afspraken, waarover de kiezer over vier jaar weer mag stemmen. Dat vraagt om een brede visie voor de toekomst van Nederland.

ledere dag
BBBeter

INHOUDSOPGAVE

VISIE OP EEN IEDERE DAG BBBETER NEDERLAND	7
 De witteboordenoverheid	7
 Een volkshuis voor Nederland	8
 De overheid als maakbaarheid project	9
 Tweedeling	11
 De staat van de samenleving	12
 Van verticale naar horizontale zuilen	13
 Halsstarrige gemeenschapszin	14
 De openbaring van de regio	14
 De wederopbouw van Nederland	17
1. Toegang voor iedereen	18
2. Een waardige maakindustrie	19
3. Voedselproductie	19
4. Leiderschap	20
 Waarom dit grote verhaal?	20
 De noaberstaat	21
 Van regeerakkoord naar regieakkoord	22
 BBB als emancipatiepartij	23
ONZE IDENTITEIT	24
ONZE KERNWAARDEN	26
HOOFDSTUK 1: LEEFBAARHEID	29
HOOFDSTUK 2: WONEN	35
HOOFDSTUK 3: WERKEN	43
HOOFDSTUK 4a: ECONOMIE EN ONDERNEMEN	47
HOOFDSTUK 4b: FINANCIËEL WELZIJN EN FISCALITEIT	51
HOOFDSTUK 4c: FINANCIËLE INFRASTRUCTUUR	55
HOOFDSTUK 5: GEZONDHEIDSZORG EN SPORT	57
HOOFDSTUK 6: VOEDSELZEKERHEID EN RENTMEESTERSCHAP	67
HOOFDSTUK 7a: ONDERWIJS EN WETENSCHAP	77
HOOFDSTUK 7b: DIGITALISERING EN TECHNIEK	83
HOOFDSTUK 8a: VEILIGHEID	87
HOOFDSTUK 8b: ASIEL EN MIGRATIE	93
HOOFDSTUK 9: RUIMTELIJKE ORDENING, INFRASTRUCTUUR EN MOBILITEIT	97
HOOFDSTUK 10: BINNENLANDS BESTUUR, HET KONINKRIJK EN EUROPA	105
HOOFDSTUK 11: KLIMAAT EN ENERGIE	113
HOOFDSTUK 12: BUITENLAND EN KRIJGSMACHT	119

Iedere dag BBBeter

A woman in a green jacket is riding a bicycle with a child in a pink jacket and backpack seated on the back. Another child in a dark jacket is riding a bicycle ahead of them on a paved path. The path is bordered by tall green grass and yellow wildflowers. In the background, there is a canal and several traditional Dutch windmills under a clear sky.

Visie op een

Iedere Dag

BBBeter

Nederland

In de HJ Schoo lezing op 4 september gaf Caroline van der Plas het al aan: het is 69 jaar geleden dat in Assen het standbeeld van Bartje werd onthuld. Bartje, “Ik bid niet veur brune bon’n”, groeide op in armoede op het Drentse platteland en was een echte kwajongen. Toen Willy van Hemert de verhalen bewerkte voor een televisieserie, werden de rollen gespeeld door mensen die in Drenthe geboren zijn en de dialogen werden in de streektaal gevoerd. De dialogen werden ondertiteld in het algemeen Nederlands. Prachtig hoe heel Nederland via de boeken van Anne de Vries en de tv-serie van Willy van Hemert, en via Bartje zo kennismakte met de regio, de streektaal en de gebruiken in de regio. Trots is Drenthe nog altijd op Bartje, die elk jaar nog wordt geëerd op de tweede zaterdag in september met een verjaardagsfeest op het Koopmansplein in Assen. Elk jaar viert hij daar zijn twaalfde verjaardag. In menig huiskamer staat een miniatuur beeldje. En trots is Nederland ook op Bartje, die zelfs is vereeuwigd in Madurodam. Trots mogen wij zijn op onze iconen en helden.

En niet alleen op iconen en helden als Bartje. Trots moeten we zijn op de niet zichtbare iconen. Trots moeten we zijn op EN uitstralen naar onze helden die niet een eigen tv-serie of een standbeeld krijgen. De vakmensen, zoals de automonteurs, de schilders, de bouwers, de lassers, de buschauffeurs, de MKB'ers en andere ondernemers die ons land draaiende houden. De mensen, zoals politieagenten en militairen die ons land veilig houden, de mensen, zoals onze boeren, tuinders, telers en vissers die dagelijks zorgen voor ons voedsel. De mensen die onze zieken, gewonden, gehandicapten en ouderen verzorgen en verplegen. De mensen die onze zieken weer beter maken. De mensen die ervoor zorgen dat onze kinderen onderwijs krijgen.

Deze mensen hoeven zelf niet per se een standbeeld of een tv-serie. Deze mensen vragen niet veel van ons. Zij vragen alleen dat wij ze serieus nemen. Dat wij ze zien en horen. Niet alleen in campagnetijd. Altijd.

Mensen zijn geen dossiers. Mensen zijn geen spreadsheets. Of zoals de helaas, op 17 juli 2014 bij de verschrikkelijke MH17 moordaanslag samen met zijn vrouw en dochter, overleden Eerste Kamerlid Willem Witteveen schreef in zijn bundel ter herinnering aan een van zijn eerste Kamerperiodes: “Een gezonde democratie is ermee gediend dat de politiek actieve burgers en de burgers die een politiek ambt bekleden beseffen dat er ook mensen zijn die vinden dat ze behandeld worden als barbaren. Dat er mensen zijn die genoeg hebben van bureaucratie, die het anders willen, die recht hebben op aandacht en respect. Die mensen zijn niet de vijand voor de poorten van de stad, maar zijn de medebewoners van de stad. Niet een “zij” maar een “wij”. Wij zijn de medebewoners van het Volkshuis dat Nederland heet.

DE WITTEBOORDENOVERHEID

HJ Schoo schreef precies 20 jaar geleden een essay over de “Witte Boorden Overheid”. Een overheid die door privatisering en verzelfstandiging haar praktijk- en vakmensen was kwijtgeraakt. HJ Schoo kon ze eindeloos opnoemen. De verplegers, de politieagenten, de lassers, de boeren, de schoonmakers, de postbodes, de conducteurs, de machinisten, de balie ambtenaar etcetera. Technocratisch denken kneedde blauwe boorden Nederland toen echter al tot een witte boorden overheid. Een overheid van waar steeds meer theoretisch en academisch opgeleiden kwamen. En ja. Zeker die heb je ook nodig. Echter de gezonde mix van denkers en doeners verdween. Poten-in-de-klei-denken maakte meer en meer plaats voor excelsheet- en spreadsheet-denken.

Iedere dag BBBeter

Herman Tjeenk Willink schreef het jaren geleden al: “Nederland wordt geregeerd door spreadsheets en de marktwerking in de publieke sector brengt schade toe aan de democratische orde. De overheid bezuinigde jarenlang de inhoudelijke kennis en praktijkervaring weg en verving deze door juristen, economen en bestuurskundigen.”

De spreekwoordelijke modder onder de nagels verdween in de Haagse silo's, oftewel de ministeriële torens, maar ook in gemeente- en provinciehuizen, met grote gevolgen. HJ Schoo waarschuwde in 2003 ook al dat de dominantie van hooggeschoolde witte boorden bij de overheid gevolgen zou hebben. Gevolgen voor haar beeldvorming van de maatschappij en welke waarden belangrijk zijn voor de overheid. En gevolgen voor hoe de witte boorden overheid op de wereld reageert. “Deze nieuwe overheid dreigt het exclusieve instrument van de hogere middenklasse te worden”, schreef hij.

Terwijl de overheid er juist ook voor groepen zou moeten zijn die kwetsbaarder zijn en voor de mensen die achterblijven, zou de overheid niet langer hun partner zijn, maar de vijand, een dwarsligger achter het loket, een bange controleur, de vertegenwoordiger van een ander soort mensen. Profetische woorden van Schoo.

De witte boorden overheid werkt voor mensen die zich net zo makkelijk in Den Haag aanpassen als in Brussel, New York of Shanghai. Maar niet voor mensen die zich alleen thuis voelen in Lattrop-Breklenkamp in Twente, Sluis in Zeeland, Kanaleneiland in Utrecht of de Rivierenwijk in Deventer. De overheid is de aansluiting met deze mensen verloren. Terwijl zij vaak de overheid het meeste nodig hebben.

Bij de witte boorden overheid is een nieuwe generatie geleerd om uit te gaan van gemiddelden en modellen. En deze mensen gaan dan ook werken met gemiddelden en modellen. En omdat iedereen het doet, blijft het zo. De focus op gemiddelden heeft ook heel lang de toenemende verschillen tussen groepen mensen in ons land verbloemd. Jarenlang scoorde Nederland best goed (gemiddeld) op bijvoorbeeld koopkracht, onderwijs en zoiets als geluk of tevredenheid en vertrouwen. Intussen werden echter de verschillen achter het gemiddelde groter. Eerst scoorden veel mensen bijvoorbeeld rond een 7,8 op geluk (schaal van tien). Later bleek dat steeds meer mensen een 5 of 6 scoren en meer mensen een 8. Samenhangend vaak met opleidingsniveau, gezondheid en bijvoorbeeld woonomgeving. Zo bleven de gemiddelden in lijstjes hoog, maar nam de polarisatie toe. De laatste paar jaar kun je er niet meer omheen dat de gemiddelden te weinig zeggen over heel veel mensen. Want geen mens is gemiddeld en dus voel je je niet serieus genomen als politici en opeenvolgende kabinetten blijven zeggen dat we “gemiddeld zo goed scoren”.

Maar dit hoeft niet allemaal zo te blijven. Verandering is niet een kwestie van kunnen. Het is een kwestie van willen. Het kan WEL.

EEN VOLKSHUIS VOOR NEDERLAND

Die verandering moet breed worden opgepakt en uitgedragen de komende jaren. Nederland zit in een samenlevingscrisis, een diepe vertrouwenscrisis tussen burger en overheid. Wie dat nu nog niet ziet, is een samenlevingsontkenner. Nederland is toe aan haar tweede naoorlogse wederopbouw. Het uitgangspunt daarbij is, zoals de Nationale Ombudsman ook zegt: “De overheid is er voor burgers en niet andersom.”

Nederland moet daarom een Noaberstaat worden, een Mienskipsteat (Fries voor Gemeenschapsstaat). Een overheid als een betrokken buurman, of buurvrouw, waar je op kunt rekenen, maar die OOK gepaste afstand bewaard tot het persoonlijke erf.

Een 'Noaberstaat', geleid door mensen met visie, praktijkervaring en integriteit, waar de overheid zich niet blindstaart op de waan van de dag, maar oog heeft voor wat écht belangrijk is. Een overheid met visie: "Wat willen we nou eigenlijk met Nederland? Hoe willen we dat Nederland er - laten we zeggen - in 2050 uitziet? Wie heeft welke ruimte nodig en wat is daar sociaal, maatschappelijk, economisch en ecologisch voor nodig?"

Een visie op de basis van ons leven. Gezond voedsel, gezonde lucht, schoon water. Huizen waarin geleefd kan worden. Banen die bestaanszekerheid geven. Een inkomen. Gezondheidszorg die toegankelijk is. Zorg voor onze ouderen. Toekomst voor onze jeugd. Maar ook de bus die gewoon stopt in de straat of de straat verderop. Het zwembad dat open kan blijven, de pinautomaat op de hoek, de jaarlijkse straatbarbecue, het dorpsfeest, en het terras in de stad of in het dorp. Een visie op niet alleen welVAART, maar OOK op welZIJN.

In Zweden noemen ze dit met trots hun 'Folkhemmet': een samenleving die functioneert als een grote familie. Waar je niet voor elkaar hebt gekozen, maar het wel met elkaar moet doen. Waar iedereen bijdraagt, maar waar iedereen ook naar elkaar omkijkt. Dat is het Nederland waar we naartoe moeten; een Volkshuis. Met ruimte voor ieders mening, voor ieders geluid, voor ieders verhaal, voor ieders bestaan. Met ruimte voor discussies en meningsverschillen. Ja, ook ruimte voor ruzie. En een Nederland zonder cancel cultuur.

DE OVERHEID ALS MAAKBAARHEID PROJECT

Door mensen te degraderen tot cijfertjes en statistieken en een overheid die zich verschanst heeft in silo's vol met juristen, economen en bestuurskundigen is de Nederlandse samenleving de laatste decennia er meer een van individuen en polarisatie geworden. Polarisation wordt OOK door politici aangejaagd. Dit gebeurt door mensen met een - voor hen - minder welgevallige mening, weg te zetten als dom, domrechts, wappies of proteststemmers. Politici noemen dagelijkse zorgen en vragen "verjaardagspraat", of "borrelpraat", of "Ach, het zijn allemaal onderbuikgevoelens". Een bij veel Nederlanders populair programma als Vandaag Inside, dat seizoen op seizoen al jaren de hoogste kijkcijfers haalt, wordt neergezet als voetbal-kantine-tv. Alsof het allemaal pruttel-tv is voor lallend volk dat nergens verstand van heeft.

Dagelijkse zorgen, maar ook dagelijkse grappen weghonen als kroegpraat, borrelpraat en verjaardagspraat. Dat is verschrikkelijk. Verschrikkelijk. Het dedain wat daarmee wordt uitgestort over gewone mensen, met gewone levens, gewone banen, gewone verlangens en behoeftes, gewone families, gewone humor is ronduit stuitend. Jouw mening nemen we niet serieus. Jouw grap is fout.

En het ergste is, de politici die dit doen, hebben het zelf niet eens door. Op verjaardagen, bij borrels en in de sportkantine, worden namelijk JUIST de zaken des levens, de dagelijkse zorgen en wensen besproken. DAT is de plek waar het leven op tafel wordt gegooid. En onderbuikgevoelens zijn OOK gevoelens. Wij hebben juist als taak dit serieus te nemen en mensen gezien en gehoord laten voelen. En natuurlijk hoef je

Iedere dag BBBeter

het niet met elkaar eens te zijn. Maar mensen zien en horen, leidt juist tot gesprekken en respect voor elkaars mening. En dan hoef je mensen niet, onderuit te schoffelen, NEER TE HALEN, omdat zij toevallig niet de welgevallige mening hebben, die jij hebt.

Zelfs verkiezingsprogramma's gaan niet meer over de ziel van een partij en welke visie zij hebben voor Nederland, maar over nauwe financiële keuzes, die je als een computerspel bij het Cultureel Planbureau aanlevert, zodat je "mee mag doen". In spreadsheets wordt dan berekend wat je plannen ons gaan kosten. Maar niet, wat levert het ons als samenleving en gemeenschap op. Een verkokerde blik in plaats van een brede blik. Niet alleen welVAART, OOK welZIJN.

Werk, inkomen, wonen, onderwijs, gezondheid, welzijn, sociale cohesie en leefomgeving doen er allemaal GELIJKTIJDIG toe. In de nieuwe Kamerperiode moet dit allemaal veel nadrukkelijker op elkaar betrokken worden. Er moeten natuurlijk altijd keuzes gemaakt worden (en veelal uitruilen; niet alles kan tegelijk) maar de politiek moet de komende jaren steeds ALLE belangen (economisch, sociaal, ecologisch, maatschappelijk) op tafel leggen en wegen. Dit heeft ook gevolgen voor hoe we aankijken tegen de Rijksbegroting, en de inrichting van het Kamerwerk. Bouwen en wonen is een sociale opgave. Nadenken over ons platteland en de landbouw is ook een sociaal vraagstuk en gaat niet alleen over stikstof of geld. Het gaat om de integrale, brede afweging, anders kom je niet goed uit en neem je mensen niet serieus. Maar het is dus ook een institutionele opgave. Hoe richten we onze besluitvorming (en het Kamerwerk; ministeries; kabinetsposten) in en hoe willen we de werkwijze veranderen (ook als de wetgeving dat nu belemmert).

De overheid moet stoppen met een groot **bedrijf te zijn**, waar de menselijke maat, misschien niet eens doelbewust, naar de tweede plaats is gegaan, en waar alles draait om geld en efficiency. Een overheid die compleet lijkt doorgeschoten in de drang om een volmaakt product neer te zetten waarbij de eindgebruiker (wij) steeds meer inbreuk voelen in onze individuele vrijheden.

Mensen zijn overgelaten aan concurrentie en marktwerking op plekken en omgevingen in de samenleving waarin dat juist niet moet. Dit terwijl tegelijkertijd de kleinste handelingen door werkgevers, werknemers en individuele burgers tot zeven cijfers achter de komma verantwoord moeten worden.

Allemaal controledwang, toezichthouders mentaliteit en scepticisme richting onze eigen burgers. Terwijl de overheid er is voor burgers en niet andersom! En los van het feit dat dit allemaal onnodig veel geld kost, heeft de vinkjes cultuur die de overheid heeft gecreëerd, gevolgen in alle lagen van de bevolking. Docenten hebben steeds minder tijd voor leerlingen. Verpleegkundigen hebben steeds minder persoonlijke tijd voor hun patiënten. Ondernemers zijn drukker met administratie en controles dan met de praktijk. Boeren zijn boekhouders geworden, agenten zitten meer achter hun bureau dan dat zij op straat kunnen zijn. Huisartsen hebben geen tijd meer voor hun patiënten. En al die nodeloze bureaucratie kost miljarden. Miljarden die wij zouden kunnen stoppen in zorg, onderwijs en politie bijvoorbeeld.

Miljarden verspild omdat de overheid ons wantrouwt in plaats van vertrouwt. Omdat de overheid ons ziet als fraudeurs, zeurpieten en mensen die "er toch geen verstand van hebben". Een overheid die beleid maakt op basis van wantrouwen in plaats van op vertrouwen. En daardoor mensen in de ellende stort, tegen muren aan laat lopen en in de knel laat zitten. Kijk naar het toeslagen schandaal, de aardbevingschade, de watersnoodramp in Zuid-Nederland en de misstanden in de jeugdzorg, om maar wat te noemen.

“Loop mee met de zwakkeren, dan weet je zeker dat niemand achter blijft.” En nee, je kunt niet bijna 18 miljoen mensen allemaal even tevreden houden, dat is duidelijk. Maar het moet WEL het uitgangspunt zijn. Als we dat nou eens proberen, dan komen we al een heel eind.

En wie zijn die zwakkeren dan? Mensen met minder inkomen of geld, mensen met minder sociale contacten, mensen die minder geschoold zijn, mensen die in een minder leefbare omgeving opgroeien of wonen, mensen met een kwetsbare gezondheid. Iedereen die op al deze economische, sociale, persoonlijke en culturele hulpbronnen laag scoort ervaart minder weerbaarheid en meer kwetsbaarheid.

TWEEDELING

In de covid-periode is de polarisatie en de tweedeling in de samenleving allemaal nog eens verergerd. Mensen die niet wilden of konden worden gevaccineerd, werden weggezet als wappies en gekkies. Demissionair voormalig minister van VWS Hugo de Jonge noemde het een “epidemie van de ongevaccineerden” en nam deze woorden nooit terug. Door de vaccinatiedrang, lockdowns, de QR-code en de gelukkig nooit ingevoerde, maar wel vergevorderde 2G, zijn mensen en families tegen elkaar opgezet. Zijn families uit elkaar gevallen. Hebben kinderen en kleinkinderen hun ouders en grootouders lange tijd niet kunnen zien en in veel gevallen zelfs geen afscheid mogen nemen op het sterfbed. Mensen werden geweigerd in cafés, in bioscopen en theaters.

Tegen kinderen werd gezegd dat ze beter niet naar opa of oma konden gaan, omdat als zij ze zouden besmetten opa of oma misschien wel ziek kon worden en doodgaan. Tegen kinderen! Unicef schreef ons als politiek een brief met het pleidooi om te stoppen dit op de schouders van kinderen te leggen. En we vergeten nooit de man die ons mailde hoe kapot hij was omdat hij uit het kerkkoor was gezet omdat hij niet gevaccineerd was. 58 jaar was hij lid geweest van dit koor. 58 jaar! Zijn hele leven lag daar. Zijn vrienden waren daar. Weggestuurd. Of de mail van de mevrouw die door haar familie werd verboden om afscheid te nemen van haar stervende vader, omdat ze niet was gevaccineerd.

WIJ hebben mensen dit aangedaan. We hopen dan ook vurig dat de parlementaire enquêtecommissie, nadat de nieuwe Tweede Kamer is geïnstalleerd, alsnog wordt geformeerd en zijn werk gaat doen. Nee, niet alles ging fout. Er gingen ook dingen goed. Het is daarom tijd dat wat goed ging EN fout ging op tafel komt. Op een democratische wijze.

Alle trends die we hebben genoemd, hebben ons als samenleving ingrijpend veranderd. Als we niet oppassen, raken mensen verder in zichzelf gekeerd. Raken ze nog meer sociale samenhang kwijt. Gaan mensen verder vereenzamen, vinden ze nog moeilijker aansluiting met elkaar, en komt onze gemeenschapszin verder onder druk te staan. En als we minder gemeenschappelijk hebben, worden we het ook minder snel eens over welke problemen we nou willen oplossen. Dit is de individualisering van onze samenleving die we moeten stoppen.

Wij zijn de eerste om toe te geven dat hier soms een tegenstelling in lijkt te zitten. Het is zowel een probleem dat de overheid zich terugtrekt, maar het is ook een probleem dat diezelfde administratieve staat zich overal mee lijkt te bemoeien. Dit laat zich verklaren door het eerdere punt wat over de Witteboorden Overheid werd gemaakt. De overheid, en daarmee haar prioriteiten, is in toenemende mate een

maakbaarheids project van theoretisch opgeleiden geworden. Mensen die het geluk hebben nooit de consequenties van falend maakbaarheid beleid te zullen voelen. Wie het wel raakt zijn de mensen die in gemeenschappelijkheid en in vrijheid een simpel, maar waardig, bestaan nastreven. De 'kleine luyden' van Abraham Kuyper. Hun noden zijn niet gediend bij een over gretige overheid, maar juist een overheid die haar kerntaken en haar functie als vangnet goed op orde heeft.

DE STAAT VAN DE SAMENLEVING

En terwijl de samenleving individualiseert, is er tegelijkertijd behoefte aan erkenning en waardering. Wij mensen blijven namelijk diep in ons bestaan sociale dieren. We hebben het simpelweg nodig! Daardoor zie je in de lagen van de samenleving waar individualisering het meeste voorkomt, dat er meer behoefte ontstaat voor aansluiting bij sociale groepen, subculturen. Mensen willen opvulling van de leegte die individualisering achterlaat. Deze groepen, subculturen en gemeenschappen hebben echter vaak ook hun eigen verzameling aan normen, waarden, tradities en symbolen ontwikkeld. Het lijkt dan ook dat ze met elkaar bestaan, maar eigenlijk bestaan ze los van elkaar, met weinig onderlinge cohesie.

Dit, gepaard met steeds slimmere algoritmes die ons vooral voeden met informatie die we willen zien, maakt dat er echokamers ontstaan waarin we alsmaar overtuigd blijven worden van ons eigen gelijk en omringd zijn door mensen die er precies zo over denken.

En ons gelijk zijn we steeds harder en steeds scherper gaan verdedigen. Nu is daar op zich niets mis mee. Een van de kenmerken van een open en democratische samenleving is juist dat allerlei standpunten op het scherp van de snede bediscussieerd moeten kunnen worden. Dit komt namelijk voort uit een absolute vrijheid van het spreken. Maar bij die vrijheid hoort ook een verantwoordelijkheid. Het feit dat je alles kan zeggen betekent niet dat je alles daarom ook moet zeggen.

En daar gaat het nu vaak mis. We zijn namelijk een brug over gegaan waarin dit soort maatschappelijke gesprekken niet meer vanuit een positie van wederzijds respect plaatsvinden maar - opnieuw - juist vanuit wantrouwen. Wantrouwen voor de ander, wantrouwen voor "de groep" waar hij of zij bij hoort en wantrouwen voor de daadwerkelijke beweegredenen.

We spreken wel, maar praten niet. We horen wel, maar luisteren niet. Iets kan niet meer goed zijn als het niet in MIJN wereldbeeld past of door gelijkgestemden wordt verkondigd. In de Tweede Kamer, verdorie de plek waar JUUST een open gesprek gevoerd MOET worden, gebeurt dit aan de lopende band.

Jij wilt geen gewelddadige pushbacks van vluchtelingen?

Oh, dus jij wilt een tsunami van Afrikaanse gelukszoekers in Nederland!

Jij wilt een ander stikstofbeleid? Oh dus jij bent TEGEN de natuur!

Jij hebt vraagtekens bij windmolens op zee en zonnepanelen op landbouwgrond?

Oh, dus jij vindt dat onze kinderen en kleinkinderen mogen verzuipen als de zeespiegel stijgt!

Maar ook; Dus jij bent kritisch op boeren? Dan mag je NOOIT meer eten.

Deze manier van polariseren, zaait haat, agressie en vijandigheid in de samenleving. Dit smoort het maatschappelijk debat in de kiem. Dit zorgt voor een grimmige, onveilige omgeving. Dit weerhoudt mensen om actief deel te nemen aan het maatschappelijk debat. Deze polarisatie vindt overal plaats. Niet alleen thuis, maar ook in debatcentra, hogescholen, universiteiten, talkshows en digitaal. En wij als volksvertegenwoordiging pakken onze rol niet.

De polarisatie laat al zien - en dit zal verergeren - dat we maar onze mond gaan houden. De dialoog niet meer met elkaar aangaan, maar deze juist zullen vermijden. En als we hem wel aangaan is het niet om een goed gesprek te hebben, maar vooral de ander zijn of haar ongelijk te bevestigen om de eigen echokamer in stand te houden. We horen wat er gezegd wordt om snel en venijnig te reageren, maar we luisteren niet. We spreken om ons gelijk te bewijzen, maar praten niet. Stemmen verstommen en zo sterft een democratie, als we niet uitkijken. Een wijs man in Den Haag sprak vorig jaar deze zorg tegen me uit. "De democratie KAN kapot."

En de democratie sterft niet met een revolutie, maar met gesprekken die stilvallen. Omdat we het niet meer willen of durven aan te gaan. Omdat het stille midden de publieke zenders uitzet, de krant definitief dichtslaat, geen comments meer leest online of besluit het maar niet meer over politiek te hebben. De stilte die het achterlaat, zal razendsnel worden ingevuld door de extremen aan de flanken. Je moet ergens voor of tegen zijn en ben je niet voor, dan ben je tegen. Ben je niet met mij, dan ben je tegen mij. Mensen worden zo met de rug tegen de muur gezet, terwijl de meeste mensen heel goed nuances kunnen aanbrengen en snappen dat er bij elk vraagstuk voors en tegens zijn. En precies deze groep krijgt dan geen stem meer. En dat is ontwrichtend voor onze **democratie**. Want juist deze groep is de verbinding tussen de flanken en verdient een duidelijke politieke vertegenwoordiging. En wij zijn ook eerlijk: wij weten het ook niet altijd en kunnen ook niet alles. Maar we willen het wel weten en we willen het wel kunnen en elke dag is voor ons een leerproces.

Iedereen, ook wij, hebben hier een rol in. Wij zijn met zijn allen de hoeders van het vrije en open gesprek. De overheid kan dit niet alleen en wij mogen niet verwachten dat dit opgelost gaat worden louter en alleen vanuit Den Haag. WIJ moeten het gesprek gaande houden, en ervoor zorgen dat IEDEREEN mee kan doen met dit gesprek! Dat is het enige middel tegen echokamers en tegen polarisatie. Een echt gesprek waarin oprecht naar elkaar geluisterd wordt.

VAN VERTICALE NAAR HORIZONTALE ZUILEN

Subculturen zijn overigens niet altijd slecht geweest voor de Nederlandse samenleving. Ons huidige politieke bestel is eigenlijk gebouwd op een akkoord tussen voormalige subculturen; de zuilen politiek. Dat werkte vroeger goed. Het waren verticale gemeenschappen die verschillende economische klassen verenigde. De Katholieken, protestanten, liberalen en socialisten. Binnen een zuil keken mensen naar elkaar om. Mensen met een hoger inkomen en meer macht kwamen op voor de lagere economische klassen binnen hun eigen verticale zuil. Hierdoor werden de problemen van iedere laag goed vertegenwoordigd. Hierdoor kon de theoretisch opgeleide top van de Partij van de Arbeid de belangen van hun arbeiders achterban goed verdedigen. Dit maakte gigantische groepen mensen die nooit toegang hadden tot politieke invloed ineens onderdeel en actief aandeelhouder van Nederland, haar maatschappelijk middenveld en haar overheid, en konden een bijdrage leveren aan het Nederlandse verhaal.

Iedere dag BBBeter

Maar tegenwoordig zijn zuilen horizontaal geworden. Of liever gezegd, het zijn meerdere bubbels geworden. In deze bubbels zitten mensen bij elkaar in een zuil met eigen partijen, eigen vakantieoord, eigen sportclubs, eigen onderwijsinstellingen, eigen economische posities en eigen media. Contact met mensen uit andere lagen van de bevolking is minimaal. De rijken zitten bij de rijken, de armen zitten bij de armen, de middenklasse zit bij de middenklasse, de praktisch opgeleiden zitten bij de praktisch opgeleiden, de universitair en theoretische opgeleiden zitten bij de universitair en theoretisch opgeleiden. Is dit een probleem? Ja, bijvoorbeeld bij universitair opgeleiden met hogere inkomens in een eigen bubble is dit problematisch. Zij vormen namelijk de laag die ook vaak politici, beleidsmakers en bestuurders levert. Vroeger kon je erop vertrouwen dat de elite van jouw zuil ook jouw belang behartigde. Dat gevoel zijn mensen kwijt, want die elite is zijn eigen bubble geworden.

Een gewone boomer-vrouw van dik in de vijftig met overgewicht en met alleen een HAVO-opleiding die woont in een rijtjeshuis in Deventer en Kamerlid is, wordt door die bubble als een rareiteit gezien. Die wordt door mensen in deze bubble ook weleens smalend Ma Flodder genoemd. Of juffrouw Jannie.

HALSSTARRIGE GEMEENSCHAPSZIN

Ondanks de individualisering en de maatschappelijke vervreemding van het openbaar bestuur zijn er zeker nog stevige gemeenschappen met een sterke identiteit en sociale cohesie te vinden in ons land. Kijk naar een regio als de Achterhoek of Twente, waar mensen zichzelf 'Achterhoeker' of 'Tukker' noemen. De Zaanstreek, waar mensen zich Zaankanter noemen. Den Helder, waar mensen zich Jutters noemen. Of de eilanden, waar mensen zich eilander noemen. Daar voelen mensen zich verbonden in hun culturele identiteit. Het is die verbinding die je terugziet in de rijke tradities van Poasboakes (paasvuren) in Salland en Twente, het carbid-schieten in Noordoost Nederland, de dorpskermis, het carnaval in Brabant en Limburg, het eiergooien in Tollebeek, het Kallemooifeest op Schiermonnikoog, de Poaskeerls in Ootmarsum, of de trekkerslep in Hooghalen.

De oorzaak én het gevolg hiervan is dat mensen elkaar kennen, elkaar begrijpen, elkaar wat gunnen, elkaar in hun waarde laten en naar elkaar omkijken. Het faciliteren en in stand houden van dergelijke culturele tradities helpt dan ook mee aan de versterking van de sociale cohesie en noaberschap in onze regio's en streken. Dit is van groot belang omdat juist daar waar mensen zich verbonden voelen, de effectiviteit van de democratie het sterkst is en de maatschappelijk vraagstukken het best opgelost worden. Het is juist die vertrouwde omgeving die mensen missen. Of bang zijn te verliezen in de wereld van het doorgeslagen ego en de getallenreeksen van het spreadsheetbeleid. Kijkende naar de ontwikkelingen in de regio zijn die zorgen zeker legitiem.

DE OPENBARING VAN DE REGIO

Het rapport 'Elke regio telt!' is een uitgebreide en goed onderbouwde uitwerking van ontwikkelingen die mensen in die regio's al heel lang zien gebeuren: de vershraling van voorzieningen, dus de pinautomaat die verdwijnt, de dorps- of wijkagent die is verdwenen, de bus die niet meer rijdt, de dorpschool die moet sluiten en/of het zwembad dat dicht moet. Het is allemaal een beleidsfocus op grootstedelijke gebieden,

te kortdurende en kleinschalige Rijks Ondersteuningsprogramma's voor regio's en onvoldoende oog hebben gehad voor de uitdagingen in regio's. Voor Den Haag leek het rapport een openbaring, voor miljoenen mensen in Nederland stond er weinig nieuws in.

De leefbaarheid van een gebied is voor een groot gedeelte afhankelijk van de mate waarin mensen in hun behoeften kunnen worden voorzien. Helaas zijn er steeds meer gebieden in ons land waar de aanwezigheid van basisvoorzieningen niet vanzelfsprekend meer is. Dit komt door een neerwaartse spiraal als gevolg van een overheid die uit de dorpen en kernen vertrekt omdat de instandhouding van dergelijke voorzieningen drukt op de overheidsuitgaven.

Welvaart versus welzijn...

Maar geld kan en mag niet altijd een reden zijn om ergens op te bezuinigen. Het getuigt juist van noaberstatelijkheid als een overheid zorgdraagt voor de leefbaarheid van haar regio's. Of haar inwoners de ruimte geeft om de aanwezigheid van voorzieningen zelf te organiseren. Zoals op het platteland ook soms gebeurt. Kijk naar het Kulturhus in Hoge Hexel, Twente. Daar hebben tal van verenigingen onderdak.

De financiering van het Kulturhus wordt door de verenigingen zelf opgebracht. Zo wordt daar bijvoorbeeld elk jaar een trekker-, vrachtwagens-, auto- en motorcross gehouden: Hexel on Wheels. Voor de groene lobby een nachtmerrie misschien, al die ronkende motoren op fossiele brandstof wat zo snel mogelijk verboden moet worden, maar voor het dorp is het, behalve een sociaal samenzijn met de opa's, oma's, vaders, moeders, kinderen en de jeugd onderling, brandstof voor het Kulturhus. De opbrengst uit de toegangsbewijzen, vloeit immers rechtstreeks terug in de kas van het dorps huis en verenigingen kunnen daardoor blijven bestaan. En zo draagt niet alleen Hexel on Wheels, maar elke vereniging bij aan behoud van de sociale binding in het dorp. Boeren en burgers samen.

En vergeet ook niet de rol van boeren en bedrijfsleven, vaak familiebedrijven, in sociaal-culturele evenementen in de regio's. Vaak leveren ze vrijwilligers, ondersteunen ze lokale feesten en sportevenementen of stellen ze - in het geval van boeren - hun weiland ter beschikking voor een feest en helpen ze mee met het opbouwen van het feestterrein.

De regio's, ook de 'zwakke' regio's moeten worden versterkt, ook met betaalbare woningen, om ook de winkelier, de bouwvakker, de arbeider, de schooljuf of -meester, de verpleegkundige, de brandweerman en de automonteur in de regio's te houden.

Mensen vragen niet veel van de overheid. Wij vragen veel van hen. Mensen willen gewoon hun geld kunnen pinnen, hun kind naar school kunnen brengen, hun brief op de post kunnen doen, met het OV of de auto naar hun werk kunnen, indien nodig naar de huisarts en zo af en toe een duik in het publieke zwembad kunnen nemen. Helemaal geen vreemde eisen, toch? In veel gevallen zijn voorzieningen niet alleen praktisch, maar ook noodzakelijk. Hoe valt het uit te leggen dat een huisartsenpraktijk in een dorp als Petten verdwijnt? Inwoners (waaronder ouderen) die zijn overgeleverd aan het openbaar vervoer zijn langer dan anderhalf uur onderweg naar de nieuwe locatie. Dit is slechts één van de honderden voorbeelden dat voorzieningen nog steeds verdwijnen uit het platteland.

Iedere dag BBBeter

De beleidsfocus op grootstedelijke gebieden speelt deze voorzieningen ongelijkheid onbedoeld in de hand. Het idee om de volgens beleidsmakers 'sterke' regio's sterker te maken zorgt ervoor dat de regio's die men als 'zwak' bestempelt, alleen maar verder achter komen te staan. Grote investeringen in ruimtelijke én sociale economie worden al jaren vooral gedaan in de Randstad en veel te weinig in andere regio's. Er is institutioneel urbanisme in onze overheid en in haar beleid geslopen. Het nationale beleid zou veel meer gericht moeten zijn om van álle regio's in ons land, ongeacht hun directe getalsmatige economische impact, succes regio's te maken.

Hiervoor is een herstructurering van de te kortdurende en kleinschalige Rijks Ondersteuningsprogramma's voor regio's noodzakelijk. Het feit dat er 'Regio Deals' zijn die enigszins in de financiële behoefte van regio's voorzien, is an sich goed. Maar de wijze waarop deze financiering tot stand komt is op zijn zachtst gezegd problematisch te noemen. Er is één centrale pot geld waar regio's met elkaar moeten concurreren om er iets uit te krijgen zodat ze hun omgeving leefbaar kunnen houden. Dergelijke financiering zou juist structureel moeten zijn en beschikbaar moeten zijn voor alle regio's. We moeten juist niet CONCURRENTIE tussen regio's, maar SAMENWERKING met regio's moeten stimuleren.

Er is onvoldoende oog voor de uitdagingen in en verschillen tussen regio's. Zeeuws-Vlaanderen is anders dan de Veenkoloniën en het Friese Wommels is anders dan Parkstad Limburg. Elke regio kent zijn eigen identiteit, zijn eigen vraagstukken én eigen kansen. We moeten ons niet laten verleiden door de vermeende efficiëntie van one-size-fits-all beleid, ofwel 1 maat past iedereen-beleid, maar de regionale diversiteit in ons land erkennen en waarderen. Al deze ontwikkelingen schaden de kwaliteit van leven in grote delen van ons land, vergroten de kansenongelijkheid en verkleinen de saamhorigheid. Het is funest voor het vertrouwen in de politiek en het openbaar bestuur en ook dit schaadt daarmee onze democratie.

Het bestuurlijk bestel zoals we dat al sinds 1848 hebben is broodnodig aan vernieuwing toe. Het niveau waarop wij besturen, correspondeert niet met het niveau waarop mensen zich met elkaar verbonden voelen, het niveau waarop mensen werken en handelen en het niveau waarop mensen naar elkaar omkijken. Dát niveau is namelijk het regionale niveau. Soms sluit dat aan op een provincie, maar soms ook niet. Kijk bijvoorbeeld naar het Groene Hart, een regio met 720.000 mensen verbonden door economie en cultuur, maar door provinciale grenzen electoraal in drieën gesplitst en bestuurlijk onderworpen aan de wil van omliggende grote steden. Gemeenten spelen daarop in door in regionaal verband met elkaar op te trekken, maar ondertussen blijft de nationale politiek in haar eigen bubbel hangen.

Er is een grote roep voor meer inclusiviteit in het openbaar bestuur, die goed is voor de kwaliteit van onze democratie. Maar de inclusiviteit discussies gaan zelden over de inclusie van de fabrieksarbeider, de politie-agent, de verpleegkundige, de kapper en de boer of boerin. Het gevolg daarvan is dat de overheid zich vervreemdt van de maatschappij die ze poogt te besturen. Denk hierbij nogmaals even aan de Aardbevings-schade of de overstromingen in Zuid-Nederland. Verzekeraars en consultants worden door de weinig invoelende overheid ertussen gezet. Ik herinner mij een interactie tussen een gedupeerde en de verzekeraar;

Verzekeraar: "Is uw huis overstroomd door de regen of het water?"

Gedupeerde: "Het komt door de regen."

Verzekeraar: "Sorry, maar dan keren we niet uit. Het moet door het water komen."

Gedupeerde: "Maar het water kwam door de regen."

Verzekeraar: "U zei dat het door de regen kwam. Computer says no."

Denk aan het toeslagen schandaal, de stikstof crisis, de tol van de Zeeuwse Westerscheldetunnel, de bereikbaarheid van zorg op de Waddeneilanden of het drama rond kanaal Almelo-De Haandrik in Twente. In dossiers als deze is het perspectief van de arbeider, de boer, de burger én de regio onvoldoende meegewogen. Het gevolg hiervan is een toename van de al toenemende polarisatie in ons land, waarin verschillende maatschappelijke groepen met elkaar in botsing komen en het vertrouwen in de politiek en ons democratisch bestel verder daalt.

De democratie KAN kapot...

Ons land heeft veel inwoners met verschillende identiteiten en belangen, maar weinig fysieke ruimte om iedereen volledig zijn zin te kunnen geven. De verbinding zoals we die op regionale schaal zien, moeten we op landelijk niveau borgen om samen de uitdagingen van vandaag en de toekomst aan te kunnen gaan. Dát is de verbinding tussen 'Boer' en 'Burger' waar wij voor staan. Het is de diversiteit in ons land, de verschillen tussen de periferie en het centrum, het platteland en de stad, die erkend moeten worden. Niet alleen omdat wij iedereen in hun waarde willen laten, maar ook omdat de verschillende inzichten van verschillende mensen ook van meerwaarde zijn om een vraagstuk te bekijken en op te lossen. De overheid zou veel meer uit moeten gaan van sociale impact, in plaats van efficiëntie. Veel meer van wat iets oplevert, in plaats van wat iets kost. Zolang veranderingen in de landbouw worden uitgedrukt in stikstof, koeien en geld, slaan we de plank mis. Wat is, behalve de ecologische impact, de sociale en maatschappelijke impact van de landbouw transitie? Daar zou het over moeten gaan.

DE WEDEROPBOUW VAN NEDERLAND

Kan BBB dit alles dan zomaar even oplossen? Nee, zo maakbaar is de wereld helaas niet. Was het maar zo'n feest. En helaas hebben wij geen toverstaf. Onze weg naar een overheid, die alle regio's en alle lagen van de bevolking weer deelgenoot maakt van Nederland, gaat in kleine stapjes over vele jaren. Maar DAAROM zijn wij wel in de Kamer gekomen. Om DEELGENOOT te worden en te zijn van de oplossing. Wij willen dan ook graag verantwoordelijkheid nemen in een nieuw Kabinet.

We moeten Nederland weer besturen als een land met ambitie en visie. Nederland is geen pindakaas-fabriek waarin je met spreadsheet management tot winst kan komen.

Toen dit land na de Watersnoodramp van 1953 begon te bouwen aan de Deltawerken was dat niet niks. De kosten aan mankracht en geld waren immens. Maar iedereen wist dat het nodig was. "Kop dr veur! Anpakk'n!", was het motto.

Het heeft Nederland veiliger en welvarender gemaakt. En het kon bovenal rekenen op brede steun in de samenleving. Of denk aan de wederopbouw van ons land na de vernietiging van de Tweede Wereldoorlog. Ons land lag in puin maar we hadden allemaal een duidelijk doel voor ogen: een bruisend land met herstellende dorpen en steden, moderne woningen voor iedereen en een land waarin iedereen deelgenoot was en waar niemand achter zou blijven. Iedereen voelde dit tot in het diepst van zijn en haar persoon. Het was een verhaal waarin iedereen een rol had en ook bereid was die rol te vervullen. Niet alleen vanuit eigen belang, maar ook voor de ander.

Iedere dag BBBeter

Nu kijken we in Nederland niet meer naar de toekomst voorbij de volgende kabinetsval. Iedere keer komt er “een nieuw verhaal” in plaats van dat er eens een doorlopend verhaal komt. Zoals Arendo Joustra terecht schreef. ‘Kamerleden moeten niet denken dat ‘nieuw beleid’ iets oplost, zorg eerst maar eens voor goede uitvoering van het bestaande beleid’. Of in de samengevatte woorden van Groen van Prinsterer, een van de grondleggers van onze hedendaagse politiek; “‘Regeren is iets anders dan administreren.’ Waar we nog aan toe willen voegen: niet alleen de overheid is verantwoordelijk voor goede uitvoering van bestaand beleid, ook instellingen en bedrijven moeten daarin deelnemen.

Om gemeenschappen in Nederland te laten bloeien is ambitie op vier vlakken nodig;

1. Nederland geeft alle inwoners via goede bereikbaarheid voor iedereen, toegang tot de essentiële voorzieningen.
2. We geven ruimte aan en koesteren onze maakindustrie, familiebedrijven en ondernemers.
3. We omarmen de strategische en maatschappelijke waarde van onze hoogwaardige en betaalbare voedselproductie.
4. We zorgen voor verantwoordelijk, bescheiden, integer en empathisch leiderschap.

We snoeren dit niet dicht met wet- en regelgeving, maar houden ruimte en lucht voor mensen en bedrijven om het goede te doen

1. TOEGANG VOOR IEDEREEN

Een belangrijk onderdeel om ervoor te zorgen dat regio's en lagen van de samenleving deelgenoot kunnen zijn in Nederland, is toegang. Toegang tot de instituten, toegang tot onderwijs, toegang tot de rechtspraak, een huisarts, een bank, politiekantoren, de zorg en een gemeentehuis. Toegang tot essentiële voorzieningen! Maar bovenal toegang tot elkaar. Zowel fysiek als online, omdat we in deze tijd ook moeten erkennen dat veel mensen de weg niet vinden in de digitale wereld. Steeds dezelfde groepen mensen ervaren minder toegang in de systemen die onze samenleving van ons allemaal maken. Zowel de overheid als het bedrijfsleven moeten zorgen voor gelijkwaardige toegang tot alle maatschappelijke en politiek-bestuurlijke systemen. En het belangrijkste voor toegang is dat je er ook kan komen.

Een simpel voorbeeld. Als je in Bellingwolde woont en je wilt een baan in Den Haag, dan moet je met het openbaar vervoer per dag 9 uur reizen. Negen uur! Dan is je ambitie als jonge man of vrouw, zonder auto, LETTERLIJK onbereikbaar. Hetzelfde geldt voor het volgen van opleidingen en werken in andere delen van het land. Zelfs naar Assen, een stuk van 55 kilometer vanaf Bellingwolde, ben je al bijna twee uur onderweg. In de Randstad ben je voor dit soort afstanden minder dan een uur onderweg.

Bellingwolde is daarin verre van uniek. Duizenden dorpen zijn steeds slechter toegankelijk in een land waar steeds verder gereisd **MOET** worden voor basisvoorzieningen omdat alles centraliseert en **VERDWIJNT** uit de regio. Zelfs in dorpen als Mijdrecht, De Kwakel en IJpendam, hier maar 30 minuten vandaan, voelt het soms alsof de overheid het heeft opgegeven.

Hierdoor maakt het uit waar je bent geboren. Het is bepalend in de mate waarop je kansen kan benutten en bereiken. En dat is schandalig! Nederland hoort een land te zijn waar **IEDEREEN**, ongeacht of je in hartje Utrecht of in het Brabantse Boekel woont, toegang moet hebben tot kansen!

Om iedereen deelgenoot te laten kunnen zijn in het Nederlandse verhaal, moet het Nederlandse verhaal ook bereikbaar zijn. Niet alleen vanuit economische blik, maar ook en JUIST vanuit de sociale noodzaak gezien. Het is een kwestie van willen en niet van kunnen. Want, ongeacht of je diep in grensgebieden, de buitenwijken van Rotterdam of op de Wadden woont; Nederland moet een land zijn dat voor iedereen werkt en voor iedereen bereikbaar is. Alle onderdelen, alle lagen en alle regio's. Alle Nederlanders. En nee, dit gaat ook niet over één nacht ijs. Maar we moeten er wel mee beginnen. Niet blijven roepen: dat duurt nog wel 10 jaar en vervolgens niets doen. Want dan is het over 10 jaar nóg 10 jaar.

2. EEN WAARDIGE MAAKINDUSTRIE

Als tweede is er economische en industriële ambitie nodig in Nederland. Het op waarde schatten van de plekken waar miljoenen mensen hard aan het werk zijn om ons brood te verdienen. Innovatie en daarmee verdere verduurzaming aanjagen, importeren EN exporteren en in behoeften voorzien.

In de hele overheid moet doordringen dat het geld dat uitgegeven wordt, eerst ook verdiend moet worden. In landen als Frankrijk en de Verenigde Staten is het inmiddels ingedaald dat er krachtige industriepolitiek nodig is om de waarde van hun industrieën en al die miljoenen mensen die er werken te erkennen en te versterken. Nederland mag niet achterop raken! En Nederland moet zijn maakindustrie behouden, om niet nog meer afhankelijk te worden van het buitenland.

Maakindustrie is meer dan strategische onafhankelijkheid van grootmachten als China en Rusland. En het is meer dan extra belastingcenten in de staatskas. Werk is waardigheid. Hard werken, iets creëren en daarmee brood op de plank brengen voor je gezin, geeft voldoening en trots aan mensen en gemeenschappen. Dan doe je ertoe.

Ja, het kan nog veel duurzamer, maar het pad daarheen moet menselijker, realistischer en waardiger. Als we kiezen voor een klimaat revolutie in plaats van evolutie dan zal onze industrie instorten en zullen normale mensen de strijd tegen klimaatverandering de rug toekeren. We moeten kijken naar draagbaarheid, haalbaarheid en uitvoerbaarheid van klimaatbeleid. Ook dit moeten we niet vanuit 1 perspectief bekijken, de maatschappelijke en sociale impact meewegen zijn cruciale ingrediënten voor succes.

3. VOEDSELPRODUCTIE

Dit brengt ons op het derde punt: voedsel. Richting het einde van de eeuw neemt de wereldbevolking verder toe tot 10,5 miljard mensen. Ondertussen neemt het beschikbare vruchtbare land op aarde rap af, met 12.000.000 hectare per jaar. Nederland heeft als vruchtbare delta een morele verantwoordelijkheid om voedsel te produceren en mensen te voeden. Export is wat ons betreft geen vies woord, maar noodzaak. Elk land dat iets goed kan, exporteert. Duitsland kan goed auto's maken en exporteert, Colombia kan goed koffie maken en exporteert. Sri Lanka kan goed thee maken en exporteert, Azië is goed in technologie en exporteert. Frankrijk kan goed wijn maken en exporteert. Nederland kan goed voedsel maken en exporteert. Wat we met export doen is wereldwijd niet meer en niet minder dan het ruilen van goederen. In Nederland groeit op een paar lokale initiatieven na, geen thee, dus dat kopen we in Sri Lanka, in de Franse Alpen groeien geen boontjes, dus dat kopen ze van ons.

Voedsel is het goud van de 21ste eeuw. Nederland heeft geen kostbare grondstoffen zoals ijzererts of goud, maar wij hebben wel vruchtbare grond. Onze vruchtbare delta, in combinatie met een goed klimaat om

Iedere dag BBBeter

voedsel te telen, een goede infrastructuur van wegen en rivieren en goed toegankelijk land, is ons gouden ei. Als de wereld onveiliger en handel moeilijker wordt, dan zullen landen niet bij ons aankloppen voor onze consultants, financiële diensten of mediaproducties, sorry. Ze zullen vragen om onze uien, onze aardappelen, ons fruit, ons vlees, onze melk, onze eieren, onze zaden. Ze zullen ook vragen om onze kennis. Maar om die kennis te hebben, heb je een sterke sector nodig. Als een kritische massa boeren, tuinders, telers en vissers verdwijnt, zal dat ook gevolgen hebben voor de bedrijven eromheen. Maar ook voor de kennisinstellingen zoals de Hogere Agrarische scholen, het Groen onderwijs in het MBO en de Wageningen Universiteit. Kennisinstellingen die er zijn gekomen omdat onze agrarische sector zo sterk is. Laten we het kind niet met het badwater weggooien.

Partijen die als doel hebben onze voedselproductie te verminderen, zetten de vrijheid en veiligheid van Nederland en de welvaart EN het welzijn van complete gemeenschappen op het spel. We moeten naar de landbouw kijken als een strategische en essentiële sector. Zoals de vader van het agrarisme, Thomas Jefferson, aan George Washington vertelde nadat ze de Verenigde Staten hadden gesticht; “Landbouw is onze verstandigste bezigheid, omdat het uiteindelijk het meest zal bijdragen aan echte welvaart, goede waarden & geluk.”

4. LEIDERSCHAP

Als vierde is er ambitie nodig op leiderschap. Lucius Quinctius Cincinnatus was een Romeinse boer aan de Tiber in de 5^e eeuw voor Christus. Op een dag, terwijl hij op zijn land werkte, werd hij benaderd door een delegatie van senatoren. Rome stond voor een grote crisis: een naburige stam stond op het punt de opkomende republiek te vernietigen. Uit puur plichtsbesef accepteerde hij de oproep en verliet zijn boerderij om in Rome orde op zaken te stellen. Na het redden van Rome had Cincinnatus absolute macht over Rome. Maar hij legde na 15 dagen in de stad zijn dictatorschap neer en keerde terug naar zijn boerderij om te ploegen.

Nederland kan de Romeinse reflex tot autocraten missen als kiespijn, maar heeft wel leiders nodig als Cincinnatus. Hij leert ons lessen over verantwoordelijkheid nemen, bescheiden blijven, integriteit uitstralen, en diepe empathie voor de mensen waarvoor hij werkte. Er zullen altijd leiders en elites blijven, dat is niet het probleem. Het gaat erom dat die leiders veiligheid, welvaart, welzijn en rust brengen in hun samenleving. Daarin heeft de huidige generatie gefaald. De roep uit de samenleving is dan ook geen ‘opstand tegen de elite’ zoals opiniemakers het soms framen, het is een roep om een verantwoordelijke, bescheiden, integere en empathische elite.

WAAROM DIT GROTE VERHAAL?

Maar waarvoor dient dit grote verhaal? Wat ligt er nu in de kern van “het Nederlandse verhaal”? We hebben geen behoefte aan een “American dream”, dat staat ons niet. Ons land is niet met zo’n mentaliteit opgebouwd en zo’n samenleving moeten we niet willen zijn. Wat zijn we dan wel? Een hardwerkend, nieuwsgierig, eerlijk, nuchter en vernuftig volkje wat niet veel nodig heeft dan beide voeten op de grond, een gezellige omgeving met leuke mensen, gelijke kansen en een rotsvast geloof in dat wij als inwoners van Nederland, iedere uitdaging aankunnen. Een land waarin het fijn en zorgeloos is om op te groeien en waarin we in vrijheid ons leven kunnen vormgeven. We zijn een samenleving die al eeuwen omkijkt naar de kwetsbaren, en er samen voor zorgen dat niemand achterblijft.

We straffen niemand af omdat ze toevallig niet hoog genoeg staan op de sociale ladder, maar helpen elkaar om niet van die ladder af te vallen. De samenleving moet een vangnet zijn, maar ook een trampoline.

We moeten met zijn allen terug naar deze kern, en vanuit dit punt regie pakken over onze toekomst. Eerlijk zijn over bedreigingen die de moderne tijd met zich meebrengt en ons hiertegen beschermen. En onder-tussen kansen die de moderne tijd biedt, omarmen. Want we mogen dan een klein landje zijn, nooit was een uitdaging te groot. Dat komt door ons, en het gevoel dat we het samen moeten doen.

We zijn ons er goed van bewust van dat dit soort visies gaan over grote trends, bewegingen en ambities die soms groot en ver weg kunnen aanvoelen als je thuis op de bank zit. Maar alles wat we aankaarten is niet een doel op zichzelf. Het eindpunt is dat iedereen in dit land zonder zorgen thuis in de tuin of achter tv of beeldscherm kan zitten. Waarin er geen grote zorgen zijn over werk, dure boodschappen en brandstof. Waarin er geen zorgen zijn over iets basaals als een leven opbouwen en een gezin stichten, en alles wat daarbij komt kijken. Rust en zekerheid, en een leven wat ook echt naar eigen wensen in te vullen is in plaats van dat het afhankelijk is van juist de zaken die zo ver weg zijn. Daar gaat het ons voornamelijk om.

DE NOABERSTAAT

BBB gelooft dat Nederlanders een overheid verdienen die mensen vertrouwt en een overheid die vertrouwd kan worden. Een overheid waar jojo-beleid verleden tijd is. Een regeling moet ook volgend jaar nog bestaan. Een vergunning moet ook voor de komende jaren wat waard zijn. Een betrouwbare overheid is cruciaal voor vertrouwen.

Deze overheid accepteert dat de wereld niet maakbaar is en niet alles tot in detail kan regelen, maar kaders moet stellen en als Noaberstaat als vangnet en trampoline moet dienen. Daarvoor moet deze overheid praktischer worden. Om dat te doen moeten we ook barrières wegnemen voor MBO'ers om bij de overheid te werken, en dan niet alleen als facilitair medewerker, maar ook als beleidsmedewerker, Kamerlid, minister of staatssecretaris. Momenteel worden te veel goeie mensen met praktijkervaring tegengehouden door een diploma plafond. In een sollicitatieprocedure moet praktijkervaring voorrang krijgen boven formele opleidingseisen.

De overheid moet daarnaast dienstbaar en integer zijn. Daarvoor moet aan de voorkant een referendum op zowel nationaal als lokaal niveau mogelijk worden. De overheid moet zich niet alleen tijdens verkiezings-tijd, maar ALTIJD, interesseren voor de mening en problemen van burgers. Bij correspondentie vanuit de overheid moet het mogelijk zijn om contact op te nemen met de behandelend ambtenaar om verduide-lijking snel te kunnen verschaffen en de overheid een gezicht te geven, in plaats van een anoniem callcenter, of een online formulier.

Maar de overheid moet bovenal decentraal zijn. "We moeten de kloof tussen stad en regio dichten!", concluderen opiniemakers en politici foutief na de overwinning van BBB in de verkiezingen van 15 maart. De kloof is een natuurlijk onderdeel van Nederlands culturele en sociale landschap. De echte vraag is hoe we recht doen aan die kloof. Echte bestuurlijke vernieuwing gaat via een weg van zware decentralisatie van zowel bevoegdheden als middelen, hiervoor is een grondwettelijke herziening, waarbij de Rijksoverheid

soevereiniteit deelt met provincies, geen taboe. Zodat individuele gemeenschappen, waar mogelijk, eigen keuzes kunnen maken over hoe ze hun bestuur en wetgeving vormgeven. Elkaar die ruimte gunnen zorgt ook voor tolerantie en solidariteit. BBB is en blijft in haar haarvaten een decentralistische partij, die gelooft dat bestuur dicht bij gemeenschappen gezond en democratisch is.

Maar het vertrouwen komt natuurlijk niet terug door wat aanpassingen in de ambtenarij. Het vereist ook een regering en Tweede Kamer die respect heeft voor de dualiteit van machten in Nederland. Ben je het lam of de leeuw?

VAN REGEERAKKOORD NAAR REGIEAKKOORD

Partijen in de Tweede Kamer moeten inmenging vanuit de regering in hun besluitvormingsproces niet pikken. Daarom wil BBB straks geen regeerakkoord, maar een regieakkoord. Een visie op langjarig beleid in Nederland waarin ondernemers, boeren en burgers het vertrouwen wordt gegeven om dit mede vorm te geven. Een regieakkoord dat een stip op de horizon zet voor Nederland. Een regieakkoord dat minimaal eens per jaar beoordeeld wordt door de hele Tweede Kamer. Zitten we op de goede weg? Waar gaat het fout? Waar moeten we bijsturen? Geen 884 bolletjes met dichtgetimmerde afspraken, waarover de kiezer over vier jaar weer mag stemmen.

Een regieakkoord op grote lijnen. Aan welk Nederland in 2050 willen we als coalitie bouwen en wat is daarvoor nodig? Laat de details over aan **verkozen volksvertegenwoordigers**, dat is hun taak. We raadplegen de praktijkmensen, de vakmensen. We raadplegen de burgers.

Als BBB in de coalitie komt dan zal Caroline van der Plas plaatsnemen in de Tweede Kamer en de 'eigen' regering stevig controleren. In de voetsporen van iemand als Frits Bolkestein, die er ook bewust voor koos geen minister of minister-president te worden. Maar als controleur van het Kabinet. OOK zijn eigen Kabinet. JUIST zijn eigen Kabinet. Hij koos om leeuw te zijn, in plaats van lam.

We moeten dan ook stoppen met van Tweede Kamerverkiezingen een premiers verkiezing te maken. Dat zijn het niet. We kiezen 150 volksvertegenwoordigers die ervoor moeten zorgen dat er eerlijk en rechtvaardig overheidsbeleid is. DAT is waar de verkiezingen over gaan. Niet of Frans Timmermans premier wordt, of Dilan Yesilgöz, of wie dan ook. Een premier komt pas in beeld bij het vormen van een nieuwe coalitie. Een premier wordt benoemd. NIET gekozen! Het is veel belangrijker om volksvertegenwoordiger te zijn dan minister of minister-president. Een minister of minister-president voert beleid UIT. Een volksvertegenwoordiger controleert dit beleid en is mede-wetgever. De Tweede Kamer zorgt voor realistische en uitvoerbare wetten en regels. Volksvertegenwoordiger zijn is het hoogste ambt in Nederland, omdat de burgers ze hebben gekozen en zij de burgers vertegenwoordigen.

Vraag een lijsttrekker daarom niet of hij/zij ernaar uitkijkt om premier van Nederland te zijn, of wat hij/zij als minister-president wil bereiken. Vraag wat hij/zij gaat doen vanaf zijn bescheiden blauwe stoeltje in de Tweede Kamer. Want vergeet niet: premiers komen en gaan, de Tweede Kamer zal blijven bestaan. Ook ons parlement moet vernieuwen. Kamerleden hebben meer ondersteuning nodig om tegen de macht van de ministeries op te boksen. Zetels van fracties moeten via een loting door elkaar geplaatst worden.

Ervaring vanuit het IJslandse Parlement (de Althing) leert dat fracties die niet op links naar rechts zijn ingedeeld en willekeurig met hun fractie in de Kamer worden geplaatst, helpen bij het verminderen van polarisatie door de samenwerking te bevorderen. En Nederlanders wonen ook niet op een spectrum van links naar rechts. Bij het aantreden van een nieuwe Tweede Kamer wil de BBB-fractie dan ook geen zetel placering op basis van een links-rechts spectrum. Maar op basis van loting. Dit zal een geheel nieuwe dynamiek geven in de Kamer. Wij zullen bovenstaande op de agenda van de eerste vergadering van het Presidium zetten.

BBB ALS EMANCIPATIEPARTIJ

Om de omslag te brengen die Nederland nodig heeft, kan BBB niet zomaar een politieke partij zijn, maar moet het een emancipatiebeweging zijn.

We nemen u mee in een uitstapje in de Nederlandse geschiedenis. Naar de Katholieke Volkspartij, misschien wel de grootste emancipatiebeweging in de Nederlandse geschiedenis. In de 19^e eeuw waren katholieken al eeuwen tweederangsburgers. Uitbundige kerkvieringen werden geschuwd, ze hadden beperkte toegang tot functies bij de overheid en het overheidsbeleid discrimineerde hen op institutionele en sociale wijze. Daarom was de verkiezing van Dr. Herman Schaepman tot Kamerlid een ware schok. Een ietwat gezette Katholieke priester uit Tubbergen. Hij sprak niet zoals de andere Kamerleden. Maar hij sprak wel voor katholieken in Nederland. Als Kamerlid had hij de mogelijkheid om de stem van de katholieken te laten horen op het nationale toneel, om te pleiten voor gelijke rechten en om een einde te maken aan de jarenlange discriminatie waarmee ze werden geconfronteerd. Hij was een levend bewijs dat katholieken net zo capabel, intelligent en patriottisch waren als hun protestantse landgenoten. De katholieke beweging die hij opbouwde, zorgde ervoor dat katholieken zich economisch, sociaal en cultureel weer konden laten gelden. Dat Nederland ook van hen werd.

Wij willen een beweging zijn in de geest van de Katholieke Volkspartij, zonder dat wij een partij zijn, die is gebaseerd op 1 soort religie. Wij hebben geen religieuze signatuur. Alle geloven en ook mensen die niet geloven, moeten zich bij ons thuis kunnen voelen. BBB is een brede volkspartij. Een beweging voor mensen die niet gezien en gehoord zijn door de overheid, die zijn afgehaakt. Normale hardwerkende inwoners van Nederland die te horen kregen 'jij doet niet meer mee'.

Ons werk zit er pas op als zij zich weer onderdeel voelen van onze samenleving. Als zij sociaal, maatschappelijk, economisch en politiek weer een plek hebben in eigen land, wanneer we weer naar elkaar omkijken. Als Nederland een Noaberstaat is. Waar de Mienskip tot in Limburg gevoeld wordt. Geen revolutie, maar een evolutie.

BBB is wel VOOR klimaatverandering. De temperatuur mag wat ons betreft een stuk hoger in ons eigen spreekwoordelijke klimaat hier in Nederland. Het mag allemaal wat warmer en wat aardiger voor en naar elkaar toe. En... Laten we weer spreken EN praten. Laten we weer horen EN luisteren.

ONZE IDENTITEIT

De overheid is er voor burgers en niet andersom. De overheid dient te handelen uit vertrouwen, niet uit wantrouwen. Oplossingen voor problemen moeten praktisch zijn. De menselijke maat staat voorop. Veel burgers worden niet gezien en gehoord door de overheid. Nieuw beleid lost niet alles op, bestaand beleid moet beter worden uitgevoerd.

WAAR WE VOOR STAAN

BBB staat voor een partij die verbindt vanuit vertrouwen. Als je zaken op een praktische manier wil verbeteren, is de (vak)kennis van burgers essentieel. We zetten ons in voor mensen in de stad en in de regio en we brengen balans in de belangenafweging van burgers, boeren, bedrijven, industrie en mkb-ondernemers. BBB wil dat Nederland een Noaberstaat wordt. Een Mienskipsteat (Fries voor Gemeenschapsstaat). Een overheid als een betrokken buurman, of buurvrouw, waar je op kunt rekenen, maar die ook gepaste afstand bewaart tot het persoonlijke erf.

De overheid staat ten dienste van burgers en niet andersom. Over en weer werken overheid en burgers aan een samenleving die er voor elkaar is. De Noaberstaat relatie is gebaseerd op wederzijdse verantwoordelijkheid, respect en vertrouwen. De Noaberstaat staat dicht bij de samenleving, waarbij betrokkenheid en democratie ook een sterk regionale verbinding kennen.

WAT WE WILLEN REALISEREN

Een welvarende samenleving is een ondernemende samenleving! BBB staat voor een Nederland dat de oude en de nieuwe bedrijvigheid omarmt. We zijn een handelsnatie met een regionale verantwoordelijkheid voor landbouw en voedselvoorziening maar ook van wereldse betekenis in handel en technologie. We leven zo goed als mogelijk in balans met de omgeving. We moeten ons land goed achterlaten voor de volgende generatie. Op het gebied van grote vraagstukken als immigratie en klimaat, nemen we verantwoordelijkheid. Wel moet je realistisch zijn over dat wat je kan dragen als samenleving. We nemen niet de hele wereld op onze schouders, maar kijken wat haalbaar en draagbaar is. Dat doen we in samenspraak met burgers. We investeren in de verbinding tussen stad en platteland en in een duurzame toekomst.

BBB gaat er alles aan doen om het vertrouwen van burgers in de politiek te herstellen. Of het nou gaat over toeslagen, woningbouw, asiel, stikstof, zorg, armoede of onderwijs. Een land bestuur je niet op basis van modellen of spreadsheets. Burgers zijn geen dossiers.

BBB staat voor de menselijke maat en voor begrijpelijke taal. Mensen moeten snappen wat we aan het doen zijn. En dingen die we niet uit kunnen leggen moeten we niet doen.

BBB kijkt niet alleen naar welvaart maar vooral ook naar welzijn. Als je genoeg verdient maar nergens geld kunt pinnen heb je er niks aan. Als je naar school kunt, maar er rijdt geen bus, heb je er weinig aan. Als je genoeg geld hebt, maar je hebt zorg nodig en je staat op de wachtlijst heb je er niks aan.

We streven naar wat men dan noemt een brede welvaart. Een rechtvaardige samenleving, een gezonde economie, met loon naar werken. Ons beleid is dan ook terug te voeren op onze kernwaarden: professionaliteit, authenticiteit, noaberschap en de gulden regel (Wat u niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet). Waarden waarop je ons kan aanspreken, maar waar je ook als burger of bedrijf aangesproken kunt worden.

Met gezond verstand, transparant en open besturen. Fouten maken mag en als dat gebeurt dan bied je gewoon je excuses aan als overheid en los je de eventuele schade die is ontstaan op. Zonder morren en zo snel mogelijk.

BBB staat voor een integraal overheidsbeleid. Ministeries kennen veel overlap, maar in de Haagse silo's (de ministerietorens) wordt vaak eigen beleid gemaakt. Een voorbeeld: De minister van Langdurige zorg wil dat ouderen zo lang mogelijk thuis blijven wonen en de minister van Wonen wil dat ouderen zo snel mogelijk hun huis uit gaan, omdat deze vrij moeten komen voor gezinnen. Weten ze van elkaar wel wat ze aan het doen zijn? Zo zijn er veel voorbeelden van overlap in onderwerpen. BBB wil beleid en uitvoering van de verschillende ministeries op elkaar afstemmen.

ONZE KERNWAARDEN

NOABERSCHAP

Er voor elkaar zijn is vanzelfsprekend en we kijken als samenleving naar elkaar om. Als BBB zijn we er voor alle inwoners van Nederland. Hoe raakt het ons politieke programma en onze politieke keuzes?

- B** We laten niemand achter
- B** We steunen onze ondernemers in het (inter)nationaal economisch speelveld
- B** Ons beleid wordt vormgegeven op basis van vertrouwen.
- B** We zetten leefbaarheid centraal in ons beleid.
- B** We zetten in op meer veiligheid in ons land, zowel nationaal als op internationaal niveau

GULDEN REGEL

Wat u niet wil, dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet. Behandel de ander zoals je zelf behandeld wilt worden. Iedereen is gelijkwaardig. Dus wees betrouwbaar, eerlijk, oprecht en respectvol en communiceer transparant, helder en open. Hoe raakt dit ons politieke programma en onze politieke keuzes?

- B** We hebben en vragen respect voor andermans mening en bezit.
- B** We stoppen met de cancel cultuur, waarbij mensen die iets zeggen of vinden wat een ander onwelgevallig is, meteen weg moeten, moet worden ontslagen, of aan de schandpaal worden genageld.
- B** We respecteren de privacy van burgers en “komen niet achter hun voordeur”.
- B** We behandelen iedereen gelijkwaardig.
- B** We zijn aanspreekbaar op onze betrouwbaarheid en transparantie.
- B** We communiceren transparant, helder en open, zeggen wat we doen en doen wat we zeggen. Gaat iets niet zoals het moet, dan leggen we uit waarom iets niet gaat.

AUTHENTIEK

Blijf jezelf, doe gewoon, wees positief (het glas is halfvol) en sta open. We houden van humor. Geen arrogantie, oftewel geen spatjes. Kijk bij kritiek niet alleen in de verrekijker, maar ook in de spiegel. Geef fouten toe. Wees trots op wie je bent en waar je vandaan komt. Hoe raakt dit ons politieke programma en onze politieke keuzes?

- B** We sluiten niemand uit. Iedereen is gelijkwaardig, maar er zijn ook verschillen in de samenleving. Die mogen benoemd worden. We spreken én praten. We horen én luisteren.
- B** We zijn trots op ons dialect. Dialecten, streektalen en de Friese taal en Papiamentu houden we levend.

PROFESSIONEEL

Kijk vooruit, naar de lange(re) termijn. Wees je bewust van je stijl & houding. Stel het algemeen belang boven het persoonlijk belang. Hoe raakt dit ons politieke programma en onze politieke keuzes?

- B** We halen de kennis op uit de samenleving, want de mensen die het beste weten hoe iets werkt zijn de mensen die het daadwerkelijk doen. Vakmanschap en praktijkkennis staat voorop als we beleid maken!
- B** Meten = weten. We stellen feiten en metingen boven modellen en beproefde benaderingen boven theoretische benaderingen.
- B** Wij blijven leren en zijn niet bang om onze mening bij te stellen als we goede tegenargumenten krijgen.
- B** We spelen open kaart en staan voor een open en transparante bestuurscultuur.
- B** We nemen de verantwoordelijkheid om te besturen.

Iedere dag BBBeter

A vibrant outdoor market scene, likely a flower market, with people walking through rows of colorful flower stalls. The stalls are filled with various flowers, including red and white blooms. In the background, there are large green trees and a building with a sign that says 'MCA'. The sky is blue with some clouds. The overall atmosphere is bright and lively.

Hoofdstuk 1

Leefbaarheid

OPENBAAR VERVOER OPEN, ALTIJD, OVERAL

BBB wil een Noaberstaat. Een Nederland, waar iedereen zich thuis voelt en toegang heeft tot de basisvoorzieningen, of je nu woont, op het platteland of in de stad. Een samenleving waarin we voor elkaar zorgen, elkaar respecteren en vertrouwen hebben in elkaar. Er voor elkaar zijn is vanzelfsprekend. Noaberschap. We spreken niet alleen over, maar ook praten met elkaar. We horen niet alleen, maar luisteren ook naar elkaar. Ons ideaal is dat iedereen in dit land zonder zorgen kan leven. Je voelt je op je gemak, je hebt rust en voelt je zeker.

De negatieve spiraal in de regio waarin alle basisvoorzieningen de laatste jaren zijn verdwenen, moet doorbroken worden. We willen dat de bus gewoon stopt in de buurt. Dat er goede spoorverbindingen zijn tussen stad en platteland, maar ook tussen plaatsen in de Euregio. Het is fijn als mensen in Zuid-Limburg, Oost- en Zuid-Brabant, Gelderland, Overijssel, Drenthe en Groningen snel naar de stad kunnen met de trein, maar in deze regio's is het ook belangrijk dat er goede verbindingen zijn met grensregio's als Duitsland en België. We willen dat in stadswijken en dorpen het zwembad open kan blijven, de pinautomaat op de hoek (en dus contant geld beschikbaar blijft), dat de jaarlijkse straatbarbecue, het dorpsfeest, en het terras in de stad of in het dorp blijven. Dat tradities en folklore in Nederland blijven bestaan. Tradities en folklore verbinden niet alleen mensen op het platteland, maar verbinden mensen in de stad óók met de regio's.

DE OPENBARING VAN DE REGIO

Het rapport 'Elke regio telt!' is een uitgebreide en goed onderbouwde uitwerking van ontwikkelingen die mensen in die regio's al heel lang zien gebeuren: de verschraling van voorzieningen. De focus bij het maken van beleid lag op de grootstedelijke gebieden. Rijks Ondersteuningsprogramma's duurden te kort of waren te kleinschalig. Het Rijk heeft onvoldoende oog gehad voor de uitdagingen in regio's. Het idee van beleidsmakers, 'om sterke' regio's sterker te maken, zorgde ervoor dat de regio's die als 'zwak' waren bestempeld, alleen maar verder achter kwamen te staan. Voor Den Haag leek het rapport een openbaring, voor miljoenen mensen in Nederland stond er weinig nieuws in.

De overheid moet stoppen met een groot bedrijf te zijn, waar de menselijke maat, misschien niet eens doelbewust, naar de tweede plaats is gegaan, en waar alles draait om geld en efficiency. Het gaat niet alleen om welvaart, maar ook om welzijn. Verandering is niet een kwestie van kunnen. Het is een kwestie van willen. Het kan wel.

TOEGANG VOOR IEDEREEN

Een belangrijk onderdeel om ervoor te zorgen dat regio's en lagen van de samenleving deelgenoot kunnen zijn in Nederland, is toegang. Toegang tot de instituten, de rechtspraak, een huisarts, een bank, politiekantoren en een gemeentehuis. Maar bovenal toegang tot elkaar. Zowel fysiek als online, omdat we in deze tijd ook moeten erkennen dat veel mensen de weg niet vinden in de digitale wereld. Steeds dezelfde groepen mensen ervaren minder toegang in de systemen die onze samenleving van ons allemaal maken. Zowel de overheid als het bedrijfsleven moeten zorgen voor gelijkwaardige toegang tot alle maatschappelijke en politiek-bestuurlijke systemen.

Iedere dag BBBeter

Mensen vragen niet veel van de overheid. Wij vragen veel van hen. Mensen willen gewoon hun geld kunnen pinnen, hun kind naar school kunnen brengen, hun brief op de post kunnen doen, met het OV of de auto naar hun werk kunnen, indien nodig naar de huisarts en zo af en toe een duik in het publieke zwembad in hun dorp of stadswijk kunnen nemen.

WE HOUDEN DE BASISVOORZIENINGEN OP PEIL

- 📖 Onderwijs & kinderopvang; kwalitatief goed én goed bereikbaar.
- 📖 Basis, middelbaar en vervolgonderwijs voor iedereen.
- 📖 Speciaal onderwijs in de buurt en als verder weg, moeten kinderen en jongeren die naar het speciaal onderwijs gaan, goed en kwalitatief goed vervoer hebben
- 📖 Winkels & Ondernemerschap; winkels, restaurants en overige horeca in de buurt. BBB ondersteunt en stimuleert lokaal ondernemerschap voor een sterke lokale economie. We stimuleren producten en diensten van dichtbij. Voldoende pinautomaten in wijken en dorpen
- 📖 Streekziekenhuizen blijven zoveel mogelijk bestaan.
- 📖 Woonzorgcentra en andere woonvormen voor ouderen die meer zorg nodig hebben in de vorm van moderne 'bejaardenhuizen' in de buurt.
- 📖 Voldoende andere zorg dichtbij voor iedereen: zoals bijvoorbeeld de huisarts en fysiotherapeut.
- 📖 Ontmoetingsplaatsen in de directe omgeving: zoals het dorps huis, chillplek voor jongeren, de sportkantine en de bibliotheek.
- 📖 Snel internet via kabel en mobiel: beschikbaar voor iedereen in stedelijke gebieden, dorpen en buitengebieden.
- 📖 Sport: gezonde geest in een gezond lichaam, op amateur en professioneel niveau.

*Vriendschap, liefde, broederschap, het zijn geen loze kreten
We leven echt niet voor de grap, dat mag je nooit vergeten
Neen, we benne op de wereld om mekaar om mekaar
om mekaar om mekaar
Te hellepe niewaar (Eli Asser)*

WE KIJKEN OM NAAR ELKAAR - NOABERSCHAP

- 📖 We geven en krijgen eerlijke kansen; we handelen vanuit vertrouwen en zullen het vertrouwen dat een ander ons geeft niet beschamen. De overheid heeft hierbij wat ons betreft een voorbeeldfunctie.
- 📖 We behouden dialecten, streektalen en de Friese en Papiamentu taal. Prachtig plat! Je hoeft je niet te schamen voor je taal.
- 📖 We ondersteunen gemeenschapsorganisaties en vrijwilligersorganisaties die bijdragen aan sociale verbinding

WE VERSTERKEN DE WAARDE VAN DE OMGEVING

- B** In de bebouwde omgeving is er behoefte aan betaalbare en duurzame woningen, speciaal voor starters en ouderen. Mooie oude monumentale gebouwen, waaronder ook kerken, worden indien nodig gerestaureerd, maar in elk geval behouden en onderhouden.
- B** De natuurlijke omgeving, zoals open water, bossen en strand zijn zo veel als mogelijk toegankelijk en makkelijk bereikbaar. In de steden is behoefte aan rust en ruimte, stedelijk groen als parken en bomen moeten zo veel als mogelijk beschermd worden en goed onderhouden. Op het platteland behouden we de karakteristieke open polders en het coulissenlandschap.
- B** Bereikbaarheid: Openbaar vervoer is voor iedereen beschikbaar vanuit huis. Flex taxi's als onderdeel van het openbaar vervoer kan een oplossing zijn. We zijn tegen rekeningrijden, dit is in een dunbevolkt gebied oneerlijk. Hou de verkeersveiligheid onder controle door de aanleg en onderhoud van veilige wegen, fiets- en voetpaden.
- B** De steden en dorpen zijn veilig, schoon en goed onderhouden.

PARTICIPATIE

- B** Inwoners weten zelf wat er in de omgeving speelt en waar behoefte aan is. Ze hebben zeggenschap over de eigen omgeving en worden vanaf het begin bij plannen betrokken.
- B** Input van jongeren wordt serieus genomen. Vooraf wordt bepaald wat er met hun input gebeurt.
- B** We ondersteunen (lokale) initiatieven tegen armoede en eenzaamheid. Eenzaamheid is een groot probleem. In alle leeftijdsgroepen. Op verschillende plekken in Nederland zijn hier goede ervaringen. BBB wil dat gemeenten hier van elkaar leren en stimuleert de invoering daarvan in heel Nederland. Indien nodig, passen wij de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) aan zodat dit onderdeel daarvan wordt.
- B** Er wordt op lokaal niveau nauw samengewerkt met ondernemers, bewoners en overheid. In BIZ (Bedrijven Investerings Zones) en ondernemersverenigingen.
- B** Het is vanzelfsprekend dat ambtenaren op de hoogte zijn en blijven van wat er speelt in wijken en buurten.
- B** Creëer flexibiliteit in regelgeving op regionaal niveau om lokale problemen aan te pakken.

KUNST, CULTUUR EN ERFGOED

In een regio als de Achterhoek of Twente, waar mensen zichzelf 'Achterhoeker' of 'Tukker' noemen. De Zaanstreek, waar mensen zich Zaankanter noemen. Daar voelen mensen zich verbonden in hun culturele identiteit. Deze verbinding zie je terug in de rijke tradities van het carbidschieten in Noordoost Nederland, de dorpskermissen, het carnaval in Brabant en Limburg.

De oorzaak én het gevolg hiervan is dat mensen elkaar kennen, elkaar begrijpen, elkaar wat gunnen, elkaar in hun waarde laten en naar elkaar omkijken. Het faciliteren en in stand houden van deze culturele tradities helpt dan ook mee aan de versterking van de sociale verbinding en noaberschap in onze regio's en streken. Dit is van groot belang omdat juist daar waar mensen zich verbonden voelen, de effectiviteit van de democratie het sterkst is en de maatschappelijk vraagstukken het best opgelost worden. Het is juist die vertrouwde omgeving die mensen missen. Of bang zijn te verliezen in de wereld van het doorgeslagen ego's en de getallenreeksen van het spreadsheet beleid. Kijkende naar de ontwikkelingen in de regio zijn die zorgen zeker legitiem.

Iedere dag BBBeter

En vergeet ook niet de rol van boeren en bedrijfsleven, vaak familiebedrijven, in sociaal culturele evenementen in de regio's. Vaak leveren ze vrijwilligers, ondersteunen ze lokale feesten en sportevenementen of stellen ze - in het geval van boeren - hun weiland ter beschikking voor een feest en helpen ze mee met het opbouwen van het feestterrein.

- Cultuursubsidies worden beter onder de aandacht gebracht en laagdrempeliger gemaakt. Daarnaast vindt BBB dat cultuur in zichzelf van waarde is en niet via beleid politiek gemaakt moet worden, zoals nu veel gebeurt via opgelegde inclusie- en diversiteitspolitiek.
- Daarnaast zijn cultuursubsidies evenredig verdeeld over Nederland.
- Kunst, cultuur en musea zijn toegankelijk voor iedereen, ongeacht waar je woont of hoeveel je verdient.
- Er gaat meer geld naar kleine organisaties die niet door de bureaucratie van subsidieverlening heen komen. Daarom wil BBB speciale regelingen voor kleine organisaties om subsidie te kunnen krijgen zonder dure onderzoeken of analyses te hoeven leveren.
- Op school krijgen jongeren onderwijs in kunst en cultuur en daarmee inzicht in de rijke Nederlandse cultuurgeschiedenis. Dit zorgt niet alleen voor een beter begrip van onze tradities en waarden, maar stimuleert ook de creativiteit.

MEDIA

We creëren een mediaklimaat waarin persvrijheid, regionale pers kanalen en digitale media samenkomen. Dit is de sleutel tot een levendige, geïnformeerde en betrokken samenleving. Door de verschillende kanalen weten we wat er speelt in Amerika en Japan, maar ook op de markt in Oostburg. We horen ook eens wat andere meningen en kunnen daar onze eigen mening over vormen.

Door het waarborgen van persvrijheid, het stimuleren van regionale perskanalen en het omarmen van digitale media versterken we onze democratie.

- De samenwerking tussen regionale omroepen en de publieke zenders wordt verstevigd. Gemeenschappen waar lokale perskanalen een belangrijke rol vervullen worden extra ondersteund in de nieuwsvoorziening.
- Regionale en lokale zenders worden ingezet voor het behoud van de streektaal.
- BBB pleit voor continuering van maatregelen om persvrijheid en onderzoeksjournalistiek te beschermen, zowel rond veiligheid van journalisten als fondsen voor onafhankelijke onderzoeksjournalistiek.

Iedere dag BBBeter

A photograph of a modern brick building with a blue door, bicycles parked on the sidewalk, and various potted plants and flowers. The scene is a narrow alleyway or courtyard between buildings, with a paved ground and a brick wall on the left. A blue door is visible on the left building, with a small white sign above it. Several bicycles are parked along the sidewalk, some with baskets and racks. There are many potted plants and flowers, including a large yellow pot with red flowers and a black pot with purple flowers. The overall atmosphere is bright and pleasant.

Hoofdstuk 2

Wonen

IEDERE BURGER EEN THUIS

NU EERST OOG VOOR WONINGZOEKENDEN

BBB heeft oog voor de mens achter de woningzoekende. Om die reden moeten we anders omgaan met de bestaande woningvoorraad én willen we fors meer betaalbare woningen bijbouwen. Minder controle en meer flexibiliteit. Daarbij behoudt BBB wel realiteitszin. We kunnen als overheid niet alleen dicteren maar moeten ook faciliteren en samenwerken. Voor woningbouwproductie heb je niet alleen woningcorporaties en gemeenten nodig, maar ook marktpartijen en investeerders.

- BBB heeft oog voor jongeren die tegenwoordig tot ver na hun 30^e thuis moeten blijven wonen en hun kansen op een eigen start in het leven steeds verder zien opschuiven. De doorstroming van de gehele markt zit muurvast. Sociale huurwoningen zijn nauwelijks beschikbaar en er zijn wachtlijsten van meer dan tien jaar. Ook vrije sector huurwoningen worden, ondanks alle mooie ambities, steeds schaarser en de koopmarkt is voor de gemiddelde starter inmiddels onbereikbaar geworden.
- Wij hebben ook oog voor mensen die na een scheiding noodgedwongen nog jaren bij hun ex moeten blijven wonen. Wij hebben oog voor ouderen die eigenlijk de trap niet meer op kunnen komen, maar in de huidige woningmarkt geen gelijkvloerse ouderenwoning kunnen vinden en/of geen informatie hebben over voorzieningen. Wij hebben ook oog voor mensen die dakloos zijn geworden door het woningtekort, nadat zij door andere omstandigheden hun woning hebben moeten verlaten en soms zelfs noodgedwongen in de auto slapen of in een caravan achter op het erf 'wonen'.
- Om tot een grotere bouwproductie te komen is een aantal belangrijke aanpassingen nodig. Dat is enerzijds het Ruimtelijk Ordeningsbeleid verbeteren, waarbij ook een aantal beperkende bouweisen en -ambities versoepeld worden. Anderzijds moet de overheid ook bereid zijn zelf flink te investeren en daarnaast niet langer kapitaal van de markt te verjagen. We hebben alles en iedereen nodig om voldoende woningen beschikbaar te krijgen.

BETER RO BELEID

Het huidige ruimtelijke ordeningsbeleid en het daaruit volgende trage ontwikkelproces remt de woningproductie onnodig. BBB wil kijken hoe we de gemiddelde proceduretijd voor bouwprojecten aanzienlijk kunnen verkorten. Wij willen erop toezien dat de nieuwe Omgevingswet in de praktijk ook echt een positief effect heeft. Daarnaast moeten bezwaarprocedures binnen de woningmarkt sneller en met prioriteit doorlopen worden.

De Europese regelgeving biedt de mogelijkheid om redenen van groot openbaar belang aan te wijzen waardoor in afwijking van de milieuregelgeving, zoals stikstof, toch snel vergund kan worden. BBB wil daar gebruik van maken voor het grote belang van het wegwerken van de tekorten op de woningmarkt. De stikstof wet moet volledig op de schop waarbij niet stikstof maar behoud en herstel van de natuur centraal komt te staan (zie hoofdstuk Landbouw).

PRIORITERING WONINGBOUWPRODUCTIE

BBB wil het bouwen van nieuwe woningen weer aantrekkelijk en beter betaalbaar maken. Een van de afwegingen die we daarbij maken is om de regelgeving voor nieuwe woningen, zoals het bouwbesluit en duurzaamheidseisen de komende jaren te bevroeren. Zo weten bouwers, ontwikkelaars én kopers waar zij aan toe zijn. We zetten extra in op verduurzaming van bestaande woningen door (financiële) stimulering maar zonder drang of dwang.

We blijven inzetten op zoveel mogelijk woningbouw op lege en beschikbare plekken binnen de bestaande dorpen en steden. Om de woningnood verder op te lossen zal er flink efficiënter gebouwd moeten worden, ook omdat er steeds minder aanbod van arbeid in de bouwsector te vinden is. BBB wil onder andere inzetten op meer innovatie en fabrieksmatige woningbouw. Ook willen we meer aandacht voor vakonderwijs in de bouw, zodat de volgende generatie ook hoogwaardige praktijkkennis van de bouw en restauratie meekrijgt.

BOUW IN DE DORPEN VOOR LOKALE BEHOEFTE

BBB zorgt dat er weer aandacht komt voor het platteland in de landelijke politiek. Er is de afgelopen jaren veel focus geweest op stedelijk bouwen. Vooral de grote steden hebben geprofiteerd van overheidsbeleid op de woningmarkt. Hoewel de bouw in grote steden belangrijk blijft, is het oneerlijk voor de woningzoekenden op het platteland om hen niet te helpen. Veel jongeren willen immers in het eigen dorp blijven wonen en de vele kleinere bouwprojecten voor de dorpen tellen bij elkaar ook flink mee. Wij willen het beleid dus weer laten werken voor bouw in dorpen én steden.

- B** Wonen in het buitengebied betekent erkennen en accepteren dat voedselproductie ook essentieel is. Daarom willen we dat nieuwe woningen in het buitengebied geen belemmeringen kunnen bieden aan omliggende agrarische bedrijven, de milieu-eisen van de woningen in het buitengebied passen we daarop aan.
- B** BBB wil meer mogelijkheden creëren voor het herbestemmen van oude agrarische bedrijfspanden naar (meerdere) woningen. De Ruimte voor Ruimte-regeling wordt gestandaardiseerd en versoepeld.
- B** We geven bij het toewijzen van huurwoningen voorrang aan mensen met lokale binding, urgentie of aan hen die een belangrijke bijdrage leveren aan de leefbaarheid.
- B** Ook familie wonen (2 of 3 generaties die elkaar ondersteunen) moet weer mogelijk worden gemaakt, de limiet van 2 adressen per postcode wordt geschrapt. Het moet bijvoorbeeld mogelijk worden gemaakt dat mensen een kangoeroewoning realiseren als zij samen met familieleden willen wonen. Ook moet een extra kleine woning op het erf makkelijker gerealiseerd kunnen worden.
- B** Om ouderen gelegenheid te bieden om in hun eigen omgeving te blijven wonen gaat BBB fors inzetten op nieuwbouw van moderne bejaardenhuizen. Sociale cohesie heeft daarbij prioriteit en wordt bevorderd door bijvoorbeeld bouw van “hofjes” te stimuleren. We gaan daarbij onderzoeken of we extra zorgfuncties kunnen realiseren bij de moderne bejaardenhuizen.
- B** Vakonderwijs voor de bouw en het enthousiasmeren van jongeren om te kiezen voor een baan in de bouw moet meer aandacht krijgen.

BEPERKEN VAN DE VRAAG

Onze woningmarkt kan de druk niet meer aan. We hebben simpelweg te weinig woningen om alle mensen te kunnen huisvesten en dat is een ernstig probleem. Wij voelen ons daarom genoodzaakt om ook te kijken naar de vraagkant van de woningmarkt. De druk vanuit statushouders die een woning krijgen toegewezen,

arbeidsmigranten die in de reguliere woningvoorraad gehuisvest worden en ook de vraag van expats en buitenlandse studenten wordt steeds groter. Dit verdrukt andere woningzoekenden en starters die al jaren op de wachtlijst staan. BBB kiest er voor hen nu extra aandacht te geven en de woningmarkt eerst weer in balans te brengen. Dat impliceert dat we de migratiedruk willen beperken, waarbij we ons realiseren dat dat niet eenvoudig zal zijn.

- BBB vindt het belangrijk om draagvlak voor een sociale opvang van mensen in nood te blijven houden. Doordat BBB erkent dat Nederland de grenzen van de opvangcapaciteit heeft bereikt en de opvang van statushouders wil beperken tot 15.000 per jaar, kunnen we de wachtlijsten weer terugdringen.
- In Nederland zijn we in toenemende mate afhankelijk van arbeidsmigranten in ons arbeidsproces. Daarmee komen er ook bijbehorende problemen zoals huisvesting en een toenemende druk op de woningmarkt. Arbeidsmigranten verdienen goede huisvesting tegen een marktconforme prijs.
- De overheid zet in op heldere kaders en regelgeving over huisvesting en toezicht op huisvesting van arbeidsmigranten. We bouwen bij voorkeur voor arbeidsmigranten in de nabijheid van het werk en willen benutten van reguliere woningen voor tijdelijke arbeidsmigranten voorkomen.

EFFICIËNTER GEBRUIK VAN DE BESTAANDE VOORRAAD

In het verleden zijn er veel eengezinswoningen gebouwd. Tegenwoordig is er juist behoefte aan geschikte woningen voor de groeiende groep één- en tweepersoonshuishoudens. Omdat de meeste woningen al gebouwd zijn, verandert nieuwbouw de woningvoorraad maar mondjesmaat.

De bestaande voorraad sluit onvoldoende aan op de huidige vraag. Niet alleen in kwantitatieve zin maar ook in kwalitatieve zin. De bestaande voorraad kent bijvoorbeeld veel eengezinswoningen terwijl de groep een- en tweepersoonshuishoudens groeit. We moeten met elkaar de bestaande ruimte zo efficiënt mogelijk gebruiken. Daarom pleit BBB voor meer flexibiliteit ten aanzien van het gebruik van bestaande woningen.

- Wij willen woning delen, het splitsen van woningen en het verhuren van kamers in bestaande woningen eenvoudiger en financieel aantrekkelijker maken. Dit onder andere door het delen van een woning met meer dan 2 personen zonder omzettingsvergunning toe te staan.
- De kostendelersnorm zorgt ervoor dat mensen minder snel samen een woning delen, BBB schaft de kostendelersnorm daarom af.
- Voor veel vakantieparken in een groot aantal gemeenten is recreatie niet meer de beste bestemming. Veel van deze parken worstelen ook met leefbaarheidsproblematiek. Bovendien is monitoring en handhaving bestuurlijk omslachtig en kostbaar. BBB is van mening dat voor deze parken maatwerk moet worden gezocht voor eventuele permanente woonwijken.
- In Nederland wonen tussen de 55.000 en 160.000 mensen permanent in een vakantiehuis. Dit is wettelijk niet toegestaan. BBB wil een gedoogregeling voor 60-plussers met een heldere peildatum en zonder precedentwerking. Hiermee kunnen per direct circa 35.000 woningen aan de woningvoorraad worden toegevoegd.

VERDUURZAAM BESTAANDE WONINGEN

Om de woningzoekenden en bouwers enige rust te bieden maken we pas op de plaats met aanvullende duurzaamheidseisen aan nieuwbouwwoningen. Zo willen we nieuwbouwprojecten betaalbaar maar ook haalbaar maken. BBB zet voor wat betreft de verdere verduurzaming vooral in op de bestaande woningvoorraad.

Iedere dag BBBeter

- De laagste inkomens hebben het meeste last van de hoge energieprijzen en mensen met lage inkomens wonen vaak in sociale huurwoningen. Daarom zetten we samen met de corporatiesector en overige eigenaren van sociale huurwoningen in op een versnelling van de verduurzaming van sociale huurwoningen.
- BBB is voorstander van natuurinclusief bouwen en het gebruik van circulaire en plantaardig geproduceerde bouwmaterialen, denk aan hout, maar ook vlas, riet en ander bouw materiaal dat uitermate geschikt is voor de bouw van duurzame, nieuwe woningen.
- Wij willen dat bij sloop en renovatie van woningen zoveel mogelijk rekening wordt gehouden met hergebruik van de vrijkomende materialen.
- Bij binnenstedelijke herontwikkeling en/of renovatie letten we op klimaatadaptatie, bijvoorbeeld door ruimte te laten voor groen en water.

GEEN KAPITAAL DE MARKT UIT JAGEN

We willen institutionele én private investeerders stimuleren om meer betaalbare woningen te realiseren.

- Ook sociale en middeldure huurwoningen moeten voor investeerders vanuit fiscaal en financieel perspectief interessant blijven. Nederland kan zich simpelweg niet permitteren dat dit kapitaal de sector de rug toe keert. Fiscale regelgeving voor investeerders in betaalbare huurwoningen gaan we daarom versoepelen. De aanpassing in de leegwaarderatio (box 3) wordt teruggedraaid.
- Het voorgenomen doortrekken van het Woningwaarderingstelsel (WWS) voor middeldure huurwoningen (naar 187 punten) wordt voorlopig bevroren. We onderzoeken eerst of het verder reguleren van de markt niet betekent dat er minder geïnvesteerd gaat worden. Het blijft vanzelfsprekend wel doelstelling om van nieuwbouwprojecten circa $\frac{2}{3}$ in het betaalbare segment te realiseren.
- Het Nederlandse systeem van sociale woningbouw is uniek en succesvol. Met behulp van woningcorporaties maken we veilige en schone wijken waar mensen prettig kunnen wonen en er zich echt thuis kunnen voelen. Woningcorporaties zijn een betrouwbare partner bij het oplossen van de woningnood en wij verwachten van hen dat zij juist in deze tijd anticyclisch investeren.
- De corporatiesector is lange tijd in staat gebleken om 30.000 woningen te bouwen. Mede door het landelijke beleid is dit echter teruggezaakt naar ongeveer 15.000 woningen per jaar. Door de sector te ondersteunen, gaan we zo snel mogelijk weer terug naar de realisatie van 30.000 sociale huurwoningen per jaar.
- Een koopwoning moet daarnaast weer voor meer mensen bereikbaar worden. Starters met lagere- en middeninkomens moeten geholpen worden bij het kopen van een huis, zoals dat in het verleden ook wel is gedaan met premie A-woningen. Wij willen een garantieregeling gericht op deze starters, waarbij rekening wordt gehouden met een zo min mogelijk prijsopdrijvend effect.
- BBB wil dat de studieschuld zoals eerder is beloofd niet meetelt bij de hypotheekaanvraag.

VOOR ALLE WONINGZOEKENDEN

- Wonen is een basisrecht. Daarom moeten er meer concrete oplossingen komen voor alle woningzoekenden. Daarvoor is publieke actie, creativiteit en samenwerking nodig.
- We nemen meer regie op de woningmarkt en stellen weer een Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening in.
- Het is en blijft ambitie om tweederde van alle nieuwbouwwoningen binnen het betaalbare segment te laten vallen.

- Bij behandeling van bezwaarprocedures bij de Raad van State moeten woningbouwprojecten prioriteit krijgen.
- We willen het proces van flora en fauna toetsen vereenvoudigen en projecten alleen nog vertragen voor zeer zeldzame planten en dieren.
- De 'ladder voor duurzame verstedelijking' afschaffen om snel meer bouwlocaties goed te kunnen keuren.
- Bij gemeenten ligt het primaat om te bepalen waar we bouwen. Pas als de gemeente onvoldoende realiseert komt provinciaal en rijksbeleid in stelling, bijvoorbeeld door inzet van provinciale en Rijks-inpassingsplannen.
- Om te voorkomen dat de bouw opnieuw stilvalt is het belangrijk dat bouwprojecten doorgaan, de start bouwimpuls en doorbouwgarantie zijn daar goede instrumenten voor.
- Om sneller tot productie over te gaan, gaan we onderzoeken of de overheid garant kan staan voor 10 of 20% van de 70% woningen die verkocht moeten zijn voordat een project met de bouw start.
- We gaan onderzoeken of een financieringsfonds voor de beginfase van ontwikkelprojecten kan leiden tot meer nieuwe bouwprojecten. Zodoende dat meer projecten direct geheel onder handen genomen kunnen worden, zonder dat vooronderzoeksfases uit kostenoverwegingen op elkaar wachten.
- Uniformeren van bouweisen; gemeenten en provincies mogen als het aan BBB ligt geen aanvullende eisen aan woningen stellen, tenzij ze deze zelf bekostigen.
- Innovatie in de bouw blijven stimuleren, onder andere met prefab en andere fabrieksmatige woningen om de groeiende behoefte ook aan te kunnen.
- BBB wil dat ouderen of anderen met een te grote huurwoning desgewenst hun huidige huurbedrag mee kunnen nemen naar een kleinere woning.
- Niet huurprijzen maar woonlasten moeten leidend zijn voor het beoordelen van redelijke en draagbare huren.
- Corporaties gaan ook investeren in midden huurwoningen, waarbij de garantstelling voor leningen ook voor deze woningen geldt. We gaan onderzoeken of dit garantiefonds ook opengesteld kan worden voor marktpartijen die, onder aanvullende condities, in ditzelfde segment investeren.
- BBB wil het optoppen van woningen, een extra verdieping op woningen bouwen, stimuleren.
- Wij willen dat de milieuregels worden versoepeld om arbeidsmigranten-huisvesting op bedrijven-terreinen mogelijk te maken.

VOOR JONGEREN EN OUDEREN

- Jongerencontracten in sociale huur omzetten naar starterscontracten voor de eerste huurder, zodat 28-jarigen niet buiten de boot vallen in deze te krappe markt.
- Wij maken het ontwikkelen van studentenhuusvesting interessant door ook erkende studentenhuusvesting als woonvorm toe te staan bij het aanvragen van huurtoeslag.
- De regelgeving omtrent kamerverhuur wordt versoepeld zodat het interessanter wordt om (al dan niet tijdelijk) een kamer te verhuren.
- Studieschuld niet meenemen bij de hypotheek, zoals was afgesproken bij het leenstelsel
- BBB wil weer woonvormen voor ouderen die meer zorg nodig hebben in de vorm van moderne bejaardenhuizen in dorpen en/of stadsdelen bouwen, complexen waar ouderen perfect samen kunnen wonen in hun vertrouwde omgeving. Zo helpen we ouderen aan een geschikte woonomgeving en zorgen we voor doorstroming door mogelijk te maken dat ze hun lagere woonlasten "mee verhuizen". In het hoofdstuk zorg staat hoe we dit voor ons zien.

Iedere dag BBBeter

- BBB wil particulier opdrachtgeverschap en eigen initiatief van jongeren stimuleren. Jongeren kunnen en willen zelf, om kosten te besparen, eigen inbreng hebben qua werkzaamheden in lokale woningbouwprojecten. Door samenwerking als nieuwe 'noabers' ontstaat dan ook weer gemeenschapszin.

VOOR HET PLATTELAND

- Bouwplannen voor alle dorpen naar lokale behoefte
- Bouwen aan randen van dorpen en steden toestaan.
- Ruimte voor Ruimte regeling versoepelen en standaardiseren
- Bij ruimtelijke ontwikkeling rekening houden met hoogwaardige agrarische grond, die we voor de voedselproductie behouden.
- Bij woningbouw in het buitengebied wordt de milieuregelgeving zo aangepast dat de nieuwe bewoner geacht wordt rekening te houden met het feit dat zij in een agrarisch gebied zijn gaan wonen.
- We zijn voor inbreiding en willen mensen aanmoedigen om met meerdere huishoudens woningen te delen, bijvoorbeeld door bij te bouwen op grote erven of door woningen te splitsen.
- Lokale jongeren en andere lokaal gebonden woningzoekenden voorrang geven bij de toewijzing van sociale huur en de verkoop van nieuwbouwprojecten.
- Het toestaan van bouw van een extra woning voor familieleden op het erf.

EXTRA BBB-PLANNEN

- De Oostvaardersplassen is een spontaan ontstaan "wens natuurgebied" van 5.600 hectare. Een jong gebied en eigendom van de Nederlandse overheid. BBB wil het droge gedeelte van het Oostvaardersplassen gebied geschikt maken om minimaal 100.000 woningen te bouwen. Burgers wonend in de natuur met goede verbindingen naar de omringende steden. Voor de vele watervogels blijven de Oostvaardersplassen als overwinteringsgebied en N2000-gebied in stand.
- We beperken immigratie om de achterstanden in de woningnood weg te kunnen werken, dit doen we door:
  - Maximaal 15.000 statushouders, inclusief eventuele nareizigers, per jaar toe te laten in Nederland en hierover in Europa afspraken te maken.
  - We passen het verdienmodel van universiteiten en hogescholen aan om zo het aantal buitenlandse studenten terug te brengen. In grensregio's werken we aan goede huisvestingsplannen, samen met universiteiten en hogescholen
  - We beperken het aantal arbeidsmigranten, en voorkomen dat gewone burgerwoningen voor deze doelgroep worden opgekocht. De realisatie van nieuwe arbeidsmigranten huisvesting bij werklocaties vereenvoudigen we.
- BBB wil starters met lagere inkomens helpen bij het kopen van hun eerste huis, daarvoor zullen we samen met de gemeenten de inzet en mogelijkheden voor startersleningen uitbreiden.

CON

Iedere dag BBBeter

Hoofdstuk 3

Werken

WERK MOET LONEN VOOR IEDEREEN

GOED FATSOEN GOED PENSIOEN

Werk is een van de fundamenten van onze samenleving. Door te werken krijg je financiële ruimte, sociale contacten en voldoening. Je levert een bijdrage aan de samenleving en door de ervaringen die je opdoet heb je de mogelijkheid om je als persoon breder te ontwikkelen. Iedereen krijgt dezelfde kansen en mogelijkheden, maar we realiseren ons ook dat niet iedereen kán werken of in dezelfde mate mag werken. We kijken met evenveel waardering naar werknemers die praktisch werk verrichten als naar werknemers die theoretisch werk verrichten.

In de afgelopen jaren zijn onze verwachtingen ten aanzien van werk en de invulling daarvan sterk veranderd. Zo wisselen we vaker van werkgever en daarbij stappen we ook vaker over naar een nieuw werkgebied. Sinds covid is het voor sommige beroepen heel gewoon geworden om je werk deels online te verrichten. De wereld waarin we werken is veranderd, waardoor nieuwe beroepen ontstaan en oude beroepen verdwijnen. Door de toenemende vergrijzing van de samenleving neemt de krapte op de arbeidsmarkt toe. Het is in sommige sectoren heel erg moeilijk om aan voldoende gekwalificeerd personeel te komen, wat mede veroorzaakt wordt door een tekort aan praktisch opgeleid personeel.

Met al deze veranderingen is het belangrijk dat de arbeidsmarkt mee verandert om deze aantrekkelijk te houden. Meer flexibiliteit in vaste arbeidscontracten en minder verschillen tussen vast en flex/ZZP zijn nodig. Ook een andere manier van belasting heffen, zodat meer werken ook daadwerkelijk loont, is nodig. De basishouding van de overheid moet zijn dat zij werknemers, werkgevers en vrijwilligers vanuit vertrouwen benaderd worden.

Niet alleen betaald werk is belangrijk. We willen dat iedere vorm van arbeid die bijdraagt aan onze samenleving belangrijk is. Daarom willen wij dat de waardering voor de mensen die een actieve bijdrage aan de maatschappij leveren, bijvoorbeeld als mantelzorger, vrijwilliger of opvoeder van kinderen, gelijk is aan de waardering voor de mensen met een betaalde baan. Soms zit het gewoon tegen. Mocht je arbeidsrelatie veranderen vanwege omstandigheden, dan krijg je hulp. Lukt je huidige werk niet meer? Dan gaan we op zoek naar wat je nog wel kunt. En als werken helemaal niet meer gaat, zorgen we goed voor je.

De overheid speelt een belangrijke rol om ervoor te zorgen dat zowel werkgevers als werknemers weten waar ze aan toe zijn. Dat vraagt om een overheid met een langetermijnvisie op een toekomstbestendige arbeidsmarkt.

- Het huidige toeslagenstelsel afschaffen en vervangen door een systeem waarbij bijvoorbeeld de eerste 30.000 euro inkomen voor werknemer en werkgever belasting- en premievrij is.

Iedere dag BBBeter

- We streven ernaar dat mensen die nu op afstand staan van de arbeidsmarkt actief gekoppeld worden aan passend werk.
- Een arbeidsongeschiktheidsverzekering moet voor iedere werkende inwoner in Nederland beschikbaar zijn.
- Buitenlandse werknemers en studenten die een meerwaarde hebben voor de Nederlandse economie zijn welkom. Aan hen verstrekken we een Orange Card. Hiermee kunnen ze tijdelijk (maximaal 5 jaar met een eenmalige verlenging met nogmaals 5 jaar) in Nederland werken of studeren.
- De loonkloof, voor zover die nu nog bestaat en die leidt tot een lager gemiddeld uurloon voor vrouwen die hetzelfde werk verrichten als mannen, dichten we zo snel mogelijk. Een dergelijk verschil in uurloon is overigens ook verboden op grond van de Wet gelijke behandeling.
- We zorgen ervoor dat niemand buiten zijn schuld onder het bestaansminimum terecht komt en verhogen, op lange termijn, de sociale uitkeringen en het minimumloon. We houden daarbij rekening met de inflatie en de gestegen kosten van levensonderhoud. Zo zorgen we voor bestaanszekerheid.
- We willen zo snel mogelijk een stelsel voor kinderopvang invoeren, met een beperkte eigen bijdrage. Dat doen we voor iedereen die aantoonbaar een bijdrage levert in loondienst, als ondernemer of als vrijwilliger of mantelzorger.
- We willen ervoor zorgen dat ook mensen met flexibele diensten voldoende toegang hebben tot gastouderopvang.
- Ook kansrijke asielzoekers die nog geen verblijfsstatus hebben, moeten betaald kunnen werken of stage kunnen lopen. Van de opbrengsten vloeit een gedeelte terug naar de opvangkosten.
- Vlottrekken van een nationaal werkgarantie- en omscholingsfonds voor mensen met banen met minder toekomstperspectief.
- We zorgen ervoor dat arbeidsparticipatie in geval van ziekte niet onnodig lang wordt uitgesteld door maatregelen te nemen om het grote tekort aan verzekeringsartsen bij UWV op te lossen
- We draaien de invoering van de nieuwe pensioenwet terug.
- Het aparte pensioensysteem voor Politieke Ambtsdragers (Appa) wordt afgeschaft. Politieke Ambtsdragers worden onderdeel van hetzelfde pensioensysteem als de rest van Nederland.
- De pensioengerechtigden en pensioendeelnemers krijgen invloed op de keuzes die pensioenfondsen maken op het gebied van beleggingsdoelen. Wie niet het risico wil lopen op een lager pensioen moet kunnen kiezen voor beleggingsdoelen die meer nadruk leggen op rendement dan bijvoorbeeld op duurzaamheid.
- Het tarief van ZZP'ers werkzaam in het publieke domein wordt gemaximeerd ten opzichte van het tarief van iemand in vaste dienst inclusief een reële opslag. Avond- nacht- en weekenddiensten leiden zowel voor mensen in loondienst als ZZP'ers tot een toeslag op het uurtarief.
- De overheid geeft zelf het goede voorbeeld door minder flexwerkers en ZZP'ers in te huren en meer mensen een vast contract te geven.
- BBB wil excuses aan Nederlandse ambtenaren en militairen die in de Tweede Wereldoorlog in toenmalig Nederland-Indië werkten én een individuele financiële tegemoetkoming voor KNIL-weduwen (de zogenaamde backpay-regeling).

Iedere dag BBBeter

Hoofdstuk 4a

Economie en

ondernemen

TROTS OP ONZE BEDRIJVEN

Een sterke economie is een economie die uitgaat van eigen kracht. We waarderen wat we als land in huis hebben. We zetten in op de dingen waar we goed in zijn en ondersteunen de sectoren waarmee we vooroplopen in de wereld. Een sterke, hoogwaardige economie is ook nodig om sociaal, cultureel en technologisch bij de tijd te blijven en om ontwikkeling zaken betaalbaar te houden. Een sterke economie zorgt voor werkgelegenheid en inkomsten voor de overheid.

Dit geldt allemaal ook voor onze voedselsector en ook voor de maakindustrie in ons land. Plekken waar honderdduizenden mensen hard aan het werk zijn om hun brood te verdienen, efficiëntie en innovatie aanjagen, importeren en exporteren en aan alledaagse behoeften voorzien. Iets waar Nederland te lang een slecht en inconsistent beleid op heeft gevoerd.

Waar andere landen in de wereld omstandigheden voor hun ondernemers goed houden en daarmee de waarde van hun industrieën en al die miljoenen mensen die er werken erkennen en versterken, doet Nederland dat minder goed. Sterker nog, we maken het vaak extra moeilijk. We moeten echter juist nú ambitie tonen met een visie op de toekomst en onze ondernemers daarin meenemen. We willen stoppen met regels op regels, en meer ruimte bieden voor ondernemerschap, innovatie en vergroening.

Ondernemen vindt plaats bij bedrijven, van multinationals, grote ondernemingen, familiebedrijven, MKB'ers tot zzp'ers. Het MKB en de familiebedrijven spelen een belangrijke rol in het creëren en behoud van onze welvaart. Deze ondernemingen zijn verantwoordelijk voor ongeveer 70% van de banen in Nederland. BBB vindt dat de overheid een beleid moet voeren wat deze ondernemers voor Nederland behoudt.

BBB vindt het belangrijk dat de overheid alle ondernemers ondersteunt en stimuleert in hun ontwikkeling. Dit geldt voor de ondernemers in de steden en nog meer voor de ondernemers in de dorpen en op het platteland. Deze regionale ondernemers vormen een belangrijke pijler voor een gezonde lokale economie en daarmee voor een gezonde samenleving in de steden, de dorpen en op het platteland. Hierbij moet rekening worden gehouden met de regionale verschillen in Nederland en moeten we in de grensregio's nog meer samenwerking zoeken met onze buurlanden.

- We waarborgen de betaalbaarheid en leefbaarheid in Nederland. Dat doen we door de onafhankelijkheid te bewaken van het buitenland als het gaat om primaire levensbehoeften, voedselveiligheid, dier- en volksgezondheid en -welzijn.
- We stimuleren de ontwikkelingen van clusters waar grote bedrijven, MKB, startups, universiteiten, financiers en overheid elkaar ontmoeten, inspireren en versterken.
- We behouden essentiële productieprocessen en strategische kennis waar mogelijk in Nederland of in ieder geval in Europa. Zo voorkomen we een te grote afhankelijkheid van een enkel land of een te kleine groep landen te voorkomen.
- We beschermen ons midden- en kleinbedrijf tegen regeldruk en administratieve lasten voor maatschappelijk ondernemen die gemaakt zijn voor multinationals (OESO-richtlijnen).
- We zorgen ervoor dat we niet mogen importeren wat we hier niet mogen produceren.

Iedere dag BBBeter

- We beschermen onze nationale belangen via EU-handelsverdragen. Daarin wordt opgenomen dat klimaat, milieu en gezondheidseisen van importproducten gelijk zijn aan de eisen die hier gelden voor de productie ervan.
- We voeren een ambitieuze industriepolitiek in, ter ondersteuning van die sectoren en bedrijven waarmee we in Nederland wereldwijd vooroplopen. Zo ondersteunen we onze ondernemers van klein tot groot.
- We verminderen de regel- en vergunningen druk voor ons bedrijfsleven.
- We volgen het nieuw geïntroduceerde systeem van 'CO₂-belasting' (Carbon Border Adjustment Mechanism) bij import zeer kritisch. We grijpen hierop in zodra blijkt dat in Nederland gevestigde producenten hiervan oneerlijke concurrentie ondervinden.

ONDERNEMEN

- Er komt een toegankelijke en laagdrempelige regeling speciaal voor innovatie bij kleine ondernemers en de mogelijkheid om via 'pilots' (proeftuinen) de werking van hun innovaties te bewijzen.
- We investeren minimaal evenveel in de uitbreidingsmogelijkheden voor onze Nederlandse bedrijven als in het verbeteren van het vestigingsklimaat voor buitenlandse bedrijven.
- Het moet in Nederland mogelijk blijven om aankopen contant af te rekenen, zowel voor particulieren als voor ondernemers.
- De Bedrijfsopvolgingsregeling (BOR) die essentieel is voor de continuïteit van Nederlandse familiebedrijven wordt gehandhaafd met de tarieven van 2023.
- Misbruik van de BOR door oneigenlijke structuren wordt aangepakt en knelpunten worden opgelost. Daarbij kijken we goed hoe andere Europese landen hier vorm aan hebben gegeven. Zo zorgen we voor een gelijk speelveld voor onze ondernemers.
- Onze concurrentiekracht holt achteruit. Vaak door extra Nederlandse regelgeving en hoge lasten. We moeten ons op nationaal en internationaal niveau inzetten om regelgeving te verminderen. Daardoor kunnen ondernemers weer doen waar zij goed in zijn: innoveren en waarde toevoegen.
- De privacy regels (GDPR) frustreren ontwikkelingen in de productie van slimme (medische) apparaten met als effect dat bedrijven verhuizen naar andere landen. De BBB is van mening dat we zo het paard achter de wagen spannen, omdat we dergelijke apparatuur vervolgens wel importeren. We vinden dus dat geanonimiseerd datagebruik mogelijk moet zijn bij de ontwikkeling van innovaties.
- De vergunningstrajecten voor biotech vergunningen duren in Europa te lang waardoor bedrijven vertrekken en ons afhankelijk verder vergroot wordt. Dit moet versneld worden.

CONING

Iedere dag BBBeter

Hoofdstuk 4b

Financieel welzijn

en fiscaliteit

BELASTING IS PRIMA MAAR WEL EERLIJK

De enorme waardevermindering van ons geld inclusief de gestegen kosten voor ons levensonderhoud en de sterk gestegen energieprijzen zorgen ervoor dat meer dan een miljoen burgers onder de armoedegrens terecht komen. BBB staat voor koopkrachtbescherming en armoedebestrijding; we laten niemand achter. Belastingen worden op dit moment door de overheid niet alleen gebruikt om taken uit te voeren maar ook om het gedrag van burgers en de samenleving te sturen. Dat slaat zelfs zover door dat onderwerpen als vleestax en suikertax telkens weer opduiken.

- De overheid moet zich beperken tot haar kerntaken. Een effectief belastingstelsel is rechtvaardig en zorgt zo voor draagvlak onder burgers en ondernemers.
- Draagvlak op basis van rechtvaardigheid is de beste remedie tegen ondermijning en ontduiking. BBB staat voor een eerlijk, eenvoudig en efficiënt belastingstelsel, waarmee op een effectieve wijze belasting wordt geheven bij onze burgers en bedrijven.
- Wat BBB betreft dragen de sterkste schouders de zwaarste lasten, waarbij alleen daadwerkelijk genoten inkomsten worden belast.

FINANCIËEL WELZIJN

- We verhogen de bijstandsuitkering en het minimumloon zodat in voldoende mate rekening wordt gehouden met de inflatie en de gestegen kosten van levensonderhoud.
- We zorgen dat de gezinnen die het slachtoffer zijn van het toeslagenschandaal op korte termijn financieel worden gecompenseerd. We streven naar een snelle gezinshereniging, daar waar kinderen onterecht uit huis zijn geplaatst.
- We ontmoedigen de schulden-industrie waarin bedrijven geld verdienen aan de schulden van mensen die al in de problemen zitten. Het onderling doorverkopen van openstaande vorderingen van burgers wordt verboden en het recht van dagvaarding door incassobureaus wordt beperkt.
- We onderzoeken de mogelijkheid van een geregistreerde schuldhulpregeling. Het doel is dat we voorkomen dat mensen die in geldnood zitten, nog verder in de problemen komen door nog verder olopende schulden.
- We zetten ook in op duidelijke voorlichting om beter met geld om te gaan.
- We richten een micro kredietinstelling op, die zich richt op sociale schuldhulpverlening. Deze kredietinstelling herfinanciert schulden en begeleidt burgers naar een schuldenvrije toekomst.
- De Nederlandse Loterij krijgt als enige een vergunning voor een grote landelijke loterij. Hierdoor neemt de controle op verslaving toe en komen de winsten ten goede aan de belastingbetaler.
- Kleine en lokale loterijen met prijzen onder de 10.000 EUR en casino's blijven toegestaan.
- Werken moet lonen. Dit vergt een aanpassing van ons belastingstelsel. En het vangnet voor mensen die niet kunnen werken moet ruimer worden opgezet. Zo kunnen mensen hun hoofd boven water te houden zonder aangewezen te zijn op allerlei lokale private initiatieven.
- Gemeenten krijgen extra compensatie voor de extra uitgaven aan bijzondere bijstand om huishoudens die onder het sociaal minimum zakken, te kunnen ondersteunen.
- Financiering voor gemeenten en provincies via het Gemeente- en Provinciefonds gaat gelijk oplopen met de collegeperiodes in gemeenten en provincies. Zo ontstaat er tijdens hun regeerperiode geen zogenaamd ravijnjaar in de structurele begroting ontstaat.

FISCALITEIT

- Fiscale regelingen die niet efficiënt zijn en/of niet meer werken worden afgeschaft. Nieuwe fiscale regelingen dienen begrijpelijk en eenvoudig toepasbaar te zijn.
- We onderzoeken of het mogelijk is een extra (derde) schijf te introduceren in de vennootschapsbelasting. In deze extra schijf worden winsten boven een bepaald bedrag extra belast en binnen groepsstructuren wordt vennootschapsbelasting op basis van geconsolideerde winst geheven. De belastingdruk voor bedrijven mag niet verder oplopen. Bedrijven zijn geen pinautomaat.
- Wij willen het verschil in belastingdruk tussen personeel in vaste dienst en ZZP'ers verkleinen, zodat het aantrekkelijker wordt om mensen in vaste dienst aan te nemen.
- We voeren geen rekeningrijden in naast/bovenop de huidige belastingen en heffingen die al het gebruik en bezit belasten.
- Er moet meer transparantie komen over afspraken (zogenaamde *rulings*) tussen de fiscus en bedrijven.
- De Belastingdienst wordt ingrijpend hervormd. We bieden de ambtenaren de middelen die ze nodig hebben om hun werk goed uit te voeren zoals goede automatisering.
- In de inkomstenbelasting worden alle daadwerkelijke inkomsten gezamenlijk belast ter vervanging van het huidige boxenstelsel. Alle toeslagen worden afgeschaft en vervangen door een belasting- en premievrij bedrag en/of negatieve belastingaanslag.
- Alleen daadwerkelijk genoten inkomsten en rendementen worden belast en er vindt geen belastingheffing over fictieve inkomsten meer plaats.
- We behouden de huidige fiscale regelingen die innovatie en ontwikkeling stimuleren en onderzoeken mogelijkheden om deze nog verder te verbeteren.
- We brengen groente en fruit onder het 0% BTW-tarief.
- De heffings-/invorderingsrente die de belastingdienst in rekening kan brengen wordt gemaximeerd op de gemiddelde rente op de spaarrekeningen +1%.
- Nederlandse belastingheffing is en blijft onze eigen verantwoordelijkheid en aangelegenheid en dat zullen we niet (deels) overdragen aan de EU of anderszins.
- Het beleid van de Europese Centrale Bank moet wat BBB betreft transparanter, frequenter en beter worden verantwoord, gecontroleerd en beperkt. De ECB moet zijn balans versneld afbouwen.

Iedere dag BBBeter

Hoofdstuk 4c

Financiële

infrastructuur

CONTANT GELD OVERAL TE BESTEDEN

BBB vindt het belangrijk dat iedereen in Nederland (burgers, bedrijven en organisaties) toegang heeft tot de financiële infrastructuur in ons land. De Nederlandse banken moeten hier tegen aanvaardbare kosten voor zorgen.

Veel mensen en bedrijven maken gebruik van pinbetalingen en andere digitale betalingsmogelijkheden. Maar er blijven mensen en bedrijven die de voorkeur geven aan contante betalingen.

- Wat BBB betreft moet het gebruik van contant geld mogelijk blijven, waarbij we voorwaarden stellen specifiek gericht op bestrijding van criminaliteit.
- We zijn voor vrijheid en staan voor de mogelijkheid om transacties met contant geld te verrichten, zonder extra controle van de kant van de overheid en/of de financiële sector.

Banken zijn een belangrijke partner in het bestrijden van financiële criminaliteit, zoals ondermijning. Banken moeten hun wettelijke verplichtingen die bijdragen aan het verminderen van criminaliteit en het verhogen van de veiligheid nakomen. Dit betreft bijvoorbeeld de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft). Wel zet BBB vraagtekens bij het verder verzwaren van deze taken die in principe bij de overheid thuis horen.

- BBB vindt het belangrijk dat de banken deze wetgeving toepassen zonder dat dit ten koste gaat van de service aan hun klanten.
- De kosten ervan mogen ook niet afgewenteld worden op de klanten van banken, het is onderdeel van hun bancaire taak.
- BBB verlangt van de bankensector dat ze niet meer eisen stellen en/of gegevens opvragen dan nodig voor de (wettelijke) interne verantwoording zijn dan nodig voor hun wettelijke verplichtingen.
- Tot slot dienen banken uit privacy oogpunt voorzichtig om te gaan met de gegevens van hun klanten. We vinden het belangrijk dat deze gegevens niet zomaar zonder goede redenen gedeeld worden met derde partijen of de overheid.
- Wel is het mogelijk dat Nederlandse banken deze gegevens in het kader van hun samenwerking onderling delen onder strikte voorwaarden. Daarbij houden zij zich aan de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) die zorgt voor privacybescherming.
- Veel van de bancaire dienstverlening is al gedigitaliseerd en wij willen extra aandacht voor en hulp geven aan die klanten die daar moeite mee hebben.
- BBB is voor financiële educatie aan kinderen en jongeren en overheidscommunicatie moet hier een belangrijke rol in spelen.
- Burgers, bedrijven en organisaties kunnen te maken krijgen met de gevolgen van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft). Daardoor kan het zijn dat zij geen toegang meer hebben tot de financiële dienstverlening. In dat geval moeten zij normale rechtsbescherming krijgen via een bezwaar- en beroepsprocedure.

Iedere dag BBBeter

A photograph of an elderly woman with short, curly grey hair and black-rimmed glasses, wearing a white lace-trimmed top. She is smiling broadly and looking up at a woman in blue medical scrubs who is leaning over her. The nurse is also smiling and looking down at the elderly woman. The background is a warm, wooden interior.

Hoofdstuk 5

Gezondheidszorg

en sport

GEEN ZORGEN OM UW ZORG!

Het is twee voor twaalf in de zorg. Het zorgstelsel is inmiddels zo goed als vastgelopen. De marktwerking in de zorg heeft opgeleverd dat zorgbehandelingen op zichzelf goedkoper zijn geworden. Na het invoeren van de marktwerking zijn we echter ook meer zorg gaan consumeren. Er is de afgelopen jaren een concentratie bij zorgverzekeraars ontstaan. De commercialisering van zorginstellingen met bijbehorende kostenverhogende aanbestedingsvoorwaarden, protocollering en andere administratieve verplichtingen, zorgt dat we inmiddels tegen de grenzen zijn opgelopen. Er werken zo langzamerhand heel veel mensen AAN de zorg en niet meer IN de zorg. Daarnaast kan er technisch veel meer en zijn er steeds meer dure medicijnen op de markt gekomen die lang niet altijd voor genezing zorgen. Door personeelstekort ontstaan er steeds meer gaten in de zorgverlening.

BBB staat voor een zorgsysteem waarin iedereen, ongeacht inkomen of omstandigheden, toegang heeft tot zorg en de benodigde hulp ontvangt. Ons doel is een zorgsysteem waarin we omzien naar elkaar, met respect en waardigheid voor elk individu.

Bij BBB hechten we veel waarde aan noaberschap en het behandelen van anderen zoals we zelf behandeld willen worden. Daarnaast vindt BBB dat burgers weer zelf zeggenschap over hun leven en samenleven moeten krijgen. Deze kernwaarden vormen de basis van onze visie op de gezondheidszorg. Uiteraard moet de zorg ook betaalbaar blijven. Hier maken wij echter wel andere keuzes dan tot nu toe gedaan.

Gezondheidszorg is een groot goed. Gezondheidszorg is daarnaast breed. Het gaat om verzorgen, genezen, soms redden wat er te redden valt, begeleiden naar een menswaardig levenseinde, troosten, omringd zijn. Wij willen zorgen voor een zorgsysteem waarin iedereen, ongeacht inkomen of omstandigheden, toegang heeft tot zorg en de benodigde hulp ontvangt. BBB realiseert zich daarbij dat niet alles altijd kan, maar wel alles uit de kast gehaald moet worden om mensen te helpen.

In onze visie staat de mens (en niet de verzekeraar) in al zijn bijzonderheid centraal; de patiënt én de zorgprofessional. Geen mens is immers hetzelfde. Wij geloven in de autonomie van de zorgprofessional en hebben vertrouwen in hun vermogen om de juiste afwegingen en keuzes te maken voor de best mogelijke zorg. Wij streven naar een mensgerichte benadering, waarbij we de administratieve lasten tot een minimum willen beperken om de focus te leggen op de behoeften van de patiënten. Protocollen zijn daar dienstbaar aan, maar mogen het gesprek dat gaat over goede zorg niet smoren.

Nederland heeft te maken met een dubbele vergrijzing: meer ouderen en een stijgende levensverwachting leiden tot hogere zorgvraag en kosten. Tegelijkertijd is het tekort aan zorgpersoneel in de zorg een groot probleem. Tegen 2040 moet één op de vier werkenden werkzaam in de zorg zijn om aan de vraag te voldoen. Dit vraagt dringend om oplossingen voor behoud van zorgkwaliteit.

Het echte verhaal is dan ook dat we zo langzamerhand in een tijd zijn beland waarin de schaarste verdeeld moet worden. De zorg moet anders geregeld gaan worden. De mensen in de zorg haken steeds vaker af vanwege administratieve lasten, protocollering en te weinig zeggenschap over het eigen rooster.

Iedere dag BBBeter

BBB wil dan ook dat rigoreus geschrapt wordt in allerlei bureaucratische systemen die er toe geleid hebben dat een verpleegkundige ongeveer 40% van haar tijd besteedt aan papier en één van de hoofdredenen is waarom werknemers de zorg verlaten. Wij willen dat werken IN de zorg belangrijker wordt dan werken AAN de zorg.

Een deel van onze maatregelen levert geld op, maar een deel kost op de korte termijn meer geld. Toch zullen we de komende 4 jaar moeten investeren in gezondheidszorg en preventie om in de toekomst juist kosten te kunnen besparen. Dat is gezond verstand.

BBB wil werken aan het verbeteren van de gezondheidszorg en dat zullen we doen vanuit vier pijlers:

1. De basiszorg moet dichtbij beschikbaar zijn voor iedereen
2. De regie op de zorg komt te liggen bij zorgprofessionals en niet bij beleidsmakers of zorgverzekeraars
3. De zorg moet weer aantrekkelijk worden om in te werken
4. Gezonde leefstijl en sport voor iedereen.

Hieronder werken we de vier pijlers verder uit.

BASISZORG VOOR IEDEREEN DICHTBIJ

Eerstelijnszorg moet dichtbij beschikbaar zijn voor iedereen. Of zorg dichtbij aanwezig en beschikbaar is draagt bij aan de kwaliteitsbeleving van de patiënt. Of het nu gaat om verloskundige zorg, algemene jeugdgezondheidszorg of dat je voor je huisarts naar een ander dorp moet. BBB wil de basiszorg voor iedereen dichtbij beschikbaar houden en daarom werken we de komende vier jaar aan de volgende punten:

- 📍 De huisarts als spin in het web in de gezondheidszorg. De huisartsen coördineren patiëntenzorg en spelen een cruciale rol in het beheersen van zorgkosten. Zij leveren steeds complexere zorg thuis en krijgen meer taken toebedeeld. BBB wil daarom dat overbodige taken op aangeven van de huisartsenvereniging worden geschrapt. Taken kunnen alleen naar de huisartsenpraktijk worden overgedragen als er voldoende ondersteuning en middelen zijn, of als andere taken vervallen. De 'meer tijd voor de patiënt' wordt structureel gefinancierd. Investeren in de huisarts leidt tot kostenbesparing verderop in de keten.
- 📍 Samen met gemeenten zorgen we voor geschikte en betaalbare huisvesting voor huisartsen in elk dorp en/of wijk. Zo heeft iedereen de mogelijkheid tot een huisarts in de buurt.
- 📍 We behouden de apotheekhoudende huisarts. De apotheekhoudende huisarts, die met name in het landelijk gebied gevestigd is, heeft het moeilijk door toenemende bureaucratie en financiële druk van zorgverzekeraars. Zij willen kosten besparen, maar zoeken dat in de verkeerde hoek. Het verdwijnen van de apotheekhoudende huisarts kan de zorg en leefbaarheid in landelijke gebieden bedreigen en andere lokale diensten beïnvloeden.
- 📍 De Integrale Zorgakkoorden hebben de juiste doelen, maar de weg waarlangs deze bereikt worden, zijn bureaucratische, kostenverhogende trajecten geworden. BBB zet liever in op zorgbreed wijzigingen doorvoeren die kostenbesparend zijn. Voor de huisartsen geldt dat de toegezegde structurele financiering van meer tijd per patiënt ook daadwerkelijk moet worden ingevoerd.
- 📍 We zorgen voor sterke acute zorg in de regio. SEH, ziekenhuizen en huisartsenposten worden niet gesloten, maar we zetten in op samenwerking.
- 📍 Voor de hoog complexe zorg streven we naar spreiding over Nederland. BBB ziet in dat concentratie van zorg soms onvermijdelijk is. We moeten ervoor zorgen dat niet alle hoog complexe zorg geconcentreerd wordt in een bepaalde regio. Er moet daarbij rekening gehouden worden met de gevolgen van deze concentratie voor het totale zorgaanbod in de regio.

- We investeren in de zorg thuis voor ouderen en gehandicapten. Goede zorg thuis is essentieel om waardig oud te kunnen worden en langer in je eigen huis te kunnen blijven wonen. Maar ook voor mensen met een lichamelijke beperking is dit van belang. Het PGB blijft dan ook bestaan. We verhogen het budget voor thuiszorgdiensten om meer ouderen te kunnen bedienen. Hierbij is het van belang dat er een betere samenwerking en afstemming komt tussen verpleegkundige zorg en de huishoudelijke ondersteuning. Hulpmiddelen voor mensen met een lichamelijke beperking worden daadwerkelijk aangepast aan wat zij nodig hebben.
- We willen meer verpleeghuizen en speciale woonvormen (bijvoorbeeld in de vorm van moderne bejaardentehuizen) om aan de behoefte te voldoen. Partners hebben daarbij de mogelijkheid om samen te wonen.
- Mantelzorg wordt met liefde gegeven, maar is vaak ook zwaar. BBB wil mantelzorgers ontlasten door tijdelijk vervangende zorg mogelijk te maken, mogelijkheden te bieden voor passende vergoedingen en erkenning. Mantelzorg mag nooit een vervanging zijn voor tekorten in professionele zorg, tenzij families dat zelf graag willen. Dan worden zij ondersteund.
- Samenwerken met lokale gemeenschappen voor preventie en gerichte zorg. BBB pleit voor een integrale aanpak op wijk- en buurtniveau, waarbij gemeenschapshuizen, wijkcentra en (sport)verenigingen een centrale rol spelen.
- Activiteiten zoals gezamenlijk koken en bewegen bevorderen sociale cohesie en gaan eenzaamheid tegen. BBB streeft naar een meer integrale aanpak waarin burgers en verschillende (zorg)professionals samenwerken aan alle relevante problemen op lokaal niveau, waaronder ook armoede en werkloosheid.
- Integratie van geestelijke gezondheid in bredere zorg. Daarbij wordt de samenwerking tussen verschillende zorgdisciplines bevorderd. Dit zorgt voor vroegtijdige signalering en ingrijpen bij mentale problemen. De Praktijkondersteuner GGZ bij de huisarts is een verrijking en wordt de aangewezen vergoede eenvoudige GGZ-zorg. Daardoor ontstaat er meer financiële en praktische ruimte voor zwaardere GGZ-zorg.

JEUGDZORG

- Jeugdzorg richt zich op het hele gezin en heeft als doel om kinderen veilig thuis te laten wonen. Gedragsproblemen bij kinderen zijn vaak verbonden met bredere gezinsproblemen. BBB is een voorstander van het terugbrengen van de vroegere gezinshulp die in gezinnen die dat zelf niet voor elkaar krijgen rust, reinheid en regelmaat brengt. Daardoor ontstaat er ruimte om zelf weer meer voor de kinderen te zorgen.
- Eenvoudige jeugd-GGZ wordt gegeven via algemene voorzieningen (coaching, workshops). Hierdoor ontstaat financiële en praktische ruimte voor de zwaardere jeugd-GGZ.
- Kinderen in de jeugdzorg hebben vaak het gevoel dat zij niet begrepen worden of dat er niet naar hen wordt geluisterd. Kinderen binnen jeugdzorg moeten genoeg aanspreekpunten hebben om melding te maken van misstanden. BBB wil daarom een adviesorgaan door jeugdzorg-jongeren die een heldere visie ontwikkelen op communicatie binnen de jeugdzorg.
- Bij de herziening van het beleid rondom jeugdzorg staat het kind (en het gezin) centraal en worden de lessen uit het rapport 'georganiseerde onmacht' van de Algemene Rekenkamer meegenomen:
  - Maak duidelijk waar kinderen met een beschermingsmaatregel minimaal op kunnen rekenen. En werk uit wie wat moet doen als aanspraken niet worden nageleefd.
  - Maak concrete afspraken met gemeenten over het (gestandaardiseerd) verzamelen van gegevens en vorm daarmee een landelijk beeld van de kwaliteit en toegankelijkheid.
  - Versterk samen met de veldpartijen de integrale hulp voor kinderen met een beschermingsmaatregel.
  - Voer de veranderingen in het stelsel zorgvuldig in.

OUDERENZORG

De situatie in de ouderenzorg moet anders. Zo kan het niet langer. Volgens het CBS is in 2050 al 24,7% van de bevolking 65+-er. Nu al is duidelijk dat de ouderenzorg vastloopt. Hoogbejaarde mensen wonen zelfstandig terwijl het in veel situaties eigenlijk niet meer kan. Meer dan de helft van de mensen boven de 70 jaar zijn eenzaam. In 2040 zullen er ruim 300.000 mensen met dementie zijn.

BBB wil meer verpleeghuisplekken. Maar ook voor mensen met een lager zorgprofiel moet er een woonaanbod zijn. Te vaak ontstaat er opeens een acute zorgsituatie en liggen mensen op dure ziekenhuisbedden. BBB wil een beter aanbod van woonvormen voor ouderen in de eigen omgeving. In de buurt van verpleeghuizen worden aanleunwoningen gebouwd. De ouderen die daar wonen, kunnen dan snel opschalen in zorgindicatie wanneer dat opeens door ouder worden noodzakelijk is. Om dit te realiseren wordt er ook geïnvesteerd in zowel meer verpleeghuisplekken, als in beter aanbod van woonvormen voor ouderen in de eigen omgeving, bij voorkeur in de nabijheid van verpleeghuizen.

BBB wil de zorg leveren die mensen nodig hebben, in plaats van mensen tussen systemen heen en weer te slepen. Want het is een kwestie van beschaving om te investeren in de zorg voor onze kwetsbare ouderen. Daarom wil BBB een einde maken aan het indicatiecircuit. Er dient op landelijk niveau een plafond te komen in de huishoudelijke hulp, andere Wmo-zorg en de wijkverpleging. En intensieve begeleiding wordt weer gecontracteerd. Daarmee worden de kosten van de wijkverpleging en de Wmo verlaagd en onnodige ziekenhuiskosten voorkomen.

BBB verlaagt de drempel voor verpleeghuiszorg. Daarvoor moet de Wet langdurige zorg (Wlz) worden aangepast. Momenteel is vanaf de indicatie beschut of beschermd wonen met intensieve begeleiding (zorgprofiel 4VV en verder), verzorging en verpleging mogelijk. BBB wil dat ook de zwaardere begeleiding en persoonlijke verzorging (voorheen ZZP3) kan worden geleverd met verpleeghuiszorg. Dus niet alleen thuis. En natuurlijk vallen er ook slimme combinaties te bedenken. Waar een wil is, komt weer een weg. Voor mensen die thuis blijven wonen blijft het VolledigPakketThuis voorhanden.

Noaberschap betekent ook dat je voor de kwetsbare familie en burens zorgt. Tegelijkertijd overstijgt de noodzakelijke aandacht en zorg veel vaker dat wat mensen kunnen dragen vanwege alle andere verplichtingen die ze in hun leven hebben. BBB vindt dat mensen dit moeten kunnen aangeven zonder een schuldgevoel aangepraat te krijgen. Op die momenten moet er officiële zorg zijn. BBB wil mantelzorgers dus ontlasten, zorgen voor passende vergoedingen en erkenning, en de mogelijkheid bieden voor 'kangoeroewoningen'. Dit betekent dat in de Omgevingswet opgenomen wordt dat op elk perceel waar voldoende ruimte is een kangoeroewoning mag worden gerealiseerd. Mantelzorg mag nooit een vervanging zijn voor tekorten in professionele zorg, tenzij families dat zelf graag willen. Dan worden zij ondersteund.

REGIE OP DE ZORG BIJ DE ZORGPROFESSIONAL

- B** We vereenvoudigen het zorgstelsel. Het stelsel omvat vele wetten en regels waardoor het voor burgers onduidelijk is en ze de weg naar zorgverleners niet goed weten te vinden.
- B** Zorgverzekeraars leggen de autonomie weer bij de deskundige en ervaren zorgprofessional. De zorgverlener bepaalt wat passende zorg is en niet de zorgverzekeraar. Passende zorg betekent dat steeds gekeken wordt naar het totale beeld en dat zorg niet de enige bron hoeft te zijn om een gezondheidsvraag of een aandoening aan te pakken. Preventie met de focus op gezondheid sluit aan bij passende zorg voor zover wetenschappelijk effectief bewezen is.

- Zorgverzekeraars zijn inmiddels geconcentreerde machtsblokken geworden. Daarom wil BBB dat zorgverzekeraars voortaan afspraken maken met collectieven (zoals brancheverenigingen) en niet met individuele zorgverleners. Als de Wet Marktordening moet worden aangepast kiest BBB daarvoor. Zorgverleners mogen zich organiseren en hoeven niet meer op individuele basis in gesprek. Dit scheelt heel veel tijd en ergernis en zorgt daarnaast voor een meer gelijk onderhandelingsniveau. De Nederlandse Zorgautoriteit stelt voor meer zorgsectoren de maximum (en minimum) tarieven vast op basis van periodiek kostenonderzoek.
- Zorgverzekeraars bieden vergelijkbare vergoedingen aan zorgverleners. Het verschil tussen gecontracteerde en ongecontracteerde zorg wordt niet verder vergroot. De vrije artskeuze is essentieel. Hoewel elk tarief vast en consistent is, kunnen regionale verschillen worden overwogen. De financiering is voor ten minste twee jaar vastgesteld.
- Zorgverzekeraars worden gestimuleerd om meer in te zetten op preventie.
- Marktwerking beperken we door één basisverzekeringpolis wettelijk verplicht te maken en de verschillen in premies te maximeren. Het aanbod in zorgverzekeringen is erg uitgebreid en onoverzichtelijk. Hierdoor is het goed kunnen vergelijken van de verschillende zorgverzekeringen lastig. BBB wil een vereenvoudiging van het stelsel en daar hoort het terugdringen van het aantal labels en het aantal polissen bij. De verschillen en de marktwerking zijn terug te vinden in de aanvullende polissen.
- De huisarts speelt een cruciale rol in het beheersen van zorgkosten en coördineert patiëntenzorg. Juist bij de huisartsen is er sprake van een stapeling van administratieve lasten. Disproportionele wettelijke verplichtingen zoals de jaar verantwoordingsplicht voor kleinschalige zorgaanbieders worden afgeschaft.
- De huisarts krijgt langere consulten van 15 minuten. Dit versterkt de arts-patiëntrelatie, leidt tot minder doorverwijzingen en medicatie, zoals bewezen in meer dan 100 pilots sinds 2015 en bespaart (hogere) kosten verderop in de zorgketen.
- Er wordt een onderzoek gestart naar de impact van groeiende commerciële huisartsenketens op zorgkwaliteit en op de bereikbaarheid van zorg. Hierbij wordt gekeken naar hun waarde binnen het zorgstelsel, maar ook hoe we praktijkhouderschap voor huisartsen aantrekkelijker kunnen maken. De fusietoets door de zorgautoriteit wordt uitgebreid naar de mogelijke gevolgen van de overname voor de kwaliteit van zorg. Het voor onderdelen reeds bestaande verbod op winstuitkering in de zorg wordt, indien nodig uitgebreid.
- Wets- en beleidswijzigingen leiden tot vermindering van de lastendruk, de wetten worden daarop getoetst door zorgprofessionals. BBB wil dat het woud van de kwaliteitsvisitaties wordt gesnoeid. Tot op heden heeft het 'ontregel de zorg'-traject beperkt effect gehad. BBB draait daarom nu eens de bewijslast om. Op aangeven van brancheverenigingen worden regels geschrapt tenzij de regelstellende instantie kan bewijzen dat de regel noodzakelijk is. BBB is van mening dat al die protocollen en kwaliteits-systemen de zorg weliswaar in het begin beter hebben gemaakt, maar zo langzamerhand werkt het contraproductief. Zorgverleners houden zich aan de regels omdat het moet en niet altijd omdat het voor de patiënt/cliënt ook beter is. Wel heeft het geleid tot grote werkgelegenheid voor anderen die al die regels controleren die elders harder nodig zijn IN de zorg. Het niet volgen van een protocol is op zichzelf niet klachtwaardig. Goede zorg wordt de toetssteen.
- BBB wil een overheadnorm. Zorgorganisaties maken een plan om het aantal managementlagen blijvend te verminderen. Wij willen dat er zoveel mogelijk verantwoordelijkheden en bevoegdheden op de werkvloer komen te liggen, waardoor het mogelijk wordt om het aantal managementlagen te verminderen.
- De zorgprofessional is leidend, richtlijnen en protocollen zijn ondersteunend maar passende zorg staat centraal.

Iedere dag BBBeter

- Als een zorgprofessional vaststelt dat een patiënt een blijvende lichamelijke of verstandelijke beperking heeft, vervalt de jaarlijkse indicatiestelling voor de Wmo en de wijkverpleging.
- Er wordt in samenwerking met de sector een strategisch plan opgesteld om te komen tot minder afhankelijkheid van het buitenland voor essentiële geneesmiddelen. Steeds meer geneesmiddelen zijn voor langere tijd niet leverbaar. Bijvoorbeeld geneesmiddelen tegen epilepsie maar ook tegen hart-en vaatziekten. Nederland is in grote mate afhankelijk van verre landen voor de import van deze middelen. BBB wil daar graag meer grip op krijgen.
- Er wordt ingezet op hergebruik van ongebruikte en ongeopende geneesmiddelen die nog houdbaar zijn. Ongeopende en ongebruikte geneesmiddelen worden nu regelmatig weggegooid, terwijl ze nog houdbaar zijn en prima door een andere patiënt gebruikt kunnen worden. We zoeken naar een systeem waarin dit hergebruik mogelijk wordt.
- Bij de implementatie van het elektronisch patiëntendossier is er aandacht voor privacy en gegevensbeveiliging. Wij zijn voorstander van een veilig en gecentraliseerd elektronisch patiëntendossier waar het eigendom, dragerschap en beheer in handen is van de patiënt. Dit zorgt voor betere coördinatie van zorg tussen verschillende zorgverleners en voorkomt dat patiëntgegevens versnipperd raken. Uiteraard mits de privacy en gegevensbeveiliging worden gewaarborgd.
- BBB pleit voor terugkeer van mondzorg en meer fysiotherapie in het basispakket. Door hoge kosten vermijden velen de tandarts, wat leidt tot gezondheidsissues en maatschappelijke problemen. Fysiotherapie kan dure ziekenhuisbehandelingen voorkomen en 30% van de huisartsbezoeken verminderen. Het eigen risico ontmoedigt de keuze voor de inzet van fysiotherapie en deze zorgmijding leidt tot hogere zorgkosten in de toekomst.
- Het eigen risico wordt sterk verlaagd en indien mogelijk de komende jaren afgeschaft. Het idee is dat eigen betalingen ervoor zorgen dat onnodig zorggebruik wordt tegengegaan. Maar in de praktijk is het eigen risico een straf op (chronisch) ziek zijn. Eigen betalingen remmen vaak zorggebruik bij mensen die dit het hardst nodig hebben. Dit heeft later vaak juist hoge zorgkosten als gevolg.
- Het basispakket moet 'zinnige zorg' bevatten. Zorg waarvan wetenschappelijk onderzocht is dat deze niet werkt voor een bepaalde aandoening of ziekte, moet voor die aandoening of ziekte zo snel mogelijk uit het zorgpakket. Het pakket dient snel getoetst te worden aan wetenschap en praktijk.
- De verdeling van zorgkosten voor burgers moet eerlijker; middeninkomens dragen procentueel het meest bij. BBB wil hier verandering in brengen.
- Het medicijntekort wordt teruggedrongen door het voorkeursbeleid, waarbij we afhankelijk zijn geworden van een enkele aanbieder met zeer lage prijzen voor generieke geneesmiddelen, (tijdelijk) los te laten. De prijsstelling van deze medicijnen, met name de essentiële, wordt opnieuw bekeken. Tevens moet de openbaar apotheker in staat zijn om als specialist naar de beste alternatieven te zoeken in het geval van tekorten.
- We versnellen de toegang tot innovatieve geneesmiddelen, essentieel voor patiënten zonder andere opties. We volgen hierin het voorbeeld van landen als Frankrijk en Denemarken met kortere wachttijden.
- Opleidingsplaatsen moeten meer aansluiten op maatschappelijke behoeften. Er is nu een tekort aan huisartsen, terwijl sommige medisch specialisten geen passende baan vinden.
- Er komt een BBL-traject (leer/werktraject) voor buitenlandse zorgprofessionals om de Nederlandse taal te leren, zodat zij sneller op een effectieve manier aan het werk kunnen.

WERKEN IN DE ZORG WORDT WEER AANTREKKELIJK

- 📌 Zorgpersoneel verdient marktconforme salarissen.
- 📌 BBB wil de administratieve lasten in de zorg sterk verminderen, zodat zorgverleners zich volop kunnen richten op mensgerichte zorg zonder overbodige verantwoordings-eisen vanuit zorgverzekeraars, zorgkantoren en overheidsorganen.
- 📌 Zorgpersoneel in loondienst moet meer zeggenschap, regie en voorrang krijgen over roosters en werktijden. De vlucht naar ZZP-schap onder zorgpersoneel moet worden voorkomen.
- 📌 We gaan op zoek naar nieuwe manieren van wonen waar jongeren en ouderen samen kunnen leven. De jongere zorgprofessionals betalen minder voor hun woning en in ruil daarvoor helpen ze de ouderen met bepaalde taken en zorg.

GEZONDE LEEFSTIJL EN SPORT VOOR IEDEREEN

- 📌 Gezonde keuzes worden gestimuleerd door per direct groente en fruit onder het 0 % BTW-tarief te brengen.
- 📌 We ondersteunen scholen om gezond voedsel, d.w.z. lokaal, van dichtbij en direct van het land, aan te bieden aan hun leerlingen.
- 📌 BBB vindt het belangrijk dat elke patiënt in een zorginstelling gevarieerd (eigen keuze) en gezond (voldoende dierlijke en plantaardige eiwitten) eten aangeboden krijgt.
- 📌 We stimuleren gemeenten om sportprogramma's op te zetten waarmee het mogelijk wordt om zo veel mogelijk kinderen aan het sporten te krijgen. Hierbij ondersteunen we organisaties als het Jeugd-fonds Sport en Cultuur en stimuleren we gemeenten om met dit soort organisaties samen te werken.
- 📌 In het basisonderwijs komt structureel geld voor meer bewegingsonderwijs, het liefst elke dag. Schoolzwemmen wordt waar mogelijk weer geïntroduceerd.
- 📌 We zoeken samen met gemeenten naar nieuwe en andere vormen voor de financiering van sportverenigingen. Sportverenigingen zijn belangrijk voor toegang tot sport, sociale cohesie en gezondheid van mensen. Ze hebben momenteel echter financiële uitdagingen en moeilijkheden met het vinden van vrijwilligers. BBB wil samen met gemeenten structurele oplossingen vinden om deze verenigingen (financieel) te ondersteunen
- 📌 Topsporters hebben een belangrijke voorbeeldfunctie voor kinderen en we zetten hen daarvoor nog meer dan nu in. Zij kunnen een belangrijke rol vervullen als influencer, onder andere via social media.
- 📌 Topsport is een visitekaartje voor Nederland en sportevenementen dragen bij aan sociale cohesie. We zetten ons in voor behoud en versterking van de sport in zijn algemeenheid. Bij de ontwikkeling van (top)sport campussen streven we naar een evenredige spreiding over Nederland.
- 📌 We verbinden de wereld van zorg en sport: door samenwerking tussen medisch specialisten, huisartsen, fysiotherapeuten en beweegprofessionals, zoals bijvoorbeeld in het beweeghuis in Limburg, of de beweegmakelaars in Deventer. Deze vorm van zorg en sport, mits bewezen effectief, wordt vanuit de Zorgverzekeringswet vergoed.

WELZIJN

- BBB wil dat iedereen kan participeren en communiceren. Daarom moeten hulpmiddelen zoals spraakcomputers en tolken vergoed worden voor degenen die communicatiebeperkingen hebben.
- BBB benadrukt het belang van erkenning voor alle soorten hulphonden, niet alleen blindengeleidehonden. Onbekendheid over hulphonden voor zaken als PTSS en autisme kan ervoor zorgen dat de eigenaren in vervelende (conflict)situaties terechtkomen. BBB streeft naar bredere voorlichting, zodat burgers, ondernemers en politieagenten deze honden accepteren, in lijn met de wettelijke plicht.
- Iedereen moet meekunnen in het openbaar vervoer. Steeds vaker blijkt het heel moeilijk voor mensen met een handicap om te reizen met het openbaar vervoer. Dit geldt met name voor mensen in een rolstoel. Het inplannen van een reis is lastig, soms is een lift op een station kapot of vervoer komt niet opdagen. Er moet een plan komen om dit te verbeteren.
- De prestatiedruk, de nadruk op hoge opleidingsniveaus, schoonheidsidealen en de invloed van sociale media leggen zware druk op jongeren. Als samenleving moeten we erkennen dat elk kind anders is en mag afwijken van de norm, zonder meteen het stempel afwijkend te krijgen. Daarom pleit BBB voor een brede maatschappelijke discussie over dit onderwerp, waarbij we ons afvragen hoe we ervoor kunnen zorgen dat iedereen gewoon zichzelf mag zijn, zonder onnodige druk om aan vastgestelde normen te voldoen.
- Iedereen in Nederland verdient gelijke kansen. Racisme en discriminatie zijn ontoelaatbaar en strafbaar. Punt. Voor BBB maken kleur, leeftijd, afkomst, seksuele geaardheid, gender en religie niets uit. Discriminatie is verboden. Sollicitanten bij de overheid worden puur op kwaliteit beoordeeld, niet op persoonlijke kenmerken. Woningtoewijzing is gebaseerd op urgentie, niet op afkomst. Alle bevolkingsgroepen worden gelijk behandeld.
- BBB komt op voor de regenbooggemeenschap. Het geweld en discriminatie jegens deze gemeenschap neemt toe, wat leidt tot een verminderd veiligheidsgevoel. Sociale media spelen hierin een rol met haatdragende uitlatingen over de regenbooggemeenschap. BBB wil zich keihard inzetten om geweld of discriminatie tegen wie dan ook en om welke reden dan ook actief tegen te gaan en hard te bestraffen.

COVID-19

Pandemieën zoals de coronacrisis hebben grote gevolgen voor onze samenleving. BBB vindt het belangrijk dat we lessen trekken uit de aanpak van de coronacrisis, zodat we bij een volgende crisis niet dezelfde fouten maken.

- Er komt een parlementaire enquête Covid-19. Belangrijke evaluatiepunten hierbij zijn: legitimiteit van maatregelen, de communicatie en bevoegdheden van betrokkenen. Doel is leren en verbeteren. We verwachten van de nieuwe minister dat deze lessen in wet- en regelgeving worden doorgevoerd.
- De zorg en behandeling van long-covid patiënten moet beter. We zetten daarom in op meer onderzoek en expertisecentra.
- We passen de regeling voor long-covid patiënten aan voor zorgpersoneel en anderen in de frontlinie die in hun werk long-covid hebben opgelopen, zodat deze beter aansluit bij de financiële schade als gevolg van deze ziekte.

MEDISCHE-ETHIEK

De medisch-ethische kwesties zijn binnen BBB een vrije kwestie. Dat wil zeggen dat de Tweede Kamerleden hier straks zelf een eigen afweging in mogen maken wanneer hierover gestemd moet worden en mogen afwijken van de partijlijn zoals die hieronder is opgenomen.

- Abortus is een belangrijk recht, maar er moet niet lichtzinnig mee omgegaan worden. Daarom willen we dat er zorgvuldig gekeken wordt naar de termijnen en ontwikkelingen zoals een abortuspil. Daarnaast willen we extra aandacht besteden aan de preventie van ongewenste zwangerschap, specifiek in bepaalde wijken waar abortus gemiddeld vaker voorkomt.
- Bij uitzichtloos en ondraaglijk lijden kan actieve levensbeëindiging een daad van barmhartigheid zijn. Ook hierbij vinden wij dat we er niet lichtzinnig mee om moeten gaan. Er moet voldoende geïnvesteerd worden in expertisecentra over het levenseinde, om zo te zorgen dat artsen voldoende kennis en kunde hebben om, indien gewenst palliatieve sedatie en/of euthanasie uit te voeren.
- Menselijk leven mag niet gemaakt worden (embryo kweek) puur en alleen voor wetenschappelijke doeleinden. BBB wil de huidige regels rondom embryo onderzoek behouden. Dat wil zeggen dat eventueel overgebleven embryo's na vruchtbaarheidsbehandelingen na toestemming van de man en vrouw gebruikt mogen worden voor wetenschappelijk onderzoek. Bijvoorbeeld met als doel de kans op een succesvolle IVF-behandeling te verbeteren.
- BBB erkent de unieke uitdagingen waarmee transgenders worden geconfronteerd en benadrukt het belang van snelle en kwalitatieve zorg voor zowel jongeren als volwassenen. Een zorgvuldig besluitvormingsproces ondersteund door zorgprofessionals indien jongeren en kinderen een medische transitie overwegen is erg belangrijk, zeker nu we een toenemend aantal aanmeldingen bij genderklinieken constateren.

Iedere dag Beter

Hoofdstuk 6

Voedselzekerheid en

Rentmeesterschap

VOLDOENDE VOEDSEL UIT EIGEN LAND

LANDBOUW, NATUUR, VISSERIJ, VOEDSEL, BODEM EN WATER

Voedselzekerheid is voor veel landen in de wereld elke dag opnieuw een zorg. Wij in Nederland hebben de luxe combinatie van een gematigd zeeklimaat en een vruchtbare delta. We zijn daarmee één van de meest geschikte regio's voor voedselproductie ter wereld. We hebben daarmee een verantwoordelijkheid tot over onze grenzen heen. Dit zorgt ervoor dat Nederland internationaal hoog in aanzien staat en onze landbouw- en visserijsector van sterk strategische waarde is. BBB vindt een sterke agrarische en visserijsector belangrijk. Voor de voedselzekerheid en banen, maar ook voor de leefbaarheid van het platteland en de kustgemeenschappen.

BBB vindt het belangrijk dat Nederland ruim kan voorzien in haar eigen voedselbehoefte, zodat voedsel ook in de toekomst betaalbaar en beschikbaar blijft. We exporteren veel kennis, innovatie en producten waarmee we toegevoegde waarde kunnen leveren. Tegelijkertijd importeren we agrarische producten en voedingsmiddelen die hier minder een natuurlijke oorsprong hebben. Als handelsnatie verzekeren we ons door middel van import en export van voedselzekerheid. Voor onszelf, maar ook voor de landen direct om ons heen, met veel aandacht voor dierenwelzijn en milieu.

Om dit allemaal te realiseren verdienen onze boeren, telers, tuinders en vissers een overheid waarop ze kunnen vertrouwen en die staand beleid beter uitvoerbaar maakt. Een overheid die een praktisch langjarig beleid voert waar een ondernemer op kan investeren en ruimte geeft om te ondernemen. Een overheid die ervoor zorgt dat de sector groot genoeg blijft zodat kennis en innovatie leidend in de wereld blijven. Alleen op deze manier heb je sectoren die in staat zijn ons ook in de toekomst ruim van voedsel te voorzien. Hierbij is het belangrijk dat de doelstellingen en regels die voor producten van Nederlandse agrariërs en vissers gelden ook moeten gelden voor de producten die we vanuit Europa en de wereld importeren. We moeten niet importeren wat we niet mogen produceren.

Dit is de reden dat wij willen dat voedselzekerheid en leefbaarheid mee gaan wegen in veranderingen van ruimtegebruik. Nu werken 600.000 mensen in de Nederlandse agrarische sector, wat betekent dat er 12 gezinnen per boer/teler/tuinder, direct of indirect economisch afhankelijk zijn van deze sector. Wij zien dat een leefbaar platteland draait om onze boeren, telers, tuinders en vissers. Omdat zij zorgen voor boeren-natuur, werk, actief zijn in het verenigingsleven of hun land ter beschikking stellen voor dorpsfeesten. Zonder deze mensen hebben we geen karakteristiek landschap, bloemencorso, visserijdagen of trekkertrek meer.

BBB wil de verbinding tussen de stad en het platteland versterken. We willen de leefbaarheid van het stedelijk gebied verhogen door meer groen in en rond de stad toe te passen en gaan voor realistische doelstellingen die de versterking van de natuur en de landelijke gebieden moet regelen. Groen verhoogt leefbaarheid, biodiversiteit, omgevingskwaliteit, reguleert vocht, reduceert hitte, creëert rust voor de gemeenschap en verbindt mensen in dorpen en wijken.

Iedere dag BBBeter

Wij zien natuur niet als iets wat naast de mens aanwezig is maar vermengd zit in onze leefwereld. Natuur moet samen kunnen gaan met passende andere functies, zoals recreatie en agrarische activiteiten wanneer we daar samen invulling aan geven, wij noemen dit landbouw-inclusieve natuur. Dit betekent dat het landschap past bij de landbouw en de landbouw het landschap mede onderhoudt. Natuur is dynamisch, Natuur staat niet stil, maar ontwikkelt, bloeit, groeit, transformeert, vergaat en vernieuwt. De mens heeft al eeuwen een rol in de natuur, zeker in een land als Nederland waar elke vierkante meter de afgelopen eeuwen door mensenhanden is beroerd. Zonder deze mensenhanden kunnen we immers niet leven onder de waterspiegel en hebben we niet de bestaanszekerheid achter onze dijken. We erkennen het landschap dat in de laatste twee eeuwen gevormd is als ons referentiekader.

Dit betekent ook dat het Nederlandse landschap met mensenhanden onderhouden dient te worden. BBB erkent het belang van het, daar waar mogelijk, versterken van biodiversiteit. Dit doen we niet door nieuwe natuurgebieden aan te leggen maar door flora en fauna te beheren in de juiste aantallen, wat ook soms betekent dat er geen plek is voor een soort. We versterken de biodiversiteit ook door educatie, vergroening van de omgeving en beheer door middel van de jacht. Biodiversiteit is niet alleen een zaak van natuurbeheerders en landbouwers, het is een zaak voor eenieder die een verantwoordelijkheid heeft voor een deel van de buitenruimte, dus ook in wijken, steden en dorpen.

Deze activiteiten en vele andere hebben invloed op onze bodem en waterkwaliteit. Schoon drinkwater is onze eerste levensbehoefte en zo dienen we het ook te beschouwen. Een gezonde bodem en schoon water staan aan de basis van een leefbare wereld, een gezonde natuur, een duurzame industrie en een gezonde agrarische- en visserijsector. We beschermen ons tegen het water en we gebruiken het wateroppervlak voor transport en recreatie. Ons beleid is erop gericht dat we de bodem- en waterkwaliteit verbeteren en de bodem ook voor de toekomst geschikt houden voor de voedselproductie die we nodig zullen hebben.

De natuur, de bodem, onze waterkwaliteit, watervoorziening en onze waterbescherming is van strategische waarde. Dit betekent dat het goed beheer verdient van alle overheden. Goed beheer is gestoeld op wetenschap en waarneming; gemeten waarden staan centraal in beleidsuitvoering, vergunningverlening en handhaving. De regionale overheden en waterschappen hebben de afgelopen jaren een goede regie gehad op water. Die regionale regie, waarin lokaal betrokken ondernemers, natuurorganisaties en agrariërs een stem hebben en een rol spelen versterken we. Lokale kennis en ervaring garandeert continuïteit van leefbaarheid.

BBB wil ook de naam 'visserij' terug in het ministerie van LNV. Dit wordt dus ministerie van Landbouw, Natuurbeleid, Visserij en Voedselkwaliteit, met één minister aan het roer. Er komt wat BBB betreft geen aparte minister meer voor Stikstof en Natuur. Dit valt onder de minister van LNVV. BBB wil dat we overstappen van Stikstofbeleid, naar Natuurbeleid. De huidige Stikstofwet, moet van tafel en we richten ons met een brede blik op natuurbeleid, behoud van natuur en herstel van natuur waar dat nodig is. De lockdown vanwege de wurgende stikstofregels die Nederland zichzelf heeft opgelegd, van agrarische ondernemers, infrastructurele projecten (o.a. aanleg van wegen) en bouw, moet zo snel mogelijk worden beëindigd. Het ministerie van LNVV richt zich op behoud van alle elementen van het landschap en zorgt ervoor dat er over 50 jaar nog steeds aardappelen, groenten, vlees of vis op je bord ligt.

VOEDSELZEKERHEID

- De Nederlandse delta is belangrijk voor de voedselvoorziening van Europa en verdient daarom specifieke wetgeving die kijkt naar de behoeften van de delta.
- Voedselzekerheid is ook een Europese aangelegenheid. In navolging van de aanwijzing van Natura 2000 komt er een Food 2050. Daarbij zijn bepaalde gebieden (teelt- en visgronden) essentieel voor de voedselproductie. Deze gebieden zijn door de landen zelf aangewezen en de regeringen moeten deze hoogproductieve landbouwfuncties beschermen. Hoogproductieve landbouw zoals die in Nederland bestaat, spaart wereldwijd ruimte- en landgebruik en versterkt regionale voedselzekerheid.
- De beschikbaarheid en inzetbaarheid van meststoffen ligt aan de basis van voedselzekerheid. Nederland gaat zich in het (Europese) mestbeleid hard maken voor een regeling waarbij rekening gehouden wordt met de beschikbaarheid van meststoffen en de opnamecapaciteit van de grond. Dierlijke mest moet geaccepteerd worden als groeibevorderaar en grondstof in plaats als afvalstof. De EU moet stimuleren dat kunstmest vervangen kan worden door producten gemaakt uit dierlijke mest. Dit is beter voor de bodem en verlaagt de CO₂-uitstoot die gepaard gaat met kunstmestproductie.
- We stimuleren verdere innovatie van de agrarische sector door de onderlinge en internationale samenwerking tussen onderwijsinstellingen op kennis te vergroten. We werken aan de kwaliteit en zekerheid van de internationale voedselketens waar we deel van uit maken.

BESTAANSRECHT

- De komende jaren investeren we in een visie op de toekomst van de agrarische en visserijsector en de wijze waarop dat samengaat met de andere functies, gebruikers en bewoners in het landelijk gebied. Op basis van deze visie bieden we maatschappij, grondeigenaren en investeerders perspectief van minimaal 15-25 jaar, zodat ondernemers langdurig kunnen investeren in natuur- en landbouwdoelen.
- In planologische procedures wordt voedselzekerheid en leefbaarheid van het platteland een wettelijk onderdeel van de afweging over ruimtegebruik op land en zee.
- We zetten in op het bevorderen van voedsel van dichtbij boven producten van ver weg. We stimuleren dit door het verlagen van de kosten voor korte ketens en het verhogen van de kosten voor voedsel van ver weg. Hier kan worden gedacht aan een toeslag per kilometer of andere stimuleringsregels.
- De Nederlandse wateren moeten zo veel mogelijk open blijven voor de visserij om aan de voedselvoorziening behoefte te kunnen blijven voldoen; natuurlijk voedsel van nabij.
- Continuïteit en modernisering van de vloot is noodzakelijk om ook een nieuwe generatie vissers toekomst te bieden. Zonder generatiewisseling geen toekomst en geen Nederlandse vis. De visserijsector moet, naar Belgisch voorbeeld, geholpen worden een toekomstbestendige vloot te krijgen waarbij verduurzaming, innovatie, veiligheid en duurzame vistechnieken centraal staan.
- We accepteren dat het houden van dieren, zowel als hobby, zoals bijvoorbeeld bij kinderboerderijen en hertenkampen maar ook in de landbouw, gevolgen heeft voor hun vrijheid en natuurlijk gedrag. Daarmee nemen we ook wettelijk afstand van de motie Vestering (over het houden van dieren), want dit belemmert het bestaansrecht voor iedere ondernemer die een dier houdt en beperkt de vrijheid van het individu.
- BBB is tegen het verplicht braak laten liggen van vruchtbare landbouwgrond in Nederland. Braak liggen leidt uiteindelijk tot functie- en kapitaalverlies en daardoor wordt niemand beter.
- Milieuwetgeving is vandaag de dag gebaseerd op modelmatige en theoretische wetmatigheden. We schakelen over naar besluitvorming en uitvoering op basis van feiten, metingen en de resultaten van op ervaring gebaseerde wetenschap. Zo borgen we een beleid dat realistisch is en resultaten realiseert.

Iedere dag BBBeter

- We zetten in op het heronderhandelen van een EU-Mercosur-verdrag (producten uit Argentinië, Brazilië, Paraguay en Uruguay). Dit verdrag leidt tot oneerlijke concurrentie voor Europese boeren, wat weer tot extra ontbossing van het Amazone regenwoud leidt. Zo helpen we niet alleen ons land maar de wereld te verduurzamen.
- We dwingen overheden zorgvuldig om te gaan met het aanwijzen of herbestemmen van percelen in gebiedsplannen, bestemmingsplannen, maar ook doelstellingskaarten van overheden of terrein beherende instanties. Bij wijzigen van bijvoorbeeld landschapskarakteristiek, (planologische) bestemming, habitat of beleidswaarde wordt een grondeigenaar verplicht vooraf geraadpleegd en om instemming gevraagd.
- We creëren ruimte voor het ontwikkelen van nieuwe agrarische concepten en ondersteunen initiatieven en innovaties die bijdragen aan de verduurzaming van land- en tuinbouw
- Goede educatie over voedsel is essentieel om ook op termijn met de maatschappij een discussie op basis van feiten te kunnen voeren. BBB vindt dat de overheid hierin een verantwoordelijkheid heeft en zorg moet dragen voor politiek neutrale educatie.
- Nederland moet zich in Europa hard maken voor het terugdraaien van het pulseverbod, omdat pulsvisserij verduurzaamt: minder energieverbruik ten opzichte van traditionele visserijtechnieken.
- Geen verbod op bodemberoerende visserij. Bodemberoering heeft een nihil effect op de zeebodem en valt in het niet in vergelijking met de beroering door natuurlijke oorzaken zoals bijvoorbeeld de stroming, stormen en de verstoring door windturbineparken.

RUIMTE OM TE ONDERNEMEN

- In wetgeving en aanpassing van regelgeving wordt rekening gehouden met langjarige investeringstermijnen. Op zekerheden verkregen via vergunningen moeten boeren, telers, tuinders en vissers decennialang kunnen bouwen. Dat betekent ook dat de overheid een vergunning tijdig moet verlengen om onzekerheid bij ondernemers te voorkomen.
- Ook voor maatschappelijke diensten in het verlengde van agrarische activiteiten, zoals natuurbeheer, educatie en onderhoud van landschapselementen dient de overheid zich op te stellen als langjarige partner en een reële vergoeding te bieden.
- We zijn voorstander van een 'nationale agrarische grondbank' die optimale ruimtelijke inzet van agrarisch areaal mogelijk maakt en primair ten dienste staat om de continuïteit van agrarische bedrijven te versterken. De grond in deze bank wordt geormerkt als agrarische grond en kan niet worden ingezet voor andere beleidsdoelstellingen.
- Boeren kunnen alleen meer grond per dier ter beschikking stellen als zij toegang hebben tot of kunnen beschikken over voldoende grond. Er zijn succesvolle voorbeelden van samenwerkingen tussen boeren en terreinbeherende organisaties. De provincie moet dit soort samenwerkingen meer stimuleren en eventueel faciliteren.
- Innovatie wordt ingezet om te reduceren. Ruimte die ontstaat door vrijwillige bedrijfsbeëindiging wordt ingezet om voor andere agrarische ondernemers continuïteit te bieden.
- Als overheid stimuleren we innovatie en zijn bereid risico te nemen. Niet alles gaat de eerste keer goed, maar dat moet ons niet stoppen eraan te beginnen.
- De RAV-lijst (Regeling Ammoniak en Veehouderij) verdwijnt en wordt vervangen door een geschikt en toegankelijk systeem. Dit systeem is gericht op metingen in de praktijk en niet op theoretische benadering. Kleine innovaties moeten makkelijker toegepast kunnen worden in de praktijk.

- We werken samen op basis van doelen, niet op basis van instructies en middels beperkingen. Dus we sturen op emissies in plaats van gemodelleerde deposities en op bodemkwaliteit in plaats van een oogstkalender.
- We zetten in op het verminderen van bureaucratie en het versimpelen van toetsing en controle van beleid. Dit betekent dat een ondernemer niet afhankelijk mag zijn van dure adviesbureaus. Het gemeenschappelijk landbouwbeleid moet daarom simpeler en stoppen we met de huidige gecombineerde opgave
- BBB is voor nieuwe veredelingsstechnieken (zoals CRISPR-Cas). Deze moeten in Europa nu snel toegelaten worden, zodat we de voorsprong die wij wereldwijd hebben op het gebied van veredelen van gewassen niet nog verder verliezen. Door weerbaardere gewassen te kweken zullen we minder gewasbeschermingsmiddelen, water en kunstmest nodig hebben.
- We stimuleren zowel initiatieven voor kleinschalige landbouw als die voor grootschalige en hoogproductieve landbouw. Beide dragen op een andere wijze bij aan verduurzaming.
- Er komt geen wettelijke verplichting van biologisch landgebruik, zoals nu in Europa voorgesteld wordt. Marktwerking regelt dat zelf, wanneer de vraag er is, komt het areaal vanzelf.
- Alle ketenpartners in de voedselketen worden betrokken en verantwoordelijk voor de realisatie van verduurzamingsdoelstellingen van de landbouw. Horeca en retail leggen verantwoording af over hun verduurzamingsbeleid en hun impact op de verbetering van de agrarische sector
- We voorkomen de export van onze milieuproblemen door op import van voedsel dezelfde meetlat te leggen als die van onze eigen producten. Een gelijk speelveld is goed voor innovatie en voor een globale verduurzamingstrend.
- De overheid moet uitsterfconstructies in het visserijvergunningstelsel afschaffen. Vergunningen moeten overdraagbaar kunnen zijn omdat dit ruimte biedt om te ondernemen over generaties.
- De aanlandplicht moet afgeschaft worden. De maatregel zorgt ervoor dat vis die levend overboord gezet had kunnen worden, nu verplicht meegenomen moet worden. Minder bijvangst is gewenst maar niet op deze manier.
- We starten geen nieuwbouw van windturbineparken op de Noordzee. We doen onafhankelijk onderzoek naar de cumulatieve effecten van windturbineparken op zee voor zowel de bodem, het zeeleven, als de vogels.
- Het moet mogelijk worden om te vissen in de bestaande windturbineparken. Zoals bijvoorbeeld op krab en kreeft, of mosselpercelen creëren voor de mosselvisserij.
- BBB wil dat de overheid proberen in de voordelta voor de mosselvisserij met hangcultuurmosselen toestaat en, als deze succesvol blijken daar ook vergunning voor verleent. Daarnaast willen we dat de garnalenvisserij ook behouden moet blijven
- We onderzoeken de praktische haalbaarheid van de Europese verplichting dat de consument kan zien waar de vis vandaan komt en wie deze gevangen heeft (traceerbaarheid).
- Geen verplicht cameratoezicht op visserij schepen, we gaan namelijk uit van vakmanschap en vertrouwen.
- Sportvisserij is een hobby voor vele inwoners van Nederland en er is vis genoeg om hobbyvissers en de daarmee verwante ondernemers deze activiteit ook te bieden. Vergunning- en verbodstelsels kunnen afgeschaft worden.
- Er moet in de nautische wereld meer gedaan worden om het overboord gooien van afval te voorkomen. Vissers spelen een belangrijke rol in het opruimen van al het afval op zee. Tevens steunt BBB alle initiatieven die afvalstromen van vissers doen verminderen, zoals bijvoorbeeld de vervangers van vispluis
- Een flexibele viskalender, afhankelijk van de seizoens-omstandigheden in plaats van vaste kalendermaanden.

Iedere dag BBBeter

- Er moet ruimte blijven om (kleinschalige) bevissing van bijzondere soorten in specifieke omgevingen te doen in het kader van het behoud van cultuurhistorie.
- De garnalenvisserij moet zo snel mogelijk een verlenging van de Wet Natuurbeschermings (WNB) vergunning krijgen.

NATUUR & BIODIVERSITEIT

- Voordat we de Europese Herstelwet aanvaarden, maken we een analyse van de sociaaleconomische impact van deze wet, zodat we voor inwerkingtreding de gelegenheid hebben onze implementatie aan te passen op de negatieve effecten van deze wet.
- We geven invulling aan de Natuur- en Habitatrichtlijn en baseren beleid op kwantitatieve en kwalitatieve gegevens. We baseren ons op transparant gepubliceerde tellingen en metingen. Niet het model maar de vastgestelde staat van flora en fauna is richtinggevend voor beheer en eventuele omgevingsbeperkingen.
- We streven in Nederland naar een zorgvuldig en doelgericht flora- en faunabeheer dat verder kijkt dan de Nederlandse grens en rekening houdt met andere negatieve factoren zoals verdroging, vertreding en verlichting. Daarvoor zijn onafhankelijke, goede, heldere, transparante en direct beschikbare data van cruciaal belang.
- Bij de inrichting en uitvoering van natuurbeschermingsbeleid, verkiezen we doelsturing boven middelen sturing en conclusies uit praktijk(veld)onderzoek boven theoretische modellen. Hierbij maken we gebruik van waarnemingen door mensen uit de praktijk zoals jagers, boeren, telers, tuinders en vissers, en betalen voor hun inzet.
- De huidige StikstofWet gaat van tafel. Bij de aanpak van stikstofbeleid willen we de focus leggen op natuurkwaliteit, in plaats van dieraantallen, hectares en stikstof. Daarnaast willen we innovatie inzetten om stikstofuitstoot te verminderen en Nederland van het stikstofslot af te halen. Zolang de StikstofWet er wel is moeten we deze uitvoeren met oog voor mens en ondernemer.
- De PAS-melders krijgen een generaal pardon en worden daarmee direct gelegaliseerd. We creëren in de wet meer ruimte voor afgewogen uitzonderingen.
- Natuurgebieden zijn in beginsel vrij toegankelijk voor iedereen met respect voor de natuur, behalve daar waar er sprake is van schade aan de natuur door betreding. Zoals het verstoren van broedvogels tijdens het broedseizoen.
- Boerennatuur is ook natuur. Onderhoud en beheer van natuur besteden we uit aan de lokaal gevestigde agrariërs en beheer van de wildstand aan jagers.
- Op dit moment wordt 85% van de faunaschade veroorzaakt door ganzen. Niet alles kan overal, daarom is het ook belangrijk dat we op de beperkte ruimte een goed wildbeheer uitvoeren. Jaarlijks stijgt het aantal verkeersongevallen met wilde dieren en stijgen de kosten voor de tegemoetkoming van faunaschade, waarbij er geen eindlimiet is aan dit bedrag. In 2022 is er bijvoorbeeld meer dan 44 miljoen euro uitgekeerd terwijl dit in 2014 nog 18 miljoen was.
- Nederlandse jagers, landbouwers, vissers, ecologische organisaties en terreinbeheerders gaan samen een nieuwe ambitie voor Nederlandse biodiversiteit formuleren. Deze ambitie wordt leidend in de gesprekken met de Europese Unie en maatgevend voor nieuwe Nederlandse doelstellingen.
- Natuur past niet op een postzegel en BBB vindt dat er helaas te veel kleine gebieden als Natura 2000 gebied zijn aangewezen. Dit leidt tot onnodige en kostbare beperkingen en onnodige druk op de naastliggende omgeving. We streven naar Natura 2000 gebieden van dermate omvang, dat ze groot genoeg zijn om zichzelf in stand te houden. Daarom roepen we op tot een herevaluatie op de aangewezen gebieden, zodat we de natuur een echt perspectief op herstel kunnen bieden.

- Soorten en habitats die ten tijde van de toewijzing van een N2000 gebied niet aantoonbaar aanwezig waren, worden geschrapt uit de instandhoudingsdoelen.
- BBB vindt dat een aantal beschermde soorten, waarvan bekend is dat ze ook maatschappelijke problemen veroorzaken, zoals de zwarte rat, de wolf en de bever in aantal beheerd moeten worden.
- Op gebied van invasieve soorten moet een strikter beleid gevoerd gaan worden dat streeft naar een nulstand voor soorten die hier niet thuishoren. Denk aan de Japanse duizendknoop, de beverrat, rode rivierkreeft, wasbeer en de nijlgans.
- Als het met één soort niet goed gaat, betekent dat niet dat het met het hele natuurgebied slecht gaat. Dat klinkt logisch maar is nu wel de praktijk. Soorten en habitats waarvan tellingen ontbreken omdat er geen veldonderzoek is gedaan, worden niet als 'onvoldoende' aanwezig bestempeld maar vallen in een aparte categorie namelijk 'onbekend'.
- We hoeven niet miljoenen euro's te besteden om een bepaalde soort in Nederland te houden. Als het dier elders in Europa beter past, is het daar beter op zijn plek.

BODEM & WATER

- BBB vindt het belangrijk dat onze waterschappen blijven bestaan. Waterschappen zorgen voor veilig wonen en werken achter de dijken, zuiveren het afvalwater en beheren de watersystemen zodat, wateroverlast voorkomen wordt en er voldoende zoet water beschikbaar is voor de voedselproductie. Wij willen ervoor zorgen dat beleid wordt gemaakt door mensen met kennis van de praktijk en voorkomen dat onze waterveiligheid een uitwisselbaar item is tijdens politieke onderhandelingen. Daarom blijven wij een voorstander van de geborgde zetels bij de waterschappen.
- Het gebruik van schadelijke stoffen die niet uit ons water kunnen worden gefilterd moet beperkt of verboden kunnen worden. Daarom zijn we kritisch op industriële lozingen, agrarisch gebruik van chemicaliën en menselijk medicijngebruik. Naast regelgeving is voorlichting van de consument een belangrijk instrument
- BBB zegt: Meten = Weten. Daarom willen we dat in water gemeten wordt welke schadelijke stoffen gevonden worden en herleiden wie daarvan de originele eigenaar was. We spreken veroorzakers van lozing of uitspoeling aan.
- Bij het zuiveren van afvalwater komen veel potentiële grondstoffen vrij. Deze worden nu vaak verbrand. BBB wil de wetgeving veranderen, zodat deze grondstoffen hergebruikt kunnen worden.
- Omdat water zich niet aan de landsgrenzen houdt, is het belangrijk dat er één realistische norm komt in Europa met betrekking tot waterkwaliteit en wet- en regelgeving die handhaving ook grensoverschrijdend mogelijk maakt.
- We streven naar realistische doelen van de Kaderrichtlijn water die haalbaar en betaalbaar zijn en zullen de provincies opleggen dat dus ook te doen.
- Als vruchtbare delta, passeert in Nederland veel zoet water vanuit meerdere Europese landen. Om de hoeveelheid zoet water in onze rivieren en Zeeland op peil te houden voor een leefbaar Nederland, dienen er afspraken gemaakt te worden in Europa die de verdeling van water organiseren en zullen we in moeten zetten op stuwen en sluizen om de waterafvoer beter te kunnen controleren.
- We zien dat de dynamiek van rivieren zoals de Rijn, Waal en de IJssel verandert. Dit vraagt om een duidelijke verdeling van het water richting onze zoetwaterbekkens zoals het IJsselmeer. Daarom zet BBB in op een betere regionale afstemming tussen meerdere programma's die het beheer en veiligheid van ons water moeten regelen, zodat we voldoende zoet water hebben tijdens droogte.

Iedere dag BBBeter

- De beschikbaarheid van drinkwater staat onder druk, terwijl slechts 7% van het geproduceerde drinkwater voor menselijke consumptie wordt gebruikt. Bij nieuwbouwwoningen willen we zoveel mogelijk inzetten dat het (hemel)water hergebruikt wordt voor bijvoorbeeld het doorspoelen van toiletten. In bestaande woningen willen we deze systemen verder stimuleren. Dit verlicht de druk op de rioolwaterzuivering en vermindert de druk op onze drinkwatervoorraad.
- Door grondwaterpeilen regionaal aan te passen, hergebruik van water te stimuleren en waar mogelijk oude watergangen in te zetten, kunnen we water langer vasthouden in de bodem.
- Om Nederland te blijven beschermen tegen hoogwater, investeren we in dijk- en kustbescherming. We blijven inzetten op innovatie en (inter)nationale samenwerking om Nederland ook in de toekomst veilig te houden. Om de impact van deze bescherming voor dijkbewoners zo minimaal mogelijk te maken, zetten we in op binnendijkse dijkverzwaring.
- Het winterbed van de uiterwaarden bestaat al eeuwen en hoort bij het karakter van Nederland. Al die jaren hebben ze de functie van waterberging, natuur en landbouw gehad. BBB wil dat dit karakter behouden blijft en daarom is bijvoorbeeld het bebouwen van deze uiterwaarden ongewenst.
- Op veel plekken in Nederland is sprake van bodemdaling. Verzilting van wateren en bodem ligt op de loer. Dit gaan we tegen door te zorgen voor voldoende zoet water in sloten, beken en kreken en we zorgen ervoor dat de bodem voldoende vocht vasthoudt. BBB wil een praktische, gebiedsgerichte aanpak en geen generieke maatregelen.
- Voor BBB is het belangrijk dat landbouwkundige bedrijvigheid mogelijk blijft in het veenweidegebied. Pilots met water-infiltratiesystemen en andere maatregelen geven hoopvolle eerste resultaten. Deze zouden op grotere schaal toegepast moeten worden.
- In Nederland wordt er vervuilde grond gebruikt om diepe putten bij bijvoorbeeld zandafgravingen te vullen. De normen voor schone grond zijn momenteel niet scherp genoeg met de nodige gevolgen voor mens, dier en natuur en daarom moet er een nieuwe 'aanpak vervuilde grond' komen.

Iedere dag BBBeter

Hoofdstuk 7a

Onderwijs en

Wetenschap

GOED ONDERWIJS TOEGANKELIJK VOOR IEDEREEN

Voor BBB is de kernvraag hoe we ons onderwijssysteem weer zo inrichten dat kinderen weer goed kunnen lezen, schrijven en rekenen. Wij willen een onderwijssysteem dat minder bloot staat aan bureaucratische elementen met minder managementlagen, waarbij onze onderwijzers, leraren en docenten zich met name bezighouden met hetgeen zij het liefste doen en het beste kunnen lesgeven. Onderwijzers, leraren en docenten betrekken wij intensief bij de opzet en uitvoering van de studie, het is immers hun ervaring die telt.

Te lang is het onderwijs het afvoerputje van elk maatschappelijk waargenomen probleem geweest. Het maakte niet uit welk probleemesignaleerd werd: op school zou de oplossing hiervoor gevonden moeten worden. Dit moet anders. We kiezen bewust voor de ontwikkeling van het kind. Onderwijs gaat weer de driehoek maken tussen school - ouder(s) - kind. De gemeenschappelijke waarden staan in het midden van deze driehoek. Iedereen in de driehoek mag elkaar aanspreken op deze waarden, waarbij er weer vertrouwen moet komen in de professionaliteit van de leraren.

BBB streeft naar een inclusief en hoogwaardig onderwijsstelsel dat voor iedereen toegankelijk is, met extra nadruk op het openhouden van scholen, het bevorderen van basisvaardigheden en het behoud van goed onderwijs op alle niveaus. Wat ons betreft zetten we in op hoogwaardig onderwijs zowel voor jongeren als voor volwassenen en zowel op theoretisch als op praktisch gebied. Naast gelijke kansen voor iedereen vinden wij de ontwikkeling van sociale vaardigheden erg belangrijk. Het onderwijs heeft hierin een belangrijke rol.

Het is van wezenlijk belang dat kleinere scholen openblijven. Handhaving van basisscholen in de kernen draagt bij aan de toekomstige levensvatbaarheid van deze kernen, doordat ouders met kinderen in kernen kunnen blijven wonen.

Daarnaast hecht BBB veel waarde aan het vergroten van de weerbaarheid van leerlingen, scholieren en studenten zodat zij kritisch kunnen denken en hun zorgen kunnen delen. De verbinding die uit het kritische denken tussen onderwijs en bedrijfsleven ontstaat is volgens ons van cruciaal belang voor innovatie en ontwikkeling.

Scholieren van het voortgezet onderwijs dienen hun opleiding nabij huis te kunnen volgen. Leerlingen met een lichamelijke beperking of chronische ziekte dienen, net als hun leeftijdsgenootjes, naar de plaatselijke school te kunnen gaan.

Binnen het onderwijs in Nederland dient meer aandacht komen voor kwalitatief goed volwassenenonderwijs dat voor iedereen in Nederland toegankelijk is. Dit is ook van belang voor de bijscholing en omscholing in het kader van een 'leven lang leren'.

Ook kwalitatief goed speciaal onderwijs voor leerlingen met een ontwikkelingsachterstand vinden we erg belangrijk. Een herbeoordeling van de huidige structuur waarbij speciaal onderwijs (deels) een onderdeel is van het overige onderwijs dient wat ons betreft plaats te vinden. Ons uitgangspunt hierbij is dat we leerlingen die speciaal onderwijs nodig hebben door middel van passend onderwijs ondersteunen om hun plek in onze maatschappij te vinden en hun bijdrage aan de maatschappij te kunnen leveren. De vrijheid van onderwijs dient behouden te worden.

TOEGANKELIJKHEID

- Thuisnabij onderwijs wordt de norm. Het openhouden van scholen in de regio krijgt prioriteit.
- Bij nieuw beleid wordt een 'krimpcheck' toegepast. Bijvoorbeeld bij het invoeren van nieuwe onderwijsregels wordt gecheckt wat deze regels voor gevolgen hebben voor de scholen op het platteland.
- BBB is voor het behoud van basisscholen in de kleinere kernen. Deze basisscholen dienen zo lang mogelijk behouden te blijven, ook al zakt het aantal leerlingen onder de huidige landelijke grens. Hierbij steunt het Rijk de gemeenten zowel financieel als anderszins.
- Elke regio in Nederland heeft een dekkend aanbod van beroepsopleidingen.
- BBB wil (meer) avondscholen voor volwassenen met praktische beroepen realiseren zoals in onze buurlanden al het geval is.
- Om toegankelijkheid voor Nederlandse studenten te verzekeren beperken we de toestroom van studenten uit het buitenland. Zie ook de paragraaf over migratie.

KWALITEIT

- We vinden het belangrijk dat jongeren beschikken over een goede leesvaardigheid en voldoende kennis van de eigen taal en cultuur. Daarom moet er zowel op de basis- als middelbare school meer aandacht komen voor deze basisvaardigheden.
- Er moet meer voorlichting en positieve aandacht komen voor de praktische sector binnen het onderwijs en daarom komen er meer techniek/praktijklessen op de basis- en middelbare school.
- We praten niet meer over hoogopgeleiden of laagopgeleiden. We praten alleen nog over theoretisch opgeleiden en praktisch opgeleiden. Dit moet ook in de naamstelling naar voren komen, zoals bijvoorbeeld:
  - MBO wordt Praktisch Beroeps Onderwijs (PBO)
  - HBO wordt Theoretisch Beroeps Onderwijs (TBO)
  - WO blijft Wetenschappelijk Onderwijs (WO)
- Op alle onderwijsniveaus, te beginnen in het basisonderwijs dient voorlichting over de digitale samenleving plaats te vinden. Deze moet zowel aan docenten als aan leerlingen gegeven worden. De overheid heeft een rol om informatie over diverse onderwerpen zoals AI, social media gebruik en andere zaken te verstrekken.
- Het aanleren van digitale geletterdheid in het onderwijs is essentieel om ervoor te zorgen dat alle leerlingen de vaardigheden ontwikkelen die nodig zijn om effectief en zelfverzekerd te kunnen navigeren in een steeds veranderende technologische samenleving
- Onderwijsassistenten moeten deelopleidingen met verkrijging van een certificaat op de PABO kunnen volgen. Zo maak je het mogelijk om docenten in het primair onderwijs te krijgen op vakniveau.
- De administratielast voor leraren wordt verlaagd.

- We willen inzetten op beter passend onderwijs voor leerlingen met een ontwikkelingsachterstand. Indien daar extra investeringen, bijvoorbeeld in personeel en/of lesaanbod voor nodig zijn, ondersteunen we deze.
- Passend onderwijs voor leerlingen met een ontwikkelingsachterstand is voor de ene leerling een school die hier speciaal voor is ingericht, voor een andere leerling kan dit een 'reguliere' school zijn.
- BBB geeft absoluut de voorkeur aan de basisvaardigheden rekenen, schrijven en lezen. Daarnaast worden enkele onderdelen uit de oude LTS en Huishoudschool nogal gemist. BBB kiest daarom in de eindtermen van het eerste jaar op de middelbare school, voor het aanleren van praktische vaardigheden. Vaardigheden die nodig zijn voor ons dagelijks privéleven. Dit kan variëren van basis huishoudelijke taken tot aan financieel beheer en zelfzorg.

OVERIGE ASPECTEN ONDERWIJS

- Scholen op zowel het platteland als in de stedelijke gebieden krijgen de functie van buurtcentrum. Het concept 'Brede Scholen' wordt via maatwerk per situatie door de eindgebruikers vormgegeven.
- Wij zijn blij met de herinvoering van de basisbeurs. De hoogte van de nieuw ingevoerde basisbeurs wordt beoordeeld en verhoogd indien blijkt dat deze te laag is.
- Wij zijn voor een eerlijke compensatie voor de pechgeneratie. De aangekondigde compensatie is wat ons betreft niet voldoende.
- Er komt geen rente op bestaande studieschuld. En de studieschuld mag niet meegenomen worden bij een hypotheekaanvraag.
- De Nederlandse samenleving zit veel meer te wachten op meer vakwerk, daarom moeten we opleidingen daarvoor in ere herstellen, zodat werk en onderwijs weer in balans komen.
- We moeten het aantrekkelijker maken om daar een opleiding in te doen, waarbij leren ik de praktijk van leermeesters centraal staat.

SPECIAAL ONDERWIJS

- Kinderen moet geleerd worden dat zij meer zijn dan 'het label dat de maatschappij ze opplakt'. Iedereen heeft talenten en draagt bij aan deze maatschappij.
- Het speciaal onderwijs moet er naar streven leerlingen school te laten verlaten met een diploma of baan. Dit is immers de beste garantie voor een goede toekomst.
- We moeten inzetten op passend onderwijs voor leerlingen met een ontwikkelingsachterstand.
- Er wordt ingezet op passend onderwijs voor iedereen die dit nodig heeft. Het concept Samen Naar School biedt hier een goede oplossing voor.
- Het speciaal onderwijs moet kinderen dezelfde kansen bieden als in het reguliere onderwijs. Daarvoor is een investering in het speciaal onderwijs noodzakelijk, zowel in het personeel als in het lesaanbod.
- Staatsexamens voor het VSO (Voortgezet Speciaal Onderwijs) moeten binnen het schooljaar kunnen worden gemaakt.
- Er komen strengere eisen aan de uitbesteding van leerlingenvervoer. Om malafide vervoerders tegen te gaan.
- Als leerlingen in het speciaal onderwijs verklaarbaar meer verzuimen dan 50% kan er geen sprake zijn van het wegvallen van de financiering voor de school.

WETENSCHAP

Het Nederlandse wetenschappelijk onderzoek behoort tot de wereldtop en is een belangrijke motor voor innovatie en vooruitgang. Om deze positie te behouden, is het essentieel om te blijven investeren in de samenwerking tussen ons onderwijs, de bedrijven en de overheid. Door gezamenlijke inspanningen kunnen we ook een brug slaan tussen wetenschappelijke kennis en maatschappelijke uitdagingen.

- BBB is van mening dat de Rijksoverheid een grotere verbinding tussen de wetenschap, ons onderwijs en het bedrijfsleven dient te stimuleren. Deze verbinding en samenwerking kan wat ons betreft (nog) beter. Dit door ook de specialisten uit de praktijk en het bedrijfsleven hierbij te betrekken. In het Topsectorenbeleid is dit al goed zichtbaar.
- BBB is van mening dat de Rijksoverheid moet blijven investeren in de versterking van wetenschappelijk onderzoek, zodat een langetermijnvisie kan worden ontwikkeld voor de diverse grote vraagstukken van onze maatschappij.
- We stimuleren ook een betere verbinding tussen Hogescholen en onze (MKB-) bedrijven in Nederland bijvoorbeeld op het gebied van digitalisering en verduurzaming. Op deze wijze wordt op een natuurlijke manier ook gebruik gemaakt van de praktische kennis van onze vaak innovatieve bedrijven en zijn zij betrokken bij en op de hoogte van dit onderzoek.
- Modellen kunnen ter ondersteuning van wetenschappelijk onderzoek nuttig zijn. BBB ziet modellen alleen ter ondersteuning van besluitvorming en nooit ter vervanging van feitelijk onderzoek. Menselijke besluitvorming moet altijd leidend zijn en de uitkomsten van modellen moeten altijd door mensen op hun waarde worden getoetst.

CONING

Iedere dag BBBeter

Hoofdstuk 7b

Digitalisering

en Techniek

PROACTIEF STUREN DIGITALE TRANSFORMATIE DE MENS CENTRAAL

BBB pleit voor een minister van digitalisering in het nieuwe kabinet. Een Ministerie van Digitalisering is van vitaal belang in de moderne samenleving vanwege de alomtegenwoordige rol die digitale technologieën spelen in ons dagelijks leven. Digitalisering heeft immers een diepgaande invloed op onze veiligheid, de manier waarop we communiceren, werken en leren, op de emotionele gezondheid van onze jeugd en - als het aan de Europese Commissie ligt - ons geld. Het biedt kansen om de burger dichter bij de overheid te brengen, inspraak te geven en overheidsdienstverlening te verbeteren. Maar het brengt ook nieuwe uitdagingen met zich mee, waaronder zorgen over privacybescherming, schermverslaving en emotioneel welzijn, polarisatie en haatzaaien, cyberbeveiliging, en digitale ongelijkheid.

Een specifiek Ministerie van Digitalisering moet zich richten op het ontwikkelen van een nieuwe nationale digitale strategie en het coördineren van digitale innovatie over diverse sectoren. Ook moet het ministerie de juiste regels waarborgen om de juiste regelgeving en beleidsmaatregelen om burgers, bedrijven en infrastructuur te beschermen. Het is van cruciaal belang dat de overheid een proactieve rol speelt in het sturen en vormgeven van digitale transformatie, met als voornaamste doel de mens centraal te houden en de brug tussen burger en overheid veel sterker te maken.

De afgelopen jaren hebben er vele ontwikkelingen op het vlak van (digitale) technologie plaatsgevonden en we verwachten dat er nog heel veel nieuwe ontwikkelingen zullen komen in de (nabije) toekomst. Wij volgen deze ontwikkelingen nauwlettend en zien hierin met name kansen; kansen voor onze burgers, bedrijven en dus voor onze samenleving. We willen als Nederland wereldwijd voorop blijven lopen op dit vlak om optimaal gebruik te kunnen maken van alle mogelijkheden.

In het Nationale digitaliseringsbeleid is uiteengezet hoe digitale technologie beoordeeld wordt. Voor BBB is het belang dat keuzevrijheid, privacy, gebruik en veiligheid van onze burgers, bedrijven en infrastructuur voldoende aandacht krijgen in gebruik en bij toezichthoudende instanties. Ook binnen de overheid zelf is dit heel belangrijk, zodat gebruik van gegevens door de overheid door de juiste personen en op een juiste wijze plaatsvindt. Dit om zeker te stellen dat de gegevens van onze inwoners en onze kritische infrastructuur optimaal beschermd worden. Dit soort zaken kunnen wat ons betreft niet (alleen) aan de vrije markt worden overgelaten.

Ook dienen we zeker te stellen dat alle mensen in Nederland optimaal mee kunnen in deze technologische ontwikkelingen en dus kunnen profiteren van de kansen. Tegelijkertijd dient men zich bewust te zijn van de mogelijke risico's en gevaren van oneigenlijk gebruik van alle technologische mogelijkheden. Op dit vlak zien we een belangrijke rol voor ons onderwijs en voor onze wetenschap in samenwerking met ons bedrijfsleven.

De overheid moet actief open source ontwikkelingen op het gebied van digitalisering ondersteunen en bevorderen, zodat er een inclusieve samenwerking ontstaat tussen ontwikkelaars, onderzoekers en burgers. Op deze manier kunnen zij gezamenlijk innovatieve digitale diensten en oplossingen ontwikkelen voor urgente maatschappelijke vraagstukken.

De technologische ontwikkelingen kennen ook een belangrijke ethische component. Welke toepassingen vinden we ethisch aanvaardbaar en hoe stellen we zeker dat er geen ethische grenzen overschreden worden? Op dit vlak zien we ook een belangrijke rol voor onze Rijksoverheid om samen met alle belanghebbenden (burgers, bedrijven, lagere overheden) tot algemeen aanvaardbare kaders te komen.

DIGITALISERING EN TECHNOLOGIE

- We zorgen voor voldoende opleidingsmogelijkheden op het vlak van technologie met deskundige docenten en maken gebruik van de meest recente ontwikkelingen en mogelijkheden. We zien hierbij een nadrukkelijke rol voor onze jongeren.
- We zetten ons in om datageletterdheid een kernonderdeel te maken van het onderwijs op alle niveaus, zodat elke student wordt voorbereid op de data-gedreven toekomst.
- Wij pleiten voor krachtige campagnes om schermverslaving te verminderen en het mentaal welzijn te verbeteren.
- We zorgen voor maximale veiligheid van alle gegevens van burgers, bedrijven en overheden bij gebruik van deze gegevens voor technologische toepassingen.
- We zorgen voor voldoende mandaat voor overheidsinstellingen om de dreiging in het cyberdomein het hoofd te kunnen bieden.
- Wij zetten ons in voor het creëren van mogelijkheden om datawetenschap en kunstmatige intelligentie effectief te benutten voor een verbeterde overheidsdienstverlening.
- Wij streven ook naar gebruiksvriendelijke digitale oplossingen om de overheid nog toegankelijker te maken voor iedereen
- De privacy van onze burgers bij het gebruik van persoonlijke informatie dient te allen tijde gewaarborgd te worden. Het is en blijft altijd een vrije keuze van onze burgers om haar/zijn persoonlijke gegevens ter beschikking te stellen of niet.
- Een verplichte digitale identiteit die het bestaande paspoort of identiteitsbewijs vervangt en gekoppeld is aan een vergaande persoonsdigitalisering is voor BBB onwenselijk en gevaarlijk voor de vrijheid van het individu.
- Het maken van zogenaamde deep fakes zonder voorafgaande toestemming zowel op visueel als op audiogebied is een groot probleem en strafbaar. Het is belangrijk om na te denken over hoe getroffen sectoren (bijvoorbeeld de creatieve sector) te ondersteunen en misinformatie actief te bestrijden. BBB wil hiervoor een nieuwe nationale strategie digitalisering ontwikkelen.
- AI biedt ontzettend veel kansen maar ook risico's. Transparantie staat bij deze dan ook altijd voorop.
- Wij bevorderen het gebruik van digitale technologie om de betrokkenheid van burgers in het publieke en politieke proces te vergroten.
- We zorgen ervoor dat Nederland een van de koplopers blijft op het gebied van digitalisering en technologie.

Iedere dag BBBeter

Hoofdstuk 8a

Veiligheid

VEILIGHEID VOOR IEDERE WIJK EN DORP

Een leefbaar Nederland vraagt om een veilige rechtsstaat. De rechtsorde moet burgers de zekerheid geven van een eerlijke behandeling en een goed functionerende rechtspraak en een overheid die burgers beschermt tegen vandalisme, criminaliteit en ondermijning. De burger verwacht een effectieve en maatschappelijk betrokken politieorganisatie en een zorgvuldig Openbaar Ministerie dat werk maakt van opsporing en vervolging van personen en bedrijven die de rechtsorde aan hun laars lappen.

Vertrouwen staat aan de basis van de rechtsorde. Vertrouwen is wederkerig, dus een overheid krijgt makkelijker het vertrouwen wanneer zij de burger ook het vertrouwen geeft. Minder regels en minder bureaucratie dragen daar sterk aan bij. De overheid heeft wat BBB betreft hier een kwetsbare voorbeeldfunctie, een overheid die zich niet aan haar eigen regels houdt en onvoldoende transparant is over haar (voorgenomen) handelen verliest het vertrouwen snel. De grote dossiers van de afgelopen jaren vragen van de overheid de komende jaren inspanningen om het vertrouwen te herstellen.

Inmiddels kent Nederland zoveel wetten en regels dat het land aan het vastlopen is. De beroepsbevolking is niet groot genoeg om deze allemaal na te leven en te handhaven. En inmiddels werken steeds meer mensen aan de controle van het primaire proces terwijl daar onvoldoende mensen in werken. Het uitgangspunt dat de burger de wet behoort te kennen, is zo langzamerhand ridicuul geworden. Rechters kunnen de hoeveelheid zaken niet meer aan. Er moet rigoureuus geschrapt gaan worden in de wetten en regels waarbij de desbetreffende minister uiteindelijk een knoop doorhakt wanneer een beroepsgroep er zelf niet uit komt. De afgelopen jaren is gebleken dat dit noodzakelijk is.

De veiligheidsdiensten en de politie hebben het unieke mandaat in de rechtsstaat op te sporen en te handhaven. BBB vindt dat er meer geïnvesteerd kan worden om deze politie en veiligheidsdiensten dichterbij de burger brengen. Dat vraagt meer regionale inzet. De maatschappij is de laatste jaren verhard en waar de geüniformeerde diensten de burger beschermen, mag de rechtsorde de geüniformeerde dienst beter beschermen. Deze bescherming moet een wettelijk kader hebben, maar ook op het persoonlijke vlak verdienen uniformdiensten meer aandacht en steun.

De brandweer is een belangrijk onderdeel van de veiligheidsorganisatie en deze is als samenleving alleen betaalbaar wanneer we de inzet van vrijwilligers mogelijk maken. Door de energietransitie hebben we in Nederland te maken met meer elektra, accu's en de opkomst van waterstof. De rol van de brandweer wordt dus belangrijker, zowel bij het voorbereiden van bouwplannen als bij het bestrijden van calamiteiten. Zeker in de dorpen en regio's vervullen veel brandweerkorpsen naast een veiligheidsfunctie, ook een sociale functie voor hun gemeenschap. Deze maatschappelijke betrokkenheid willen we versterken.

Onze samenleving wordt in toenemende mate ondermijnd vanuit de drugscriminaliteit. Het onvoldoende bestrijden van harddrugsgebruik in de steden leidt tot criminele drugsnetwerken op het platteland. We staan voor een harde aanpak van georganiseerde (drugs)criminaliteit om onze samenleving veiliger te maken en criminele netwerken te bestrijden. Het risico op ondermijning, de onderwereld die de bovenwereld overneemt, rechtvaardigt forse ingrepen. Nederland zal geen narcostaat worden.

Iedere dag BBBeter

Strafmaat is een belangrijk instrument in de afschrikking van criminaliteit enerzijds en anderzijds een instrument om de samenleving te beschermen tegen individuen die het met de wet en het recht niet te nauw nemen. Ook vanuit een rechtsgevoel en rechtvaardigheid heeft de burger een visie op strafmaat. Wanneer de strafmaat te laag wordt ervaren ontstaat onverschilligheid jegens het recht en de rechtsorde. Wat BBB betreft, scherpen we hier en daar de strafmaat aan met de intentie meer recht te doen aan maatschappelijke waarden.

Een effectief Openbaar Ministerie en een goed functionerende rechtspraak zijn essentieel voor een rechtvaardige samenleving. Een rechtvaardige en tijdige rechtspleging is van groot belang voor het vertrouwen in de rechtsorde. Als het OM fouten maakt dan is erkenning van die fouten goed voor het vertrouwen.

De rechtsorde biedt ook zekerheid aan burgers en bedrijven in situaties van conflict. Een onpartijdige en voorspelbare rechtspraak draagt ook bij aan het vertrouwen in het economisch en maatschappelijk verkeer. Door de toenemende juridificering in de maatschappij is de druk op de civiele rechtspraak toegenomen en daarmee de effectiviteit ervan, terwijl de kosten voor de maatschappij stegen.

BBB heeft mensenrechten hoog in het vaandel. Mensen die echt op de vlucht zijn voor oorlogen, of van wie hun leven en/of dat van hun gezin ernstig wordt bedreigd en dat kunnen aantonen, moeten geholpen worden. De asielcrisis belast nu echter onze samenleving aanzienlijk en we moeten via een quotum hier paal en perk aan stellen. Statushouders die in Nederland een thuis hebben gevonden helpen we met een vlotte integratie in onze samenleving. BBB maakt **daar werk** van.

POLITIE

- BBB staat in voor een sterke, goed uitgeruste en toegankelijke politie die zichtbaar is in alle wijken en dorpen van Nederland. Daarvoor is een structurele meerjarige en vooral stabiele financiering noodzakelijk om het steeds groter wordende takkenpakket te kunnen blijven uitvoeren. Zo kunnen we blijven volhouden en de uitstroom van agenten opvangen. De politie moet dicht bij de burgers staan, optimaal ondersteund worden en de benodigde bevoegdheden hebben om effectief op te treden tegen criminaliteit
- Basisteams moeten voldoende mensen en middelen hebben om effectief te kunnen werken vanuit politiebureaus. BBB wil meer politiebureaus zichtbaar en openen in de regio's en meer regionaal ingezet personeel.
- Bij een nieuw budgetverdeelstelsel zetten we vol in op een eerlijkere verdeling van politiesterke over Nederland, waarbij ook rekening gehouden wordt met veiligheidsuitdagingen op het platteland.
- Politieagenten verdienen waardering voor hun inzet en toewijding aan de veiligheid van onze samenleving. Wij willen een eerlijke en rechtvaardige beloning voor politiepersoneel, vooral voor degenen die in de basisteams werken.
- Geweld tegen politieagenten, boa's, ambulancepersoneel en brandweerlieden willen we zwaarder en dwingender straffen.
- We willen zorgen voor een adequate afhandeling van posttraumatische stressstoornis-dossiers van politieagenten zonder verrekening van het toegekende smartengeld. Zij moeten de juiste ondersteuning en nazorg krijgen.

- Overheveling van de verwarde personen-problematiek naar de juiste instanties. De problematiek rond verwarde personen hoort niet primair bij de politie, maar bij de GGZ en het ministerie van VWS.
- In haar uitstraling verwachten we van de geüniformeerde diensten een neutrale opstelling, dat betekent dat er geen ruimte is voor zichtbare uitingen van politieke of religieuze overtuiging.
- Selectie op kwaliteiten en geschiktheid in plaats van diversiteit quota. We willen diversiteit quota afschaffen bij de werving van nieuwe politiekrachten en selectie laten plaatsvinden op basis van kwaliteiten en geschiktheid.

BRANDWEER

- Brandweerkazernes en bijbehorend materieel verdwijnen uit de regio. Hierdoor nemen aanrijtiden toe en lopen personeelsaantallen achteruit. We willen, net als bij de politie, een stop op het sluiten van brandweerkazernes.
- De beroepsbrandweer en vrijwillige brandweer zijn mensen die thuishoren in het werkveld. We waken voor nog meer bureaucratie en regelgeving.
- We willen ons hard maken voor het behoud van een slagvaardige vrijwillige brandweer. BBB wil dat de vrijwillige brandweer zijn pier (uitrusting) thuis behoudt of dat deze wordt gestationeerd op een kazerne. We zetten ons dus in voor het kazerneren en het consigneren van de vrijwillige brandweer. We willen niet dat dit door wetgeving onmogelijk wordt gemaakt.
- We stoppen ook met het bezuinigen op de vrijwillige brandweer. De vrijwillige brandweer bestaat (vaak) uit jonge gemotiveerde mensen die zich willen inzetten voor de veiligheid van Nederland. Dit moeten wij behouden.
- Door de energietransitie hebben we in Nederland te maken met meer elektra, accu's, zonnepanelen en de opkomst van waterstof. Bij het voorbereiden van bouwplannen gaan we hier rekening mee houden en betrekken we actief de brandweer en luisteren we naar hen.

HARDE AANPAK GEORGANISEERDE (DRUGS)CRIMINALITEIT:

- Er komt anti-maffia wetgeving waarbij we de mogelijkheden om crimineel vermogen van families van criminelen af te pakken, uitbreiden.
- We roepen voor beroepscriminelen een apart gevangenisregime in het leven met als doel criminelen te verhinderen vanuit gevangnissen de aansturing van hun activiteiten te continueren.
- We halen barrières in privacywetgeving weg voor informatie-uitwisseling voor die zaken die gerelateerd zijn aan zware criminaliteit en beperken het gebruik van communicatiemiddelen van gedetineerden.
- We verbeteren en versterken de inzet van kroongetuigen als opsporingsmiddel.
- We zetten in op vroegsignalering en preventieprogramma's. Programma's die er al zijn moeten worden uitgebreid. Succesvolle lokale initiatieven moeten daarin versneld landelijk worden uitgerold.
- Dreigingen vanuit georganiseerde ondermijnende criminaliteit, terrorisme en andere actoren zullen voorlopig niet ophouden, daarom willen we het Stelsel Bewaken en Beveiligen structureel organiseren en financieren.
- We intensiveren de samenwerking met Noord- en Zuid-Amerikaanse veiligheidsdiensten om internationale drugsroutes tussen onze landen te ontmantelen en hard aan te pakken.

Iedere dag BBBeter

- Om drugscriminaliteit tegen te gaan mogen we niet dogmatisch kijken naar ons drugsbeleid. We willen normalisatie van zowel soft als harddrugs tegengaan, maar de situatie waarin wietverkoop gedoogd wordt terwijl productie verboden is speelt criminelen in de kaart. Voor stappen overwogen worden richting legalisatie van wiet, wacht BBB eerst de resultaten af van het 'experiment gesloten coffeeshopketen'. Het einddoel moet zijn om drugsbendes hun verdienmodel te ontnemen en verslaving te voorkomen. Legalisatie kan alleen in Europees verband en ruim voldoende politiecapaciteit is een belangrijke basisvoorwaarde, voordat we stappen zetten. De mogelijke baten voor de overheidsfinanciën die hieruit voortkomen moeten altijd ingezet worden om georganiseerde criminaliteit te bestrijden.

STRAF EN STRAFMAAT

- Om geweldsmisdrijven te verminderen, steunen we regionale verboden op het bezit van messen in de openbare ruimte. Beleid en uitvoering laten we aan de veiligheidsdriehoek van gemeenten. Die krijgen hiervoor ook meer mogelijkheden voor preventief fouilleren.
- Voor ernstige gewelds- en zedenmisdrijven, terroristische misdrijven en georganiseerde (drugs)criminaliteit willen we minimumstraffen invoeren om rechtvaardige en consistente straffen te waarborgen.
- We willen een 'driemaal is scheepsrecht'-principe invoeren, waarbij iemand die drie keer is veroordeeld voor een ernstig gewelds- of zedenmisdrijf, waarop een straf hoger dan 4 jaar staat, een levenslange gevangenisstraf krijgt.
- BBB wil taakstraffen afschaffen bij zware gewelds- en zedenmisdrijven. Bij zedenmisdrijven worden veroordeelden verplicht om mee te werken aan tbs-behandeling.

RECHTSPRAAK EN OPENBAAR MINISTERIE:

- We willen de grote personeelstekorten bij het Openbaar Ministerie aanpakken door al bij rechtenstudies studenten enthousiast te maken voor een carrière bij het OM. Het doel: kleine zaken bij de politierechter afronden binnen 3 maanden na aanhouding van de verdachte, grote zaken bij 3 rechters binnen 6 maanden.
- We investeren in de effectiviteit van de plukze wetgeving. Het invorderen van crimineel vermogen is een effectief middel om de aantrekkelijkheid en financierbaarheid van criminaliteit in te dammen.
- De toegang tot rechtspraak in het Fries blijft gewaarborgd. Alle andere rechtspraak moet in duidelijk en volgbaar Nederlands plaatsvinden.
- BBB staat voor degelijke financiering van de sociale advocatuur.
- Het Juridisch Loket krijgt een onafhankelijke positie die wettelijk wordt vastgelegd. Hiermee kan het Juridisch Loket zich doorontwikkelen tot een juridische dienstverlener voor iedereen.
- Het primaat van de weging van belangen in kader van politieke besluitvorming ligt bij de volksvertegenwoordiging. Het aanvechten van democratisch genomen besluiten bij de rechter door activisten schaadt het vertrouwen in de democratie en de effectiviteit van beleid. We wijzigen artikel 3:305a BW om te waarborgen dat alleen direct belanghebbenden kunnen procederen tegen een besluit bij de rechter. BBB is ook zeer terughoudend met het opnemen van exacte doelen en deadlines in de wet.

BESTRIJDING VAN ANTISEMITISME

- 📌 In Nederland is discriminatie al verboden. Dit verbod moet echter beter nageleefd worden, met nadrukkelijke aandacht voor het helaas weer toenemende antisemitisme.
- 📌 BBB bestrijdt alle vormen van antisemitisme. We gebruiken de definitie van antisemitisme die eind 2018 door de Tweede Kamer is aangenomen. Wij hanteren hierbij de IHRA-definitie; “Antisemitisme is een bepaalde perceptie van Joden, die tot uiting kan komen als haat jegens Joden. Retorische en fysieke uitingen van antisemitisme zijn gericht op Joodse of niet-Joodse individuen en/of hun eigendommen, en op Joodse gemeenschapsinstellingen en religieuze faciliteiten.”
- 📌 Het is belangrijk dat de overheid erkent dat antisemitische sentimenten in de Nederlandse samenleving groeien. BBB ziet dit op vier plekken: aan extremistische randen van de Islamitische gemeenschap, onder aanhangers van complottheorieën, in online omgevingen waar extreem-rechtse jongeren samenkomen en via linkse sociale media waar legitieme kritiek op de staat Israël kan omslaan in antisemitisme.
- 📌 Onderwijs over de Tweede Wereldoorlog en de vervolging van Joden is belangrijk voor Nederland om antisemitisme te bestrijden. Kinderen moeten ook begrijpen dat Joden deel uitmaken van de Nederlandse samenleving en dat het Jodendom niet alleen iets uit het verleden is.
- 📌 Wij steunen het werk van de Nationaal Coördinator Antisemitismebestrijding en zorgen voor voldoende financiering.
- 📌 Organisaties die zich schuldig maken aan antisemitisme zijn daarentegen geen gesprekspartner voor de overheid of decentrale overheden.

Iedere dag BBBeter

A photograph showing a person in a dark jacket and cap holding a green suitcase, standing next to a person in a leather jacket and jeans. The background shows a building and a clear blue sky.

Hoofdstuk 8b

Asiel en Migratie

ASIEL EN MIGRATIE EERLIJK EN DRAAGBAAR

Al decennialang wordt geprobeerd de enorme instromen onder controle te krijgen. Telkens mislukte dit. Aan de lopende band worden er migratierecords gebroken en in Ter Apel slapen mensen buiten. In meerdere dorpen van ons land werden mensen geterroriseerd door overlastgevendende veilige landers. BBB heeft dit anders voor ogen. BBB wil de asielinstroom drastisch beperken, de huizen weer eerlijk verdelen en de asielprocedures aan de buitengrenzen van de EU laten doorlopen. Hier gaan we ook hard met onze vuist voor op tafel slaan bij de EU.

Een Europese aanmeldbalie voor verzoek tot asiel voorkomt mensenhandel. De EU kan ook aanmeldcentra in de regio inrichten zodat asielzoekers daar terecht kunnen en de procedure daar ook wordt afgehandeld, zoals bijvoorbeeld in Tanzania, Malawi, Namibië of Senegal. Nu trekken asielzoekers door de Sahara en blijft het verdienmodel van de mensenhandelaren intact.

Asiel is alleen mogelijk voor mensen die op basis van de gronden van de Conventie van Genève (vervolgung politieke en religieuze redenen) hiervoor in aanmerking komen. Niet wegens armoede, ontheemding etc., want daarvoor is opvang in de regio bedoeld.

De demografische druk vanuit Afrika blijft toenemen. De bevolking kent nu 1,2 miljard mensen en dit wordt naar verwachting 2,4 miljard in 2050 en ruim 4 miljard in 2100. Dat vereist dus een Afrika-beleid! De noodzakelijke schakel hierin is voedselzekerheid. Dat is alleen te bereiken met een intensievere landbouw en veeteelt dan nu het geval is. Nigeria heeft nu ruim 200 miljoen inwoners. Dat gaat naar 600 miljoen in 2100. Met extensief geiten houden kom je er niet. Dat vraagt om een technologisch intensievere aanpak. Hiervoor hebben we kennis in huis om Afrikaanse landen te helpen. Dit komt in ons hoofdstuk Buitenland duidelijk aan de orde.

MAATREGELEN IN NEDERLAND

- B** Asielzoekers die geen enkel recht hebben op verblijf in Nederland moeten zo snel mogelijk terug naar het land van herkomst. BBB maakt zich sterk voor goede relaties met de landen waar deze staatsburgers naar terug moeten. Daar waar landen echt niet meewerken, zijn financiële consequenties ook aan de orde.
- B** Voor iedereen die wel recht heeft op verblijf in Nederland gaan we echt eerlijk spreiden. In heel Nederland gaan we per inwonersaantal evenveel mensen opvangen. Nu zien we dat de Noordelijke provincies veel meer opnemen dan randstedelijke provincies. We stoppen dus met spreiden op basis van landoppervlak en gaan spreiden op basis van inwonersaantallen en draagvlak. Gelijke monniken, gelijke kappen, iedereen pakt zijn eerlijke verantwoordelijkheid.
- B** Nieuwkomers in ons land krijgen geen voorrang meer op woningen. Het is niet uit te leggen dat een 30-jarige Nederlander geen huis kan krijgen, maar iemand die hier net binnenkomt direct een huis krijgt. Iedereen is gelijk en dus wacht iedereen even lang. Dit vergroot het draagvlak in Nederland en is het eerlijkst. De verplichte taakstelling voor gemeenten om aan hen toegewezen statushouders binnen 10 weken te huisvesten, schaffen we dus af. Ook alternatieve vormen van voorrang voor statushouders, zoals afspraken tussen individuele gemeenten en hun woningcorporaties, is voor BBB een optie waar wij ons tegen zullen verzetten.

Iedere dag BBBeter

- Asielzoekers moeten ook een bijdrage leveren aan ons land. Op deze manier integreert men ook beter. Bij een arbeidsgeschikte situatie doet men na 1 jaar verblijf een opleiding, vrijwilligerswerk of heeft een verdienende baan.
- Nederland geeft veel vaker een verblijfstatus af dan omliggende Europese landen. We gaan ervoor zorgen dat dit in evenwicht komt en we kijken dus waar Nederland te soepel handelt.
- De landen waar asielzoekers naar terug moeten als ze in Nederland worden afgewezen werken vaak niet mee. Dit is onacceptabel. Daarom zetten we bij herhaling van het niet meewerken zware financiële druk op deze landen.
- Om draagvlak te behouden is het belangrijk om te kijken wat ons land aankan. Daarom voeren we een asielquotum van 15.000 asielzoekers in. Alle asielzoekers die hoger dan dit quotum in ons land willen komen, kopen we af bij de Europese Unie onder de nieuwe migratiedaal. Dit quotum kan door de Tweede Kamer naar boven of beneden worden bijgesteld.

MAATREGELEN IN EUROPA

- Zonder sterke buitengrenzen zijn de binnengrenzen niet te handhaven. Een sterke buitengrens van de Europese Unie is daarbij noodzakelijk. Om deze reden geven we Frontex (Europees agentschap dat de buitengrenzen bewaakt) meer bevoegdheden en vertienvoudigen we in manschappen.
- Asielzoekers die kans willen maken op verblijf in de Europese Unie doorlopen hun asielprocedure aan de buitengrenzen. Als hier blijkt dat men een redelijke kans op een asielstatus heeft, wordt deze doorgestuurd naar een nader te bepalen Europees land. Om het terugsturen van asielzoekers zonder recht op asiel mogelijk te maken moet het verbindingscriterium worden aangepast of beëindigd.
- De Dublinverordening wordt strikt nageleefd. Deze stelt dat asielzoekers asiel moeten aanvragen in het eerste Europese land waar ze aankomen. Nu zien we dat landen aan de buitengrenzen deze verordening niet naleven, omdat het hen niet goed uitkomt. Strikte naleving is noodzakelijk om goed samen te kunnen werken.
- We zetten alle middelen in om te kijken waar een asielzoeker vandaan komt. Daarbij maken we het voor de Nederlandse diensten mogelijk om dit uit de telefoongeschiedenis af te leiden. Op deze manier kunnen we echt vaststellen of de asielzoeker de waarheid spreekt of een economische vluchteling is.
- Het vluchtelingenverdrag stamt uit 1951. Deze is zeer gedateerd en nooit bedoeld voor de enorme aantallen zoals we die nu kennen. Daarom zet Nederland zich in om deze te vernieuwen of anders op te zeggen. Bij het openen van Europese verdragen bedingt Nederland een opt-out op het gebied van migratie en natuurbeleid.

CONCEPT

Iedere dag BBBeter

Iedere dag BBBeter

Hoofdstuk 9

Ruimtelijke

Ordening,

Infrastructuur

en Mobiliteit

BEREIKBAAR IN ELKE REGIO

We leven in een van de meest dichtbevolkte landen van de wereld. We willen een land waar iedereen plezierig kan wonen, werken, recreëren en bewegen. Ook verandert de maatschappij en de eisen die we aan de ruimte, infrastructuur en mobiliteit stellen.

Daarbij realiseren we ons dat niet alles kan en zorgvuldige afstemming vraagt om de beschikbare ruimte in te richten en te beheren. Hierbij kunnen we niet alles behouden wat we hadden. BBB verwacht dat Nederland zich ontwikkelt langs de as van de grote steden in de Randstad en grotere provinciehoofdsteden in de regio. De steden in de Randstad zullen verder verdichten en tegelijkertijd moet de omgevingskwaliteit verbeteren.

We willen zo veel als mogelijk de groennorm 3-30-300 bereiken. Ofwel:

- 3: iedereen moet vanuit zijn woning minimaal 3 bomen kunnen zien.
- 30: een minimale boom kroonbedekking welke zorgt voor schaduw in buurten van 30%
- 300: iedereen zou op 300 meter wandelafstand van zijn woning een groene verblijfsplek of park moeten hebben.

We zien groene compacte steden verbonden middels efficiënte multimodale en duurzame infrastructuur, zoals lightrail. Ook de fiets als vervoermiddel krijgt **meer betekenis**. De steden in de provincie groeien in economische en maatschappelijke betekenis en die groei wordt mogelijk gemaakt door verdichting en uitbreiding aan de randen. Investerings in weg- en railinfrastructuur die de regio's aan elkaar verbinden zijn absolute noodzaak.

Veel inwoners van Nederland verkiezen een omgeving van meer rust en ruimte en dat is voor ons aanleiding om de dorpen en kernen in de regio te versterken. BBB staat voor de bescherming van onze landschappen, vanuit het verleden vormgegeven door landbouw en maakt zich hard voor een goede inpassing van landelijk wonen en werken, met respect voor natuur, en de agrariërs in de regio. Regionale ontwikkeling van dorpen en kernen moet deel uitmaken van de regionale agrarische gebiedsontwikkeling. In het landelijk gebied gaan agrarische ontwikkeling, natuur, wonen en recreëren immers hand in hand. Sterke digitale infrastructuur is hier cruciaal, terwijl de bereikbaarheid van landelijke gebieden versterkt wordt door hoogwaardig openbaar vervoer.

Nederland is van oorsprong een handels- en distributieland. Deze functie zal de komende jaren investeringen in de ruimtelijke inrichting vragen. Versterking van de havens, binnenvaart en spoorverbindingen met het 'achterland' zijn nodig om onze welvaart te borgen en leefbaarheid te verbeteren. We zijn kritisch op de luchtvaart en willen die luchtvaart welke strategische waarde heeft versterken en verduurzamen.

Energie en technologie nemen een steeds belangrijker plaats in levens van mensen en in de economie. Een sterke energie- en digitale infrastructuur dient burgers en bedrijven en verkleint de verschillen en de afstand tussen stad en platteland. BBB maakt zich sterk voor het snel verbeteren en opschalen van de energie en digitale infrastructuur en wil daarin versneld investeren.

Iedere dag BBBeter

Maatschappelijke ambities veranderen sneller dan voorheen en hiervoor is het zaak dat er betere regie komt op de invulling van onze ruimte, waar wonen, werken, recreëren, natuur, landbouw en infrastructuur als integraal vraagstuk worden gezien. We hebben een Ministerie nodig dat, in samenwerking met de burgers in de verschillende regio's, vormgeeft aan langetermijnvisie waarin ruimtelijke ordening bijdraagt aan welvaart en welzijn. We zullen een nieuwe kaart van Nederland moeten maken.

RUIMTELIJKE ORDENING

- Het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening herintroduceren, zodat kennisuitwisseling tussen ministeries bevorderd wordt en vele andere onderwerpen op een meer integrale manier kunnen worden aangepakt.
- Een integrale gebiedsontwikkeling, waarbij alle lokale belanghebbenden betrokken worden bij de besluitvorming en planning, want samenwerking is essentieel om een evenwichtige keuze te maken tussen leefbaarheid, wonen, mobiliteit, landbouw en natuur.
- Overheden moeten zorgvuldig omgaan met aanwijzen of (her)bestemmen van gronden in gebiedsplannen, bestemmingsplannen, maar ook doelstellingkaarten van overheden of terreinbeherende instanties. Bij wijzigen van landschapskarakteristiek, (planologische) bestemming, habitat of beleidswaarde wordt een grondeigenaar altijd vooraf proactief geïnformeerd, geraadpleegd en om instemming gevraagd.
- We gaan efficiënt en effectief om met de beschikbare ruimte die we hebben en de infrastructuur door deze ruimte af te stemmen op de mobiliteitsbehoefte. Het hele land, zowel platteland, dorpen als steden zijn toegankelijk voor iedereen.

STEDEN EN DORPEN

- We gaan in het binnenstedelijke gebied meer inzetten op bouwen in de hoogte. Met daarbij oog voor design en het omliggende landschap. Met hoogbouw creëren we ruimte voor meer groen in de stad en mogelijkheden de stad leefbaarder te maken.
- We stimuleren stedelijke bebossing, waterpartijen en waterelementen om de openbare ruimte en woonwijken te verkoelen.
- We gaan regio's en steden beter voorbereiden op extreme weersomstandigheden, zoals overstromingen en droogte. Dit omvat onder andere de ontwikkeling van groene infrastructuur in bebouwde gebieden en het bevorderen van oplossingen om water langer vast te houden.
- Bij nieuwbouw wordt getoetst of de plannen genoeg voorbereid zijn op extreme weersomstandigheden. Waterschappen moeten daarom meegenomen worden in de vergunningverlening van nieuwbouwprojecten.
- We willen het bewustzijn onder burgers en bedrijven vergroten over het belang van water en groen bij het tegengaan van hittestress. Zelfs in voor- en achtertuinen kunnen eenvoudige maatregelen worden genomen om hittestress tegen te gaan.
- We stimuleren het gebruik van fiets en openbaar vervoer om de mobiliteit te verhogen.
- Er zal onderzoek worden gedaan naar de toekomstige ondergrondse bouw van distributiecentra en datacenters en groei zal afgestemd worden op de Nederlandse behoefte.

NATUUR EN LANDSCHAP

- Er komen geen nieuwe 'natuurgebieden' meer bij in Nederland. Het vergroenen van het landelijk en stedelijk gebied, zorgt voor voldoende biodiversiteit zowel op het land als in de stad.
- We zullen onze inspanningen verhogen om onze kenmerkende landschappen te beschermen tegen de 'verdozing' van ons landschap. We zorgen bijvoorbeeld dat data- en distributiecentra opgaan in het landschap.
- Duurzame energie brengt nu heel veel landschapsvervuiling met zich mee. Land en zee staan vol met windturbines en hele stukken vruchtbare landbouwgrond worden opgeofferd voor zonnepanelen.
- Wij gaan ons inzetten voor kernenergie en totdat deze voldoende energie leveren, zullen zonnepanelen alleen op plekken als daken, geluidswallen en boven parkeerplekken komen.

AGRARISCHE GRONDEN

- Het vaststellen van duidelijke criteria voor het omzetten van landbouwgrond naar andere bestemmingen, waarbij sociale, regionale en economische belangen, evenals onze voedselzekerheid, worden meegewogen.
- De vruchtbare landbouwgrond in Nederland is essentieel voor de voedselvoorziening van onze eigen inwoners en mensen in landen met minder vruchtbare grond. Het is daarom van groot belang dat we onze landbouwgrond een beschermde status geven, zodat met deze waardevolle grond onze voedselzekerheid voor de toekomst gewaarborgd is.
- De Hedwigepolder moet weer landbouwgrond worden.

MOBILITEIT

Mobiliteit gaat o.a. om mensen die zich vrij en onbelemmerd willen verplaatsen voor school, werk, plezier of andere redenen. Lopend, met de fiets, de bus, de trein, de (vracht)auto, per schip, vliegtuig of een combinatie ervan. Vrij kunnen reizen is van groot belang en het brengt de economie in beweging.

Als je de samenleving zo organiseert en het land zo inricht dat behoefte aan - en aanbod van - voorzieningen steeds dicht bij elkaar zijn, beperk je de noodzaak om te verplaatsen. Immers als je in jouw dorp of stad supermarkten, winkels, medische voorzieningen en ontspanning dichtbij hebt, hoef je niet ver te reizen.

BBB is voorstander van kleinschalige voorzieningen dicht bij de mensen, dus een zo compleet mogelijk aanbod in dorpen en steden. In buitengebieden heeft mobiliteit een andere betekenis dan in steden. Stedelijke mobiliteit en interstedelijke mobiliteit kunnen goed vormgegeven worden met openbaar vervoer.

Slim, schoon en veilig reizen, daar gaan we als BBB voor in Nederland. Voor mobiliteit zetten we in op een mobiliteitstransitie die kan rekenen op het draagvlak van de burger. Een OV dat beschikbaar, comfortabel en betaalbaar is, is de aanjager voor verduurzaming van mobiliteit in de breedste zin. In delen van ons land die in groei achterblijven, zowel qua bevolking als qua banen, verschaalt het aanbod van voorzieningen en het OV. Het gebruik van het openbaar vervoer in dunbevolkte gebieden is daarmee laag en dat blijft naar verwachting ook in de toekomst zo.

Kleinschalig openbaar vervoer, taxi's, kleine busjes en de fiets moeten een grotere rol krijgen naast het regulier openbaar vervoer. Want voor BBB is duidelijk dat 'elke regio telt'. Verder kunnen digitalisering en digitale platformen de verduurzaming van de fysieke mobiliteit ondersteunen.

Iedere dag BBBeter

- Verbindingen tussen steden en dorpen en in het buitengebied moeten versterkt worden, optimalisatie van beschikbaarheid en comfort kunnen het OV ook stimuleren.
- We versterken de buslijnen voor de kernen en maken vervoer op afroep mogelijk.
- We zetten digitalisering in om bereikbaarheid en toegankelijkheid te verbeteren, door bijvoorbeeld een openbaar vervoer App of Taxi Pooling platform.
- Internationale trein- en busverbindingen als alternatief voor korte afstandsvluchten krijgen een hogere prioriteit bij de besteding van de 'Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport' (MIRT) gelden.
- Ook de opbrengsten van nationaal geïnde vliegbelasting worden hiervoor ingezet. Er wordt onderzocht in hoeverre internationale transitpassagiers evenredig kunnen bijdragen, dat is wel zo eerlijk.
- Er komt ondersteuning voor inwoners die zelf het openbaar vervoer willen organiseren. Bijvoorbeeld, de buurtbus die door vrijwilligers wordt georganiseerd.
- Voor alle soorten van mobiliteit kan informatietechnologie de beschikbaarheid verbeteren en de kosten verlagen, daar zetten we in op innovatie. Zo zou via technologie het gebruik van bijvoorbeeld deelauto's en deelfietsen bevorderd moeten worden (ook in dorpen) en (bus)stations aantrekkelijke multimodale knoop- en verbindingpunten zijn.
- De (vracht)auto zal ook in de toekomst van onmisbare waarde blijven in grote delen van ons land, daar zullen we met de infrastructuur rekening mee houden.
- We zien dat vrachtwagens vaker worden geweerd uit de woonkernen en er wordt steeds kritischer gekeken naar het grote aantal vervoersbewegingen. Toch moeten deze aangescherpte regels haalbaar en betaalbaar zijn voor burgers en ondernemers. Wij ondersteunen de komst van logistieke 'hubs' nabij deze woonkernen zodat ook kleine ondernemers die van belang zijn in deze woonkernen, bevoorrad kunnen blijven worden.
- Zero Emissie (ZE) zones in gemeenten gaan vanaf 2025 in. Dit lijkt onhaalbaar en onbetaalbaar en moet uitgesteld worden. Er moet ook een overgangsregeling komen in het geval ondernemers wel moeite tonen door een aanvraag voor subsidie of netaansluiting te doen, maar deze niet ontvangen, krijgen ze een ZE-zone ontheffing voor hun dieselloertuigen.
- We stimuleren het gebruik van schonere brandstoffen voor transport (bijvoorbeeld biodiesel, synthetische brandstoffen en waterstof). Tegelijkertijd houden we ons oog op het gelijke speelveld voor onze ondernemers met in het buitenland gevestigde transportondernemingen die hier zakendoen.
- Een volledig tolvrije Westerscheldetunnel en de Blankenburgverbinding in 2025 voor burgers en ondernemers.
- Duidelijk is dat stikstofreductie door de snelheidsbeperking nagenoeg nihil is, we herintroduceren dan ook de maximumsnelheid van 130 km/uur op die wegen waar het kan uit oogpunt van veiligheid en geluidshinder.
- Douane en de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) krijgen meer ondersteuning vanuit de bestaande middelen van de beide ministeries waar deze uitvoeringsdiensten onder vallen. Zo kunnen zij de wettelijke taken die bij het innemen van een toppositie als distributieland komen kijken blijven waarborgen.
- We ondersteunen de verdere uitrol van (laad)infra voor alternatieve brandstoffen zoals waterstof, e-fuels, duurzame kerosine, ammoniak, methanol en elektriciteit.
- Verkeershandhaving is er vooral om de verkeersveiligheid te waarborgen en te verhogen. Bij kleine snelheidsoverschrijdingen buiten de bebouwde kom wordt de menselijke maat van de boetes geïntroduceerd.

- We willen de luchtvaartsector de kans geven om verder en sneller te innoveren en toe te werken naar een schone toekomst. Goede en toegankelijke luchtvracht en een goed netwerk van internationale verbindingen is en blijft van belang voor ons bedrijfsleven en ons vestigingsklimaat.
- Versnelling van de verduurzaming van de luchtvaart, waarbij de door Nederland recent verhoogde vliegticketbelasting wordt 'geormerkt' voor deze versnelling alsmede aan het nog verder stimuleren van (inter)nationaal reizen per trein en bus.
- De afbouw van de accijnsvrijstelling op fossiele brandstoffen voor bepaalde sectoren (o.a. luchtvaart) zal op internationaal niveau worden besproken.
- De Nederlandse luchthavens zullen luchtvaartmaatschappijen binnen de wetgeving prikkelen om moderne vliegtuigen in te zetten door middel van een bonus- malussysteem (tariefdifferentiatie) van de havengelden.
- Het maximumaantal vluchten van en naar Schiphol zullen we 'bevriezen'. Eventuele toekomstige extra vluchten op Schiphol zijn alleen mogelijk bij een toonaangevende afname van de geluidhinder en milieugebruiksruimte.
- Nederlandse binnenvaartschepen vertegenwoordigen de helft van de Europese vloot en de sector wordt geconfronteerd met exorbitante kosten om bestaande schepen te laten voldoen aan dezelfde eisen als die gelden voor nieuwe schepen. Wij zetten ons internationaal in voor een collectieve ont-heffing voor deze nieuwe eisen, voor zover de veiligheid niet in het geding komt en door te kijken naar alternatieven.
- Er komt een 'modal shift' beleid om, wanneer mogelijk, het verplaatsen van goederenstromen te stimuleren van de weg naar het spoor, buisleiding en waterweg.

INFRASTRUCTUUR

Voor een goed, effectief en efficiënt gebruik van mobiliteit en transport is een goede infrastructuur cruciaal. We denken aan een goede fysieke infrastructuur als: vaar-, lucht-, spoor- en autowegen, voet- en fietspaden, maar ook waterleidingen, gasleidingen, intranet, elektriciteitsnetwerk, radiofrequenties, etc. Deze infrastructuur is het domein en daarmee de verantwoordelijkheid van de overheid.

Naast het maatwerk in het openbaar vervoer wil BBB meer inzetten op slimme toepassingen die de doorstroming op de wegen verbeteren. Zoals meer gebruik van de 'groene golf' en slimme verkeerslichten op diverse wegen, meer technologie in de organisatie van stads- en streekvervoer en het gebruik van technologie om benutting van de infrastructuur te optimaliseren. BBB beschouwt glasvezel als een essentiële infrastructuur, omdat zij bijdraagt aan verbinding, ontwikkeling en autonomie voor mensen in de stad en op het platteland.

Dit geldt ook voor de beschikbaarheid van draadloze verbindingen voor mobiele toepassingen. Beschikbaarheid, veiligheid en betaalbaarheid staan centraal zodat deze infrastructuur ook ingezet kan worden voor het oplossen van maatschappelijke vraagstukken zoals participatie in beleid en bestuur, transparantie, mobiliteit, zorg, eenzaamheid, overheidsdienstverlening. Onze investeringen in infrastructuur toetsen we aan criteria voor: Beschikbaarheid, Betrouwbaarheid, Veiligheid, Gezondheid en Milieu.

- De door de Rijksoverheid gehanteerde investeringscriteria ten behoeve van infrastructuur zullen worden herzien in lijn met de uitkomsten van het recente onderzoek 'elke regio telt' van drie onderzoeksraden, te weten 1. de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli), 2. de Raad voor Volksgezondheid & Samenleving (RVS) en 3. de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB).

Iedere dag BBBeter

- We investeren in infrastructuur en verbindingen met onze buurlanden en specifiek in de grensregio's en de ontsluiting van andere regio's in ons land. Bereikbaarheid is een noodzaak en voorwaarde voor economie en brede welvaart.
- Op basis van 'slim, schoon en veilig', behoren ook voldoende rustplekken voor chauffeurs en automobilisten met de benodigde voorzieningen zoals openbare toiletten, truckparkings alsmede op- en afstapplaatsen voor de mensen aan boord van binnenvaartschepen.
- We zien de potentie die 'de Lelylijn' heeft om de noordelijke regio's beter te ontsluiten. We vinden het belangrijk dat er een onderzoek komt naar het koppelen van deze lijn met de verbinding Groningen-Bremen waardoor een internationale spoorverbinding tussen Amsterdam en Bremen kan ontstaan. We maken inzichtelijk welke sociaal-maatschappelijke gevolgen de aanleg teweeg kan brengen alvorens er een definitief bouwbesluit wordt genomen.
- Om ook de trein in de regio een alternatief te laten zijn voor de auto zal concreet de toekomstige realisatie van 'de Nedersaksen Lijn' tussen Groningen en Twente alsmede 'de Maaslijn' tussen Roermond en Nijmegen een hoge prioriteit krijgen in de begroting van het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport.
- Wat BBB betreft komt de noordtak van de Betuweroute er niet.
- We gaan de veiligheidsvoorschriften voor de modaliteiten zoals step, fiets en bromfiets herzien en hierbij meer kijken naar de snelheid dan naar het type voertuig.
- Alle vliegvelden dienen over een passende natuurvergunning te beschikken.
- Hierop moet dan ook actief gehandhaafd gaan worden. Lelystad Airport zal niet opengaan voor commercieel vliegverkeer en om kapitaalvernietiging van publieke middelen te beperken, zullen we de gebouwen een andere bestemming geven. Of de regionale luchthavens Eelde, Eindhoven en Maastricht ruimte krijgen om te groeien laten we aan de betrokken provincies.
- Het huidige aantal 'slots' voor het groot handelsverkeer op Rotterdam The Hague Airport (een formeel aangewezen uitwijkvluchthaven van Schiphol) zien we vooralsnog als maximum.
- De elektrificatie van de Nederlandse economie en maatschappij is in de afgelopen jaren in een stroomversnelling geraakt, maar dit betekent ook veel voor de infrastructuur. De vraag naar transport van elektriciteit is explosief gestegen met netcongestie als gevolg.
- Buisleidingen krijgen een belangrijkere rol kijkende naar de aantrekkende vraag naar 'nieuwe' stoffen rondom de energietransitie (CO₂, Ammoniak, Waterstof), de goede veiligheidsprestaties en het schaarser worden van personeel. We zetten in op de actualisatie van de 'rijksstructuurvisie buisleidingen' en de ontwikkeling van de Rhine Corridor voor waterstof en de afvang en opvang van CO₂.
- Steden moeten toegankelijk blijven voor alle inwoners van Nederland, naast met OV ook via wegvervoer.
- Niet gemotoriseerd verkeer krijgt meer ruimte in de centra en steden, hierbij wordt goed gekeken naar de veiligheid door verschillen in snelheden.
- Er komt een nationaal beleid voor betaald parkeren, met onder andere een vaste verhouding tussen het parkeertarief voor initiële bezoekers en de kosten voor vergunninghouders zoals door gemeenten vastgesteld.
- Er komen slimmere (fiets)verkeerslichten in steden en dorpen waardoor zowel voor auto's als fietsers de doorstroming aangenamer wordt.
- Extra investeringen in fiets, spoor-, auto- en vaarwegen zijn nodig. Het MIRT budget wordt structureel verhoogd. Pas als er een goed en betaalbaar alternatief is voor de auto zullen investeringen in nieuwe autowegen langzaam maar zeker en afhankelijk van de regio meer tot een uitzondering gaan behoren.

- De plattelandsregio's krijgen meer ondersteuning bij het opstellen van veelbelovende projecten gericht op infrastructuur en mobiliteit, zodat die meer kans krijgen om in aanmerking te komen voor Europese subsidies.
- We gaan beginnen met het oplossen van breed erkende knelpunten die zorgen voor vertraging. Denk bijvoorbeeld aan (wegen): A1 - A2 - N50 - N35 - N11 - A67. (Vaarwegen): Sluis Terneuzen, Bevaarbaarheid IJssel bij laagwater, afzetplaatsen Westerschelde. (Spoorwegen): Investeringsplan 740 meter treinen, verbeteren Havenspoorlijn.

Iedere dag BBBeter

Hoofdstuk 10

Binnenlands Bestuur,

het Koninkrijk

en Europa

OVERHEID IS ER VOOR BURGERS NIET ANDERSOM

BINNENLANDS BESTUUR

De effectiviteit van landsbestuur is sterk afhankelijk van het vertrouwen dat burgers in dat bestuur hebben. We hebben hier een behoorlijke uitdaging met elkaar. BBB heeft een voorkeur voor een efficiënte overheid die zich richt op haar kerntaken en erkent dat de samenleving niet maakbaar is. De overheid staat ten dienste van haar burgers en niet andersom.

De overheid is van ons allemaal en het vertrouwen in de overheid wordt sterk beïnvloed door de mate waarin we ons in de overheid herkennen. Het hebben van dezelfde identiteit en dezelfde taal is essentieel om elkaar te kunnen begrijpen. BBB vindt het belangrijk dat iedereen een plaats bij de overheid kan innemen en dat daardoor iedereen zich ook herkent in de overheid.

Een leefbare samenleving maakt een overheid niet alleen. Die wordt gemaakt door de mensen die erin wonen, de overheid is slechts regisseur. Om die rol goed in te kunnen vullen moeten mensen in steden, regio's, dorpen en kernen betrokken worden in de voorbereiding en uitvoering van beleid. Wat BBB betreft minder centraal en meer regionaal en dicht bij de mensen. Ook vanuit de regio moet het mogelijk zijn de wetgeving te initiëren of voor te stellen.

BBB vindt dat de overheid die democratie moet versterken door een verbreding en verdieping van de inspraak van burgers op lokaal niveau. Democratie is niet alleen stemmen, maar ook bijdragen door bijvoorbeeld het delen van ervaring en het geven van advies. Democratie vraagt om transparantie in besluitvorming en dus een open overheid.

Goed bestuur betekent ook evenwichtig bestuur en evenwichtige inzet van middelen. De afgelopen jaren is er in sommige regio's heel veel geïnvesteerd en in andere heel weinig. BBB pleit ervoor om dit beleid te veranderen zodat elke regio weer telt. Daarbij heeft de overheid oog voor langjarige samenwerking agenda's tussen Rijk en regio en neemt zij belemmeringen in grensregio's weg.

We leven in een rechtstaat met een constitutionele monarchie en parlementaire democratie. De bescherming van grondrechten staat aan de basis van onze samenleving en vormt de basis voor de rechtsorde. BBB wil meer aandacht voor het borgen van deze grondrechten en het functioneren van de rechtsorde. BBB wil meer respect voor de scheiding van de wetgevende, uitvoerende en de rechtsprekende macht. Het goed functioneren van de Eerste Kamer en de Tweede Kamer is een voorwaarde voor een goed functionerende overheid en een betrouwbare uitvoering van de rechtsorde. BBB wil de verbinding tussen burgers en parlement verbeteren en de controlerende rol van de Tweede Kamer en de Eerste Kamer versterken.

BBB kiest eenduidig voor de samenleving. Nederland bestaat niet enkel uit individuen en de staat, maar ook uit gemeenschappen en een levendig middenveld.

HERKENBAARHEID & MEEDOEN

- De rol van de overheid is om kaders te stellen, een vangnet te zijn en gemeenschappelijke waarden te dragen. BBB erkent dat de wereld niet maakbaar is.
- De overheid moet voor iedereen bereikbaar en begrijpbaar zijn. Als je een brief of mail van de overheid ontvangt, moet je hierover in direct contact kunnen treden met een ambtenaar die antwoord kan geven op je vragen.
- We maken beleid op basis van zowel theorie als praktijk. Daarbij moet praktijk leidend zijn in de beoordeling van de uitvoerbaarheid van beleid.
- Het is belangrijk dat er meer praktisch geschoolde mensen zoals MBO'ers betrokken worden in besluitvormende functies bij de Rijksoverheid. Barrières voor praktisch opgeleide mensen veroorzaakt door formele opleidingseisen nemen we weg.
- BBB is voor een Regio Toets: als er nieuw beleid wordt gemaakt moet eerst worden gekeken wat de effecten hiervan zijn voor de regio en het platteland.

EEN OVERHEID DICHTBIJ

- BBB wil dat beleid zo dicht mogelijk bij de mensen gemaakt wordt en pleit er daarom voor om dat wat lokaal of regionaal geregeld kan worden, aan gemeenten en provincies over te laten daarvoor ook de middelen beschikbaar te stellen. BBB vindt dat wetgeving te veel uitgaat van teveel maakbaarheid en tegelijkertijd allerlei regels oplegt aan gemeenten hoe taken moeten worden uitgevoerd.
- Gemeenten en provincies moeten financieel vrij en gezond zijn. Ze moeten consistent genoeg geld krijgen en niet meer afhankelijk zijn van incidentele fondsen en specifieke uitkeringen (SPUK's).
- Het fuseren van gemeenten mag niet van bovenaf afgedwongen worden en alleen gebeuren als de inwoners van de gemeenten in kwestie dat willen.
- Als er beleid wordt gemaakt moet er meer geluisterd worden naar kleine en middelgrote gemeenten in plaats van alleen naar de vier grote steden. De overheid moet ook stimuleren dat deze gemeenten goed vertegenwoordigd zijn in de VNG. Dit is noodzakelijk voor het voortzetten van een vruchtbare samenwerking tussen VNG en Rijksoverheid.
- BBB wil een gekozen burgemeester die maximaal 3 termijnen van 4 jaar in functie is en gekozen wordt 2 jaar na de gemeenteraadsverkiezingen. We starten met een experiment in één provincie en we kijken hoe dat door de inwoners wordt ervaren. Hiervoor is een wijziging van de gemeentewet noodzakelijk.
- De aanwezigheid van basisvoorzieningen is belangrijk om de nabijheid van de overheid te ervaren. Je gelooft meer in de overheid wanneer een school, huisartsenpost of een zwembad ook bij jou in de buurt is. BBB zet zich daarvoor in en vraagt een pragmatische aanpak en vraagt meer mogelijkheden om over de grens van een gemeente heen te kijken.
- We nemen belemmeringen in grensregio's actief weg.
- Er komt een Ministerie voor Regiozaken op minimaal 100 kilometer van Den Haag die inhoud en uitvoering geeft aan het rapport Elke Regio Telt!

LEVENDIGE DEMOCRATIE

- De overheid is er voor de burger en niet andersom. Daarom wil BBB dat mensen meer inspraak en invloed krijgen op beleid dat grote gevolgen heeft voor hun wijk, dorp of buurtschap.
- De mening van burgers telt ook als het geen verkiezingstijd is. Daarom moet de overheid nieuwe manieren om mensen bij het maken van beleid te betrekken uitproberen.
- Als de overheid om inhoudelijk advies vraagt uit de praktijk en burgers of bedrijven leveren daar een bijdrage aan, moet ze hier een vergoeding voor mogen geven.

- BBB wil corrigerende referenda invoeren op zowel nationaal als decentraal niveau. Hiervoor moeten kaders worden opgesteld om te bepalen op welke wet- regelgeving dit wel of niet van toepassing kan zijn. Het algemeen belang en de bestuurbaarheid van het land moeten namelijk voorop staan, wat lastig wordt als je bijvoorbeeld een referendum gaat houden over een belastingverhoging.
- De overheid moet haar eigen wetten ook respecteren, dus ook transparantie geven in het kader van de Wet Open Overheid (WOO). Als de rechter oordeelt dat aan een WOO-verzoek moet worden voldaan, dan voert de overheid dit uit.
- We respecteren en versterken tussen de wetgevende, de uitvoerende en de rechterlijke macht.

RECHTSORDE & PARLEMENTAIRE DEMOCRATIE

- Het is niet de Grondwet die mensen hun recht geeft, de Grondwet erkent en verwoordt slechts dat recht. BBB wil de rechtsorde vanuit dit perspectief versterken.
- BBB wil dat voor de ondertekening van internationale overeenkomsten expliciete instemming van De Tweede Kamer en de Eerste Kamer gevraagd wordt. Hierbij moet een alomvattende juridische effectbeoordeling wordt voorgelegd, met inbegrip van een uitputtende lijst van daaruit mogelijk toekomstig voortvloeiende jurisprudentie op verschillende beleidsgebieden, zoals klimaat, milieu, sociale zekerheid, migratie en grensbewaking.
- Er komt de mogelijkheid om wetten en de uitvoering daarvan te toetsen aan de Grondwet.
- Wanneer er sprake is van een conflict tussen een overheid(sinstantie) en burgers, mag het niet zo zijn dat diezelfde overheid(sinstantie) eindverantwoordelijk is voor het vellen van het concluderende oordeel en eventuele bemiddeling hierin.
- Nederlanders moeten beter begrijpen hoe de politiek hun belangen behartigt. We maken het beleids- en parlementair proces meer inzichtelijk voor burgers, zodat burgers ook zelf hun belangen beter kunnen (laten) behartigen.
- Om de democratie, politiek en het parlement dichterbij de mensen te brengen, wil BBB de wijze van verkiezing van de Eerste en Tweede Kamer aanpassen. De Eerste Kamer wordt nu gekozen door de Provinciale Staten, maar wordt straks direct door de inwoners van de provincies gekozen. De Eerste Kamer en Tweede Kamer worden straks via kiesdistricten gekozen (hierbij kan geleerd worden van het Deense model).
- Op dit moment worden partijen in de Tweede Kamer van links naar rechts ingedeeld. Om polarisatie in de Tweede Kamer tegen te gaan moet een loting bepalen welke partij in de Kamer waar gaat zitten.
- We versterken de controlerende functies van Kamerleden door hen meer en betere ondersteuning te bieden.
- Er komt een einde aan de regel die ambtenaren verbiedt te spreken met Kamerleden en met lokaal verkozen volksvertegenwoordigers. Deze regel maakt de controle onnodig ingewikkeld en de agenda's van bewindspersonen te zwaar.
- Het experiment van de Tweede Kamer om de formatie in eigen handen te nemen heeft gefaald. BBB wil weer een onafhankelijke partij de leiding laten nemen in de formatie. Onze Koning is daarvoor voortreffelijk geschikt.
- We onderzoeken hoe de Tweede Kamer twee keer per jaar kan vergaderen op een andere locatie in het land dan Den Haag, zonder hiervoor een geldverslindend circus op te zetten zoals het Europees Parlement dat maandelijks doet met haar verhuizing van Brussel naar Straatsburg. Het doel hiervan is om Kamerleden naar de regio te brengen en mensen in de regio toegang te geven tot vergaderingen van de Tweede Kamer.

HET KONINKRIJK

Het Koninkrijk der Nederlanden bestaat uit vier autonome landen: Aruba, Curaçao, Sint-Maarten en Nederland. Nederland heeft een Europees deel met 12 provincies en een Caribisch deel bestaande uit de eilanden Bonaire, Saba en Sint-Eustatius.

Net als de regio's in Nederland hebben de overzeese gebiedsdelen de verantwoordelijkheid voor het ontwikkelen van welzijn en welvaart voor haar burgers en bedrijven. BBB vindt dat, ondanks de relatieve zelfstandige posities van de eilanden, we een gezamenlijke verantwoordelijkheid hebben voor deze welvaart. BBB vindt dat het Caribisch deel van het Koninkrijk net als het Nederlandse platteland meer aandacht verdient. De eilanden zijn voor Nederland niet alleen een vakantiebestemming! We kunnen binnen het Koninkrijk ook in ondernemende zin beter samenwerken aan welzijn en welvaart en samen meer waarde halen uit de trans-Atlantische verbindingen die we hebben.

Deze gezamenlijke verantwoordelijkheid vraagt een verdieping van de bestuurlijke samenwerking. De leefomstandigheden op de Caribische eilanden zijn geheel anders dan die in Europees Nederland en die verschillen moeten we ook bestuurlijk respecteren. We kijken met optimistische blik naar die verschillen en willen vooruitkijken naar een intensievere samenwerking met respect voor elkaars verschillen en autonomie.

De autonome Caribische landen van het Koninkrijk en op vele beleidsterreinen zelf verantwoordelijk. Vanuit de verantwoordelijkheid binnen het Koninkrijk zal vanuit Den Haag de vraag zijn om te besturen, in het bijzonder op het terrein van fundamentele mensenrechten, rechtszekerheid, deugdelijkheid van bestuur. We hebben met elkaar een uitdaging in het vormgeven van democratie en een betrouwbare rechtstaat op de eilanden, daar wil BBB echt iets aan doen.

ONDERNEMEN

- Een 'ondernemersloket', van waaruit (Caribisch) Nederlandse ondernemingen worden geholpen in het drijven van handel in de regio.
- Gezamenlijk verkennen of het meer gelijktrekken van Douanetarieven in het Europees en Caribisch deel van het Koninkrijk mogelijk is en of onderlinge tarieven kunnen worden afgeschaft.
- Mogelijkheden verkennen voor een nieuwe Caribische instantie tussen de 4 autonome landen om (Caribisch) eiland overstijgende belangen te regelen.
- Geen bevoegdheden overhevelen van de Caribische eilanden naar Den Haag.

CARIBISCH NEDERLAND

- Inwoners van Caribisch Nederland (Bonaire, Saba en Sint-Eustatius) betalen belasting aan Den Haag net als iedereen in Europees Nederland. BBB vindt het essentieel dat zo spoedig mogelijk het sociaal minimum voor Caribisch Nederland wordt vastgesteld, afgestemd op de lokale leefomstandigheden.
- Betere bereikbaarheid tussen de eilanden Bonaire, Saba en Sint-Eustatius gaat bijdragen aan het functioneren en de samenwerking.
- Het lokale bestuur en de lokale openbare lichamen moeten meer versterkt worden. Dit moet meegenomen worden bij wijzigingen in de WolBES (Wet Openbare Lichamen Bonaire, Sint-Eustatius en Saba) en FinBES (Wet Financiën Openbare Lichamen Bonaire, Sint-Eustatius en Saba)
- Het lokale bestuur moet meer rechtstreeks contact hebben met de diverse Ministeries in Den Haag.

CARIBISCHE LANDEN

- De rol van de afdeling Koninkrijksrelaties en de Staatssecretaris moet zich meer richten op de autonome landen in plaats van op Bonaire, Sint-Eustatius en Saba.
- Het democratisch tekort van de Caribische landen moet zo snel mogelijk worden rechtgezet. Dit zou bijvoorbeeld kunnen door Rijkswetten ook door de Staten van Aruba, Curaçao en Sint-Maarten te laten behandelen en in de Rijksministerraad voor evenwichtige besluitvorming te zorgen.
- De democratie en het goed bestuur van deze landen moet worden versterkt door goede, onafhankelijke lokale media
- De democratie en het bestuur in de landen kan verbeteren door meer onafhankelijkheid in het bestuur. Bijvoorbeeld door partijfinanciering minder afhankelijk te laten zijn van individuen en ondernemers. Ook in de Caribische landen zou partijfinanciering onder dezelfde regels moeten vallen als dat van Europees Nederland.

EUROPESE UNIE

We zijn als Nederland grondleggers van de Europese Unie. Zij stonden voor vrede, voedselzekerheid, handel en subsidiariteit. Voor de grondleggers waren het de verschillen tussen de landen die de kracht van de samenwerking gaf. We beoogden een wederkerige relatie op basis van authenticiteit en zelfbeschikking. Deze grondbeginselen van de Europese Unie zijn identiek aan de waarden van BBB en staan voor BBB als een huis.

BBB is kritisch op het functioneren van de Europese Unie in de afgelopen jaren, maar staat pal voor Europese samenwerking. De idealen van de grondleggers van de Europese Economische Gemeenschap moeten weer centraal staan. De grondleggers van de Europese Economische Gemeenschap hadden aandacht voor verschillen tussen landen en vonden dat er alleen Europees beleid gemaakt moest worden als iets niet binnen landen zelf geregeld kon worden.

BBB wil terug naar de basis van Europese samenwerking. BBB is daarom tegen de vorming van een federale "EU-superstaat". BBB wil geen transferunie van lidstaten; dus geen geldstromen van landen die hun begroting op orde hebben naar landen die hun begroting niet op orde hebben.

BBB pleit voor méér subsidiariteit oftewel 'gespreide verantwoordelijkheid'. Dit beginsel garandeert dat de EU alleen optreedt als dat noodzakelijk is en dat besluiten op het laagste overheidsniveau zo dicht mogelijk bij de burger en de regio dienen te worden genomen. BBB wil dat het subsidiariteitsbeginsel voortaan nauwgezet getoetst en onmiddellijk in de EU beter gehanteerd wordt. Vele bevoegdheden horen bij de lidstaten en de decentrale overheden daarbinnen. Onder meer onderwijs, binnenlandse zaken en justitie, jeugdbeleid, sport, natuur, cultuur, toerisme, belastingen, werkgelegenheid en sociale zekerheidssystemen, gezondheidszorg, ouderenzorg, ontwikkelingssamenwerking, humanitaire hulp en defensie behoren hier primair toe.

Iedere dag BBBeter

BBB vindt dat het Europees landbouw-, milieu- en klimaatbeleid met gezond verstand en gepaste milieuruimte op maat moet worden gebracht, waarbij rekening wordt gehouden met de verschillen tussen lidstaten. Ook moet de staat van de natuur in elk land op dezelfde manier in kaart gebracht worden, zodat we beleid vergelijkbaar implementeren. We willen binnen de EU op deze gebieden een gelijk speelveld houden. Het gelijke speelveld sterkt de EU in haar globale positie en doet recht aan de intentie van de grondleggers de interne markt te versterken.

De Europese samenwerking is van het grootste belang voor het hoeden van vrede en veiligheid en welvaart voor de Europeanen. Daarnaast is er op geopolitiek vlak noodzaak om een sterk blok te zijn.

Om geopolitieke redenen is het van belang om Oost-Europese landen toegang te geven tot de Unie. Wel is hiervoor noodzakelijk dat de automatische toetreding tot de muntunie wordt doorgesloopt. De vraag is trouwens ook of het blijven hameren op de gemeenschappelijke waarden niet uiteindelijk doodloopt op de politieke en praktische verschillen.

Voor de afzonderlijke lidstaten is de Europese interne markt een poort tot welvaart. Noodzakelijk is daarvoor wel dat extra, nationale regels bovenop Europese richtlijnen tot het verleden gaan behoren en de Europese Commissie zonder verschil optreedt wanneer lidstaten zich niet houden aan het uitgangspunt dat vrij verkeer van diensten en personen niet bemoeilijkt mag worden. Uiteraard moet Nederland zich hier dan ook aan houden.

Voor een gemeenschappelijke markt heb je overigens geen gemeenschappelijke munt nodig. De komende jaren zal de financiële huishouding een splijtzwam worden. De Unie zou ons te lief moeten zijn om dat te laten gebeuren. Dit vergt een fundamentele discussie.

Het basisidee van de muntunie was dat de munt sterk genoeg is voor alle lidstaten. Hiervoor was nodig dat alle lidstaten zich via hervormingen uiteindelijk zouden richten op financieel beleid waar een maximum aan staatsschuld (60%) en maximaal begrotingstekort (3%) werd bereikt (verdrag van Maastricht, 1992). Na al die jaren zien wij dat deze Noord-Europese benadering niet gevolgd wordt door andere landen zoals België, Frankrijk, Italië, Spanje. Het moment is gekomen vanuit het belang van de Europese samenwerking te erkennen dat deze afspraken niet bereikt worden. Sterker nog: momenteel wordt gesproken om deze los te laten, hetgeen Nederland uiteindelijk financieel zal benadelen.

De monetaire unie verwordt tot transferunie. Dit is uiteindelijk ondermijnend voor de Europese samenwerking omdat Nederlandse burgers dit niet zullen accepteren wanneer het hier economisch slechter gaat.

Goed voorbeeld is het Corona- en Herstelfonds. Dit fonds is met goede bedoelingen in het leven geroepen. Hier zit ongeveer 800 miljard euro in. Nederland staat garant voor ongeveer 45 miljard. De EC heeft dit geld geleend op de kapitaalmarkt om het als subsidies te verstrekken aan noodlijdende lidstaten. Maar Spanje en Italië gebruiken deze gelden (bij voorkeur als giften) voor respectievelijk de invoering van een basisinkomen en belastingverlagingen, zonder de hervormingen door te voeren die noodzakelijk zijn, gezien de financiële afspraken. Ook het bijdrukken van geld om de rente laag te houden, heeft grote nadelige effecten op de beheersing van de inflatie, en voor de spaarders. En laten we de tekorten van de

ECB en in het verlengde daarvan de Nederlandsche Bank maar helemaal vergeten. De noodbrief die Klaas Knot een aantal maanden geleden stuurde over het effect van het opkopen van schulden door de ECB en het tekort dat vervolgens ook ontstaat bij de Nederlandse Bank dat moet worden aangezuiverd door de Nederlandsche staat, spreekt boekdelen.

Dit alles betekent in ieder geval dat met de toetreding tot de EU de (bijna) automatische toetreding tot de EMU moet worden losgelaten. Toetreding van relatief armere landen leidt tot een grotere EU-begroting met rechtstreekse transfers naar deze landen. Nederland is nu al relatief het grootste 'waarborgland' voor het euro-systeem via de noodfondsen van de muntunie, zoals het Europees Stabiliteitsmechanisme (ESM).

Einddoel van een transferunie wordt dan uiteindelijk een politieke unie met een gezamenlijke begroting waardoor het begrotingsrecht van het Nederlands parlement verdwijnt en je de facto de Nederlandse staat opheft. Dat is onacceptabel.

- De bevoegdheidsverdeling onder het huidige verdrag moet kritisch tegen het licht worden gehouden en aangepast om te verduidelijken wat de grenzen zijn van de bevoegdheden van de EU.
- Om subsidiariteit te borgen moet Nederland pleiten voor het ombouwen van het Committee van de Regio's, het orgaan waar alle regio's in Europa zijn vertegenwoordigd, naar een Senaat van de Europese Unie. Daarbij heeft de Senaat als instituut een vetorecht op voorstellen van de Europese Commissie. Zo kunnen regio's en provincies aan de noodrem kunnen trekken wanneer de EU de subsidiariteit uit het oog verliest.
- De Europese Unie moet zich richten op een sterke en op innovatie gerichte Europese economie. Een vrije markt, goede internationale infrastructuur, een strategisch gemeenschappelijk handelsbeleid en voedselzekerheid door een stevig gemeenschappelijk landbouw-, tuinbouw- en visserijbeleid zijn hiervoor belangrijk.
- De Raad van Europa moet komen met een visie op de rol en betekenis van de EU zodat we gericht besluitvorming daarover kunnen hebben en niet door individuele landen verrast worden
- Bij gesprekken en verkenningen over toetreding blijven de toetredingscriteria -wat betreft BBB- hard. Toetreding kan alleen onderwerp van onderhandeling zijn zodra aspirant-lidstaten volledig aan deze criteria uit het Europese Verdrag en aan de 'Kopenhagen criteria' voldoen. De bijna automatische toetreding tot de Eurozone vervalt.
- BBB zegt nee tegen fondsen met verdere Europese schuldendeling.
- De uitgangspunten van het Groei- en Stabiliteitspact staan naar de mening van BBB fier overeind.
- BBB is zeer kritisch op de voortdurende stijging van de Europese begroting, de stijging van administratieve kosten van de EU en de uitbreiding van de begroting met nieuwe EU-fondsen. Ook moeten de lidstaten zelf hun begroting op orde hebben.
- BBB wil snellere toelating van duurzame groene gewasbeschermingsmiddelen met een laag risico, inzet op evenwichtsbemesting, ambitieuze en gelijke minimumstandaarden voor dierenwelzijn, en een systeem met erkenning in de hele EU om duurzame producten eerlijk te kunnen vergelijken.
- BBB wil een bekrachtiging van promotie van Europese voedselproductie 'Made in Europe'.
- Als je naar een ander EU-land gaat betaal je voor mobiel internet hetzelfde als wat je in Nederland betaalt. Dit geldt tot 2032. BBB wil dat deze kosten ook na 2032 gelijk blijven, zodat mensen met een kleine portemonnee ook mee kunnen blijven doen.

Iedere dag BBBeter

A photograph of a red-tiled roof with solar panels and a decorative finial featuring two swans. The sky is blue with some clouds. The text 'Iedere dag BBBeter' is overlaid at the top in white. The title 'Hoofdstuk 11 Klimaat en Energie' is overlaid at the bottom in white text on green rectangular backgrounds.

Hoofdstuk 11

Klimaat

en Energie

WIE ROOD STAAT KAN NIET GROEN DOEN

Met een groeiende wereldbevolking en met steeds meer economische activiteiten is het klimaat steeds meer onder druk komen te staan. Hoewel het klimaat al sinds het ontstaan van de aarde aan autonome verandering onderhevig is, heeft de mensheid zeker ook een impact. Hoe groot die invloed is, daar verschillen meningen en onderzoeken over. Vanuit rentmeesterschap streeft BBB naar een samenleving waarbij we, voor zover we er invloed op hebben, en waar mogelijk onze impact op het klimaat beperken.

De grootste impact op het klimaat lijken we te hebben door ons gebruik van energiebronnen. Een uitdaging want ons leven heeft zich ontwikkeld in een situatie waarin we sterk afhankelijk zijn geworden van externe energiebronnen. Toch, gaan we deze transitie met beide handen en zorgvuldig aanpakken. Voor BBB gaat het hierbij voornamelijk over:

- 🌱 Bijdragen aan klimaatdoelstelling
- 🌱 Transitie van fossiele naar duurzame energie
- 🌱 (regionale) Bronnen van duurzame energie
- 🌱 Beschikbaarheid van energie voor iedereen
- 🌱 Betaalbaar houden van energie

Het klimaat is het geheel van weersomstandigheden (als temperatuur, wind en neerslag) die gedurende een bepaalde periode een gebied karakteriseren. Dit is dus groter dan alleen de CO₂-concentratie (0,03%) in onze atmosfeer. Vooral nog is de focus op CO₂-reductie. Voorgaande en huidige regeringen hebben al ambitieuze doelen gesteld om bijvoorbeeld de netto CO₂-uitstoot sterk te reduceren. Daarbij is van essentieel belang dat doelstellingen zowel draagvlak als ook participatie van de bevolking hebben. Alleen samen kunnen we een verandering in gang zetten en tot een succes maken. Het benodigde draagvlak en acceptatie kunnen gerealiseerd worden als besluitvorming transparant is en de lusten en lasten eerlijk verdeeld worden.

Europa heeft een ambitieuze klimaatdoelstellingen geformuleerd (< 1,5 graden) dan het 'Parijs akkoord' (< 2 graden stijging) met als gevolg, dat de Nederlandse samenleving voor een enorme opgave staat om in 2030 de netto uitstoot van CO₂ met 55% te reduceren ten opzichte van 1990 en in 2050 CO₂-neutraal te zijn.

Hierbij is overigens voor Nederland wel de mogelijkheid van saldering op EU-niveau. Nederland moet zich dus maximaal inzetten om deze doelen te behalen, maar dat doen we wel met gezond verstand. Daarbij wegen we alle belangen mee en kijken we naar het grote geheel. Wereldwijd draagt Nederland slechts 0.4% bij aan de wereldwijde CO₂-uitstoot en onze CO₂-voetafdruk per inwoner is al veel lager dan menig ander (westers) land. De energietransitie speelt bij het behalen van CO₂-doelstellingen een belangrijke rol.

De energietransitie vraagt om een Deltaplan. Nieuwe activiteiten zullen moeten worden opgebouwd, terwijl andere activiteiten worden om- of afgebouwd. Dit veranderproces vraagt grote investeringen door bedrijven, veelal zullen de prijsstijgingen die daar het gevolg van zijn, worden doorbelast aan de burger. De burger moet deze lastenverzwaring wel moet kunnen blijven dragen. Daarom zetten wij in op een rechtvaardige verdeling van de kosten die samengaan met de klimaatmaatregelen.

Iedere dag BBBeter

Voor een bijdrage aan het klimaat en het einde van het gebruik van fossiele brandstoffen is het dus van belang dat we de transitie naar duurzame energie maken.

Tijdens deze transitie zullen we geen fossiele energiebronnen uitfaseren zolang betaalbare duurzame alternatieven nog niet beschikbaar zijn. Als we met elkaar samen de schouders eronder zetten, kunnen we veel bereiken. Hierbij spelen, naast het bedrijfsleven, alle burgers een belangrijke rol. Zo kan ook de landbouwsector een belangrijke rol spelen in de ontwikkeling van groene waterstof en biogas. Te veel agrarische grond is inmiddels al omgezet naar zonneweides of voorzien van windturbines.

De overheid heeft de verantwoordelijkheid om te zorgen voor een goede infrastructuur, als een elektriciteitsnet, waar deze aanbieders en afnemers van energie gebruik van kunnen maken. Dat betekent dat we zowel sterk moeten investeren in het elektriciteitsnet als dat we zeker ook het netwerk slimmer moeten gaan gebruiken om piekmomenten met overbelasting van het net te beperken.

BBB streeft naar een samenleving die gebruik kan blijven maken van betaalbare duurzame energie.

ENERGIE TRANSITIE

- Alle (grote/MKB/familie-) bedrijven moeten toegang hebben tot financiële steun vanuit klimaatfondsen. Daarbij moet het volledig transparant zijn welke bedrijven geld ontvangen en waarvoor. Tevens moet er ondersteuning zijn voor de burgers waar nodig.
- De alleen in Nederland recent voor onze bedrijven ingevoerde CO₂-heffing boven op de Europese ETS (Emission Trading Scheme) heffing gaat van tafel.
- Ook voeren we regelmatig internationale 'speelveld toetsen' uit om beleid te toetsen en indien nodig bij te stellen zonder afbreuk te doen aan de verduurzaming ambitie.
- Overheidsbeleid moet producenten stimuleren om circulair te ontwerpen en zich te richten op grondstoffenefficiëntie. Bijvoorbeeld een innovatieprogramma op het gebied recyclen van batterijen, accu's en windturbinebladen.
- Het proces van de ingezette Regionale Energie Strategie (RES) wordt getoetst op nieuwe ontwikkelingen en lokale mogelijkheden, zodat we slimmere keuzes maken en nu de focus leggen op de benodigde infrastructuur voor het transport van elektriciteit.
- Aangezien de elektrificatie en daarmee transport van energie over het elektriciteitsnet grote gevolgen heeft voor de kosten, willen wij dat grote energieverbruikers (zoals bijvoorbeeld datacenters) dichtbij elektriciteitsbronnen geplaatst worden.

DUURZAME ENERGIE

- We willen burgers en ondernemers actief betrekken bij de verduurzaming. Dit kan bijvoorbeeld door het oprichten van lokale energiecoöperaties, waar burgers gezamenlijk investeren in duurzame warmte en koude projecten, zon op dak initiatieven, buurtbatterij etc.
- We bevorderen zonne-energie (bij voorkeur op daken van gebouwen maar denk ook aan panelen als onderdeel van geluidschermen langs de weg en in ramen).
- We willen de voorgestelde afbouw van de salderingsregeling zonne-energie tot tenminste 2030 opschorten en 5 miljoen huishoudens hun zonnepanelen hebben terugverdiend. In ons land wordt nu minder dan 10% van de voor zonnepanelen geschikte daken gebruikt.

- Er valt nog veel energiewinst te behalen met het isoleren van woningen. 1.5 mln woningen kennen nog een energielabel E, F of G. De gemaakte prestatieafspraken met woningcorporaties verbreden we naar private verhuurders waar de woningen met bovengenoemde labels nog ongeveer 20% van de woningvoorraad vertegenwoordigen.
- We willen, waar dit op lange termijn rendabel is, de aanleg van lokale warmtenetten stimuleren, waarbij restwarmte van bijvoorbeeld industrieën, datacenters en afvalverwerkers wordt gebruikt om woningen en bedrijven te verwarmen, echter ook geo- en aquathermie.
- We zien mogelijkheden voor waterstof-, biogasinstallaties op agrarische bedrijven, waar groene energie (voor de regio) wordt opgewekt.
- De glastuinbouwsector produceert een grote hoeveelheid elektriciteit via warmtekrachtkoppelingen (WKK). Kassen kunnen overdag, 's nachts of in de zomer wanneer de vraag laag is, warmte en elektriciteit opvangen om deze vervolgens tijdens piekmomenten in de ochtend, 's avonds of in de winter af te geven aan de buurt. We houden hier rekening mee bij de locatie en aanleg van nieuwe woonwijken.
- BBB wil de CO₂-binding in ons voedsel van landbouwproducten meenemen in onze CO₂-reductiedoelstellingen
- De bijmengverplichting van 20% groen gas in het gasnet blijft behouden. Voor onze boeren is dit een mooie kans om met behulp van mestvergisters biogas te produceren. Dit zal een CO₂-besparing opleveren.
- Wij willen de productie van lokaal geproduceerde duurzame biomassa en biogas stimuleren, met name door de inzet van reststromen uit de landbouw en voedselindustrie. Een op te richten agentschap biogronstoffen kan overheid en markt bijstaan in kennisontwikkeling, scenarioplanning en advies.
- We dringen het gebruik van fossiele brandstoffen verder terug door in te zetten op gebruik van duurzame en schone energie, zonder dat dit leidt tot oneerlijke concurrentie of de betaalbaarheid van energie onevenredig onder druk zet.
- Onze laatste meest moderne kolencentrales worden niet gesloten zolang daar geen goede en betaalbare alternatieven voor zijn in de plaats gekomen, zoals de opschaling van zonne-energie of kernenergie.
- We stoppen nieuwe projecten om wind op land te realiseren. De ontwikkeling van nieuwe windturbineparken op zee temporiseren we en ook de bouw van nieuwe windturbineparken op zee zal gestopt worden afhankelijk hoe snel alternatieve vormen zonne- en kernenergie, biogas opgeschaald kunnen worden.
- We willen dat bedrijven, daar waar elektrificatie geen haalbare optie is, verduurzamingsinvesteringen gaan doen in bijvoorbeeld geïmporteerde waterstof om te voorkomen dat een te groot deel van onze Noordzee volgebouwd zal worden met windturbines.
- Om sneller stappen te kunnen zetten zal de energie-infrastructuur in bepaalde aangewezen gebieden geen passende beoordeling na een Plan-milieueffectrapport (MER) behoeven.
- We zijn voor een CO₂-heffing op transport van producten bij de import naar de EU.
- We investeren in onderzoek en innovatie op het gebied van duurzame energie. Denk aan nucleaire energie, waterstof, ammoniak, methanol en biogas
- Tevens kunnen we ook denken aan middelgrote kerncentrales, getijdenstroom, waterkrachtcentrales, aardwarmte en waterwarmte. Alle initiatieven die, eventueel met opstartsteun van publieke middelen, door privaat initiatief tot stand kunnen komen.
- Lokale biomassa reststromen die bijvoorbeeld vrijkomen bij regulier bosbeheer, kunnen voor kleinschalige lokale energieopwekking worden benut. Overige grootschalige biomassa vinden wij niet duurzaam. Wij zijn dus tegen de import van grootschalige biomassa en te verbranden afval.

BESCHIKBAARHEID VAN ENERGIE

- 🔒 We investeren in kernenergie als een bron van duurzame energie door de huidige nieuwbouw van geplande kerncentrales te versnellen en aan te vullen met kleine SMR (small modular reactors), zodat we 24 uur per dag elektriciteit, waterstof en warmte kunnen produceren waarbij we reactoren op strategische plekken plaatsen het transport van deze energie tot een minimum te houden.
- 🔒 Een van de eerste en belangrijkste aandachtspunten van de nieuwe minister van Economische Zaken en Klimaat zal de netcongestie zijn. Een Rijkscoördinator voor netcongestie brengt o.a. duidelijk in beeld hoe de wachttijden per gebied zich ontwikkelen, zodat bedrijven weten wanneer ze aan de beurt zijn en welke maatregelen waar worden genomen.
- 🔒 We lossen de netwerkproblemen voor elektriciteit zo snel mogelijk op. We maken slimmer gebruik van het netwerk en capaciteit. Samenwerken en delen van infrastructuur is hier cruciaal.
- 🔒 We lichten burgers en bedrijven beter voor hoe zij energie op de juiste momenten kunnen gebruiken en welke maatregelen ze kunnen nemen om hun energieverbruik te verminderen.

BETAALBAARHEID VAN ENERGIE

- 🔒 Een nieuwe Wet Collectieve Warmte zal erop toezien dat de energierekening voor huishoudens betaalbaar blijft. Huishoudens en bedrijven worden niet beboet voor het terugleveren van energie. Situaties waarin lege wasmachines draaien om de energierekening te verlagen zijn verleden tijd.
- 🔒 Indien een lokale overheid besluit over te stappen naar een andere energievoorziening zal wettelijk zijn vastgelegd dat dit een betaalbaar alternatief dient te zijn.
- 🔒 We zetten in op lokale energieopwekking en gebruik door boeren, burgers en bedrijven door het decentraliseren van de opwekking, opslag en de distributie van duurzame energie.

CONCEPT

Iedere dag BBBeter

Hoofdstuk 12

Buitenland en

Krijgsmacht

MIDDEN IN DE WERELD VOL DAADKRACHT

BUITENLANDBELEID ALS SPRINGPLANK VOOR DE 21^e EEUW

We hebben een aantal decennia van ongekende vrede en veiligheid genoten. We hebben als het ware het vredesdividend van het einde van de Koude Oorlog geïnd. Velen van ons zijn opgegroeid in een land van weinig grote zorgen, waarin oorlog iets was voor videospellen en bioscoopfilms. Hoewel de realiteit nu laat zien dat veiligheid en democratie niet vanzelfsprekend zijn. Het wordt niet gratis of automatisch gegeven.

Het slapende continent Europa wordt langzaam wakker in een wereld die gewelddadig is. Waar andere landen het volkenrecht zien als een adviessnelheid, in plaats van een maximumsnelheid en waar universele normen en waarden soms ondergeschikt zijn aan strategische belangen en emotie. De Russische invasie van Oekraïne is daar het meest gruwelijke voorbeeld van, maar ook China zoekt actief een dominantere plek in de wereld. Dit is een wereld van internationale strijd, waarbij macht en geweld niet geschuwd worden voor eigenbelang. De enige plek van Nederland in deze nieuwe wereld is in een blok van vrije landen, waar democratie in het hoogste vaandel staat. Op die manier doen we recht aan de offers die de Nederlanders voor ons hebben gebracht en handhaven we de positie van Nederland in de wereld.

VOOR NEDERLAND BETEKENT DIT:

- B** Actieve samenwerking binnen NAVO en EU met de realisatie dat onze geopolitieke positie uniek is, waarbij onze industrie, landbouw en watermanagement cruciale sectoren zijn. De tijd dat we met wensdenken de strategische waarde van voedsel, water en hoogwaardige chips onderschatten zijn voorbij. In de wereld waar sancties toenemen en internationale grenzen vaker zullen sluiten, is Nederland, samen met haar omringende landen, de voedsel- en voorraadschuur van het Westen.
- B** Weerstand bieden aan de agressie van Rusland en China betekent waardering voor de rol van Nederland in het helpen van voeden en invullen van de behoeften van de wereldbevolking. Richting het einde van de eeuw neemt de wereldbevolking verder toe tot 10.400.000.000 mensen. Ondertussen neemt het beschikbare vruchtbare land op aarde rap af, met 12.000.000 hectare per jaar. Nederland heeft als vruchtbare delta in combinatie met een creatieve en hands-on mentaliteit een morele verantwoordelijkheid om voedsel te produceren en mensen te voeden. Export in de breedste zin is wat BBB betreft geen vies woord, maar pure noodzaak en in het belang van Nederland.
- B** Voedsel als het nieuwe goud van de 21^e eeuw en onze vruchtbare delta is ons gouden ei. Als de wereld onveilig en de handel moeilijker wordt, dan zullen landen vragen om onze uien, ons vlees en onze melk. Partijen die als doel hebben onze voedselproductie te minimaliseren, zetten de vrijheid en veiligheid van Nederland op het spel. Maar dat niet alleen. Ook de voedselvoorziening en ontwikkeling van mensen en samenlevingen elders op onze wereld.

Het Nederland van BBB staat midden in de wereld, met open vizier, daadkrachtige houding en de middelen om, al dan niet met pressie de Nederlandse en haar bondgenootschappelijke belangen en de universele rechten van de mens te bevorderen en verdedigen. Het is bereid om andere landen te helpen, maar heeft haar eigen belang altijd in het achterhoofd. Het beseft dat we niet iedereen kunnen helpen, maar wel het verschil kunnen maken als we krachten bundelen. Het beoordeelt een situatie op basis van feiten en argumenten, niet op basis van onderbuikgevoel. Het kiest het liefst de diplomatieke weg, maar schuwt

niet om spierballen te laten zien. Het is een betrouwbare bondgenoot, maar gaat ongemakkelijke vriendschappen niet uit de weg. BBB is eerlijk over het feit dat buitenlandbeleid soms inconsequent is, omdat de consistentie van het Nederlandse belang dat vraagt.

HANDEL

- Minder afhankelijk worden van ongelijke handel met China en andere machtsblokken en meer samenwerken met democratische landen zoals de VS, Japan en het VK.
- Nederland mag dan klein zijn qua oppervlakte, maar we zijn een krachtige speler op de wereldmarkt. We zijn één van de top exportlanden en buitenlandse handel vormt een groot deel van onze economie. Onze technische, agrarische en chemische sectoren zijn cruciaal voor onze welvaart en innovatiekracht;
- De langetermijnvisie waarin het Nederlands belang centraal staat en dat daarin rekening wordt gehouden met de positie van Nederland in de wereld;
- Dat we onze cruciale sectoren beschermen om te voorkomen dat deze bedrijvigheid uit Nederland vertrekt. Dit is slecht voor de Nederlandse economie, de wereldwijde klimaatambities en onze veiligheid. Overleg en samenwerking tussen de Rijksoverheid en de Nederlandse landbouw, de technische en chemische bedrijven over internationale vraagstukken moet worden versterkt. Onze halfgeleider-industrie verdient bijzondere aandacht van de overheid;
- Internationalisering van de Nederlandse handel speelt een belangrijke rol in het versterken van de strategische autonomie van Nederland en daarmee Europa.
- Handelsakkoorden moeten zorgen voor eerlijke concurrentievoorwaarden en dat importproducten voldoen aan dezelfde standaarden als die in Nederland worden gehanteerd, zoals voedselveiligheid en dierenwelzijn. We mogen niet importeren wat we niet mogen produceren.
- Nederland moet actief samenwerken met Westerse landen om binnenlandse productie te vergroten, minder afhankelijk te worden van anderen door ze terug te brengen naar Nederland en Europa. Dit kan bijdragen aan het stimuleren van de lokale economie, het creëren van werkgelegenheid en het verminderen van de Nederlandse afhankelijkheid van China.
- We willen noodzakelijke edelmetalen en grondstoffen meer gaan importeren vanuit Afrika, Amerika en Australië, in plaats van uit China. Daarmee versterken we de internationale betrekkingen met die continenten. Ook moet er snel onderzoek worden gedaan naar de mogelijkheden, risico's en het draagvlak voor het mijnen van belangrijke grondstoffen in Europa en Nederland.
- Het vergroten van de handel met andere technologische voorlopers zoals met Japan, Zuid-Korea, Taiwan en India kan helpen met het verminderen van de afhankelijkheid en het beschermen van hoog geavanceerde technieken zoals halfgeleiders.
- Het uitoefenen van druk op de internationale gemeenschap om de status als ontwikkelingsland van China te herzien en zo financiële voordelen te verminderen via de Wereldhandelsorganisatie. Dit wil overigens niet zeggen dat we alle banden met China doorsnijden. Er wordt ook door het Nederlands bedrijfsleven gehandeld en samengewerkt met China kennisinstellingen en bedrijven. Daar waar veiligheid en intellectueel eigendom niet benadeeld worden, blijft dit van belang.

ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

BBB wil specifieke problemen aanpakken in regio's waarvoor Nederland de expertise heeft, zoals landbouw, technologie en maritieme kennis en kunde. Daarom willen we plannen ontwikkelen voor landen waar Nederland het verschil kan maken. Binnen grote organisaties zoals de VN, EU en OVSE willen we onze afspraken nakomen en bijdragen aan algemene wereldwijde ontwikkelingssamenwerking, maar we geloven meer in

een constructieve, doelgerichte en lange termijn ontwikkelingssamenwerking met landen waarmee we een speciale relatie hebben of mee kunnen onderhouden.

- We komen onze afspraken met internationale organisaties als de VN, NAVO en EU natuurlijk na, maar leggen onze focus op doelgerichte ontwikkelingssamenwerking met landen waarmee we een speciale relatie hebben of kunnen onderhouden.
- Voorop staat het lokale eigenaarschap van regio's en landen waar BBB ontwikkelingssamenwerking voorziet. Het versterken van de zelfredzaamheid in de lokale en regionale context staat voorop. Het gaat erom dat onze hulp zich niet richt op wat wij vinden dat ze nodig hebben, maar dat we de vraag stellen, wat zij nodig hebben om aan een leefbaardere toekomst te bouwen.
- We moeten kritisch evalueren waar ontwikkelingsfondsen naar toe gaan en hoe we ze effectiever kunnen gebruiken, met behulp van de kennis en technologie waar Nederland sterk in staat.
- Geld mag niet doelloos worden uitgegeven aan grote organisaties en directe overheid, aan overheidsprogramma's. Nederland moet zich richten op specifieke problemen in regio's waar we een verschil kunnen maken met onze middelen en expertise en waar er raakvlakken zijn met onze eigen veiligheid en nationale belangen, in plaats van overal te willen interveniëren.
- Ontwikkelingssamenwerking moet ook in dienst staan van Nederlandse doelen als migratiereductie, het versterken van bilaterale relaties en edelmetalen veiligstellen.
- Actieve samenwerking met lokale boeren en decentrale overheden in onderontwikkelde gebieden om voedsel- en waterschaarste problemen aan te pakken.
- Om deze doelen effectief en efficiënt te bereiken moet Nederland haar bilaterale ontwikkelingssamenwerking uitrollen via een centraal agentschap onder de naam Orange Aid, bijvoorbeeld.

AFRIKA

De bevolking van Afrika zal meer dan verdubbelen tegen 2050 en is in rap tempo aan het industrialiseren. Ondertussen heeft het continent grote hoeveelheden edelmetalen en zullen de gevolgen van klimaatverandering en voedselproductie groter maken. Landen als Rusland en China zien het grote belang van Afrika en koloniseren de strategisch relevante gebieden. Zichzelf respecterende democratische landen zullen daar een antwoord op moeten hebben. BBB wil daarom investeren in, en relaties verbeteren met Afrika.

Op de lange termijn streeft BBB naar sterkere relaties met specifieke Afrikaanse landen, de Afrikaanse Unie (AU), waar wij het verschil kunnen maken met onze kennis van voedsel, energie en technologie. Het doel is de toegang tot de Afrikaanse markt te vergroten, toeleveringsketens te diversifiëren en duurzame investeringen aan te trekken om zo de economie van zowel Nederland als de Afrikaanse landen te versterken. Daar tegenover staat gereguleerde toegang tot de Europese markt en mogelijkheden voor Afrikanen om op tijdelijke werkvisa hier gaten in de arbeidsmarkt te vullen. BBB beseft zich heel goed dat migratie en de leefbaarheid op het Afrikaanse continent, hand in hand gaan.

- We focussen op investeringen in specifieke Afrikaanse landen op het gebied van technologie en landbouw, met een focus op elkaar versterken en gedeelde belangen, in tegenstelling tot de schuldental diplomatie van China of de huurlingendiplomatie van Rusland.
- Het is cruciaal om toeleveringsketens van grondstoffen uit andere gebieden, zoals Afrika, te halen. We kunnen hierdoor veilige werkplaatsen promoten, nieuwe banen creëren en investeringen aan trekken. Dit vereist het stimuleren van innovatie en het bevorderen van samenwerking tussen landen, waarbij soms lastige beslissingen moeten worden gemaakt over met welke regeringen Nederland samenwerkt.

Iedere dag BBBeter

- We bieden voordelen aan Nederlandse bedrijven die actief investeren in Nederlandse partners in Afrika, specifiek in de infrastructurele, technische en agrarische sectoren.
- We gebruiken de Nederlandse landbouwkennis om lokale agrarische sectoren op te bouwen, zowel voor lokale als internationale handel. Het bekender maken van Nederlandse machines en technologie in Afrika.
- Intellectuele samenwerking bevordert in de agrarische sector met Afrika, maar ook met landen in het Midden-Oosten, zoals Israël, dat zeer efficiënt voedsel produceert in een warm en droog klimaat.

EIGEN ONAFHANKELIJKHEID STRATEGISCHE AUTONOMIE

Europa en Nederland moeten actie ondernemen om hun afhankelijkheid van autocratische regimes drastisch te verminderen. De reeds bestaande China-visie moet hierbij aansluiten en specifieker gemaakt worden. De coronacrisis en de Russische inval in Oekraïne hebben ons duidelijk gemaakt hoe kwetsbaar we zijn door onze afhankelijkheid van bepaalde grondstoffen, productieprocessen en transportketens. Het is essentieel om samen te werken met andere democratische landen en onze productie terug naar Europa te brengen. We moeten blijven samenwerken met China op verschillende terreinen met het oog op vrede en innovatie, maar zonder dat dit ten koste gaat van onze onafhankelijkheid en soevereiniteit.

- Samen met ons goedgezinde partners willen we een langetermijnvisie opstellen met concrete acties om de afhankelijkheid van andere mogendheden, zoals China en Rusland af te bouwen en economische bedreigingen te verminderen en Nederland wederom op de geopolitieke kaart te zetten.
- Naast onze partners binnen Europa en de NAVO werken we aan het versterken van de relatie met vrije en democratische landen.
- De verkoop van objecten zoals havens, landbouwgrond en intellectueel eigendom aan Chinese bedrijven of andere vijandige mogendheden is een slechte zaak. Europese regelgeving die aanleiding is voor deze keuzes moet aangepast worden. In Nederland staan we deze verkoop niet meer toe.
- We werken samen met Interpol om politiebureaus van buitenlandse mogendheden in het geheel van Europa te sluiten.
- We werken samen met vrije democratische landen om een basis investeringstoets te schrijven die als basismodel kan worden gebruikt om overeenkomsten met vijandige mogendheden zoals Rusland en China te toetsen op het gebied van economische veiligheid.
- De Iraanse Revolutionaire Garde, en de organisaties waarin zij een hand heeft, moeten op Nederlandse en Europese terreurlijsten geplaatst worden. Hierbij horen passende sancties.
- De Nederlandse regering moet de Armeense Genocide en de Holodomor (als genocide) erkennen.

OEKRAÏNE IN DE TOEKOMST

BBB staat als een huis achter Oekraïne in de verdediging van haar soevereiniteit tegen de Russische invasie. BBB steunt de inwoners van Oekraïne niet alleen omdat het het juiste is om te doen, maar ook het voortbestaan van Oekraïne is in het belang van de Nederlandse veiligheid.

- BBB is fel gekant tegen Russische agressie.
- De hoogte van onze steun aan Oekraïne moet aansluiten bij onze doelstellingen in Oekraïne. Daarvoor moeten we duidelijk vaststellen wat Nederland wil bereiken met steun aan Oekraïne. We doen geen valse beloftes aan Oekraïne.
- Nederland levert evenredige en effectieve steun voor de verdediging van Oekraïne. Dit doen wij samen met NAVO-bondgenoten, waarvan we verwachten dat zij ook hun steentje bijdragen.

- BBB steunt vredesonderhandelingen, maar niet tegen elke prijs. Als een inbreker je huis binnendringt, gesnapt wordt en na een gevecht een compromis voorstelt, waarbij hij al je familiejuwelen mag houden, dan spreken we ook niet van een acceptabele uitkomst.
- Oekraïne voldoet nog niet aan de criteria om toe te treden tot de Europese Unie. Het land moet voldoen aan de Kopenhagen-criteria om een economische en bestuurlijke intrede mogelijk te maken. We willen dit pad om strategische redenen open houden.
- Zolang er oorlog is, kunnen we Oekraïne niet bij de NAVO voegen. Veiligheidsgaranties als onderdeel van een vredesverdrag zijn voor BBB wel een optie.
- Nederland is net als Oekraïne een belangrijke speler in de agrarische wereldmarkt, we intensiveren graag de samenwerking op deze gebieden
- De oorlog in Oekraïne verdient de hoogste aandacht van Nederland, echter BBB waakt ervoor dat we niet in een tunnelvisie terecht komen en het grotere geopolitieke speelveld uit het oog verliezen. Uitdagingen in Afghanistan, Afrika, de Arctic, het Midden-Oosten en China zijn nauw verbonden met enerzijds onze zorgplicht en anderzijds de risico's en latente dreigingen die daar ontstaan en onze kant opkomen.

TRANSATLANTISCH NEDERLAND

Nederland is groter dan enkel zijn Europese grondgebied. We erkennen Nederland als een deels Amerikaans land. We zien Curaçao, Aruba en Sint-Maarten als meer dan een vakantiebestemming. Dit legt de basis voor een Nederland wat haar positie in het Amerikaanse halfrond serieus neemt. Daar komt bij dat Nederland haar welvaart heeft te danken heeft aan onze unieke positie tussen Europa en Trans-Atlantische partners.

- We gaan de Nederlandse Cariben actiever betrekken in het Nederlands buitenlandbeleid om de positie van Nederland in Zuid- en Midden-Amerika te versterken.
- We benoemen een speciale gezant en creëren een Directoraat Transatlantische relaties in Willemstad. De rol van dit directoraat is naar buiten gericht; de belangen van Nederland op de Noord- en Zuid Amerikaanse continenten te behartigen, waar de Staatssecretaris van Koninkrijksrelaties zich richt op interne zaken binnen het Koninkrijk.
- Nederland moet een poging doen om nieuwe onderhandelingen over een vrijhandelsakkoord tussen Europa en de Verenigde Staten te starten. Deze onderhandelingen moeten gelijkwaardiger zijn dan de vorige poging onder T-TIP.
- Als de agrarische top twee van de wereld actiever samenwerken met de Verenigde Staten om voedseltekorten wereldwijd te verminderen en innovatie in de landbouw te bespoedigen.
- We investeren in een innige en gelijkwaardige relatie met Suriname en ondersteunen hen in de ontwikkeling van landbouw, mijnbouw, energie en chemiesectoren.

DEFENSIE

De invasie van Oekraïne heeft duidelijk gemaakt hoe belangrijk een bekwame krijgsmacht is voor onze veiligheid. We zullen in de toekomst bereid moeten zijn Nederlandse en/of Westerse kernwaarden en/of grondgebied veilig te stellen en te verdedigen. Dit doen we samen met anderen, allereerst binnen de NAVO en EU, maar we schuwen ook niet om op eigen initiatief de belangen van Nederland te verdedigen. Dit laatste vraagt, naast samenwerking met de NAVO-partners, om een constructieve investering in de autonomie en slagkracht van de krijgsmacht.

Iedere dag BBBeter

BBB vindt dat we in Nederland een robuuste defensieorganisatie moeten hebben die zelfstandig maar ook in NAVO verband van betekenis is. Daarbij hoort voldoende financiering die constructief en voorspelbaar is voor de lange termijn. Een defensieorganisatie is een organisatie van de lange adem, namelijk.

Defensie moet in staat zijn om op de bestaande arbeidsmarkt talent aan te trekken. Vanuit dit perspectief vinden we het belangrijk dat de krijgsmacht meer zichtbaar is in het land.

De afgelopen 25 jaar is er over de gehele breedte flink gekort op de krijgsmacht. De krimp van de defensieorganisatie heeft geleid tot centralisatie en relatieve onzichtbaarheid. Nu we weer investeren is er de kans om regionale zichtbaarheid weer vorm te geven. Een sterke regionale aanwezigheid biedt de krijgsmacht de mogelijkheid ook regionaal betekenis te hebben waar het gaat om rampenbestrijding en binnenlandse veiligheid.

BBB gelooft in een krachtig professioneel leger dat wereldwijd inzetbaar is. Daarnaast is er ruimte voor een uitgebreide en omvangrijke Nationale Reserve: ter verdediging van Nederland, voor rampenbestrijding en als brugfunctie tussen de samenleving en krijgsmacht.

Cyber is het nieuwe slagveld als het aankomt op de landsverdediging. Steeds meer vormen van oorlog gebeuren 'onzichtbaar' of in 'in de cloud', in toenemende mate zullen buitenlandse hackers pogingen doen ziekenhuizen, overheidsdiensten, financiële instellingen, scholen of militaire installaties plat te leggen. We moeten bereid zijn te investeren in technologie en artificial intelligence om de onzichtbare kracht te versterken en de onzichtbare dreigingen het hoofd te bieden.

Onze veteranen verdienen een bijzondere plaats in onze samenleving. Wij als samenleving kozen ervoor om hen op missie te sturen en waar nodig geweldshandelingen uit te laten voeren. Zichtbare erkenning en waardering versterkt een cultuur van weerbaarheid.

Nederland heeft een innovatieve defensie- en veiligheidsindustrie. Maar de markt voor defensiematerieel is geen gelijkwaardig speelveld. Industriële Participatie (IP) helpt de marktpositie van Nederlandse producenten op de defensiemarkt te verbeteren. BBB is trots op onze defensie- en veiligheidsindustrie en helpt ze waar mogelijk om zo de belangen van onze nationale veiligheid optimaal te beschermen en daarmee het Nederlandse bedrijfsleven goede kansen te geven.

EEN NIEUWE ORIËNTATIE OP DE KRIJGSKRACHT

- Uiterlijk in 2025 besteedt Nederland minimaal 2% van het BNP aan Defensie. Er komt een wet die deze verplichting verankert als minimum en een toetsende organisatie die over doeltreffendheid van de uitgaven aan het parlement rapporteert.
- De Nederlandse krijgsmacht wordt weer een slagvaardig en daadkrachtig instrument van Nederland dat ingezet kan worden om Nederlands belangen te waarborgen. Slagkracht, gereedheid en de wil om gevechtskracht in te zetten, zorgen er allereerst voor dat deze afschrikking ertoe leidt dat de krijgsmacht niet hoeft te worden ingezet. Daarnaast zijn we als politiek verplicht om de mannen en vrouwen in de krijgsmacht bij een ultieme krachtmeting, een goede kans van slagen te geven.
- Oorlog en conflict blijft een menselijke activiteit. BBB is van mening dat de mens altijd centraal staat in de aanpak en strategie met betrekking tot conflict en oorlog als wel de inrichting van de krijgsmacht.

- Oorlog en conflict is dichterbij Nederland dan we ons wellicht beseffen. Fysiek aan de grenzen van Europa en digitaal en informatieel zelfs al in de huiskamer en ons eigen hoofd. Nederland heeft een nationale aanpak nodig die de weerbaarheid van de burger vergroot, het zelf-organiserend vermogen van Nederland faciliteert in het geval dreigingen complexer en onvoorspelbaarder worden en een slagvaardige en toegeruste professionele krijgsmacht. In de Scandinavische landen hebben ze al vele jaren ervaring met dit Total Defence Concept (TDC).
- De krijgsmacht is geen beleidsorganisatie maar een uitvoerend apparaat. De bestuur en beleidsburelen in Den Haag worden gestaag groter, terwijl de staven van de operationele commando's (Land, Lucht, Zee, Marechaussee), die het daadwerkelijke werk moeten doen sterk zijn afgenomen. BBB wil dat bevoegdheden, budgetten en middelen weer terugkeren daar waar ze het verschil maken, namelijk bij de operationele commandanten.
- BBB stelt als hoogste prioriteit het verhogen van de algehele gereedheid van de krijgsmacht. Dat betekent samenhang in alle onderdelen van de krijgsmacht. Meer en realistischer oefenen, trainingsfaciliteiten dichterbij huis, gemeenschappelijk gebruik van de open ruimte (ook in grote steden als Amsterdam en Rotterdam).
- De kwantitatieve en kwalitatieve eisen die de NAVO aan Nederland stelt voor de inrichting van de Nederlandse krijgsmacht zijn leidend voor inrichtings- en investeringskeuzes.
- De positie van de Nationale Veiligheidsraad (NVR) wordt wettelijk vastgesteld. Deze coördineert het nationale veiligheidsbeleid en zorgt voor samenhang tussen verschillende overheidsorganen, ontwikkelt een nationale veiligheidsstrategie en heeft een leidende functie bij nationale en internationale crisissen van grote omvang. De NVR wordt gevormd door de Ministers van Algemene Zaken, Buitenlandse Zaken, Defensie, Veiligheid en Justitie, Landbouw, de Commandant der Strijdkrachten en de hoofden van de veiligheidsdiensten.
- Eens per halfjaar vormt de NVR de nationale data- en technologie raad (NDTR) tezamen met Nationaal Cyber Security Centrum, het Defensie Cyber Commando, de Autoriteit Persoonsgegevens, de Nationale Politie, de NCTV en de Joint Sigint Cyber. De NDTR stippelt de prioriteiten en strategie van Nederland in het digitale landschap uit.
- De Nederlandse krijgsmacht is sinds de laatste kabinetsperiode voorzien van noodzakelijke investeringen in materieel en harde slagkracht. Echter het voortzettingsvermogen van onze krijgsmacht laat te wensen over en verdient een substantiële versterking.

VETERANEN

Veteranen verdienen onze collectieve waardering, respect en noodzakelijke zorg. Met de invoering van de Veteranenwet en het Veteranenbesluit zijn de eerste stappen gezet om waardering, respect en zorg te borgen.

- Echter de bijzondere zorgplicht voor veteranen die als gevolg van de inzet zorg nodig hebben, moet beter. Een landelijk moral injury expertisecentrum wordt opgericht dat onderzoek, kennis, preventie en behandeling integraal bekijkt.
- Inloophuizen, veteranencentra en lokale en gemeentelijke initiatieven worden gefaciliteerd en versterkt.
- Veteranen zijn niet zielig of onherstelbaar beschadigd, maar beschikken over waardevolle ervaring, kennis en energie die Nederland effectiever en beter kan inzetten. Veteraan zijn, heeft een positieve grondslag en die moeten we meer benadrukken, gebruiken en inzetten.

INVESTEREN

- We staan kritisch tegenover centralisatie van militaire capaciteiten in megakazernes. Het maakt ons strategisch kwetsbaar, versterkt de problematiek met het aantrekken van hoogwaardig personeel en zorgt voor ont koppeling en zichtbaarheid van militairen in de publieke ruimte en regio.
- Daarom willen wij afzien van de bouw van een megakazerne in Zeewolde. Deze centralisatie is slecht voor andere regio's en de locatie laat strategisch te wensen over.
- Er blijven defensie activiteiten op het kazerneterrein in Assen. Het sluiten van deze kazerne doet de binding van de krijgsmacht met de regio Noord-Nederland teniet en heeft sterk negatieve impact op deze regio en de 11^e Luchtmobiele Brigade.
- We vinden een gedegen uitbreiding van de krijgsmacht belangrijk. Het is wat BBB betreft logisch om waar nodig stikstof- en geluidsnormen op te schorten voor de krijgsmacht en ook oefen- en geluids uren mogen worden uitgebreid.
- We creëren ruimte om de gemechaniseerde eenheden weer op degelijke, internationaal verantwoorde, operationele sterkte te brengen en brengen tankbataljons weer onder in onze landmacht.
- We herinvesteren op termijn in onderzeeër bestrijdings vliegtuigen, waarmee we de Marine meer middelen geven om zowel op zee, als in de lucht effectief te zijn.
- We vergroten de operationele capaciteit op zee die bij dreiging uit Zuid-Amerika slagvaardig de Benedenwindse Eilanden van het Koninkrijk kan verdedigen zonder NAVO-hulp.
- De krijgsmacht in staat stellen om te trainen en oefenen door ruimte te creëren voor joint trainen en oefenen, trainingsfaciliteiten naar de kazernes te brengen en minder regels om te experimenteren.
- We omarmen het gebruik van drones en kunstmatige intelligentie in een moderne krijgsmacht. Het gebruik en de ontwikkeling van technologie in de krijgsmacht zou niet door politiek beïnvloed moeten worden, zolang de uiteindelijke inzet en daadwerkelijke gevechtshandeling een menselijke beslissing blijft.

NATIONALE RESERVE

- De nationale reserve staat in het midden van de Nederlandse samenleving en legt de link tussen bedrijven, maatschappelijk middenveld en de krijgsmacht. De regionale spreiding is een kracht die versterkt kan worden door verdere professionalisering van onze Nationale Reserve.
- De budgetten voor de Nationale Reserve gaan omhoog, we schaffen de urenlimiet af en er komt veel meer ruimte om meer reservisten aan te trekken.
- BBB wil de rol van reservist promoten als de beste bijbaan voor jongeren tussen de leeftijd van 18 en 25.
- De compensatie voor bedrijven die hun werknemers in staat stellen reservisten-taken uit te voeren moet in balans zijn.

PERSONEEL

- BBB wil het dienstrecht invoeren. Alle 18-jarigen krijgen een vragenlijst thuis gestuurd, waarna geschikte kandidaten worden uitgenodigd voor keuring en opleiding. Na een jaar dienstrecht wil BBB dat Defensie vervolgstappen kan bieden voor een langere carrière binnen de organisatie.
- Om een betere positie op de arbeidsmarkt te creëren verbeteren we arbeidsvoorwaarden, bieden we meer flexibiliteit met betrekking tot doorstuderen, werkplek en invulling van de werkzaamheden en moeten militairen gratis met het openbaar vervoer kunnen reizen.
- Onderofficieren verdienen nu te weinig om uit de armoede te blijven. Op dit moment is het salarishuis van onderofficieren en officieren nauw met elkaar verbonden. Door dit te ont koppelen kunnen de salarissen van onderofficieren substantieel worden verhoogd.

- De samenleving moet actiever worden in het ondersteunen van dienende militairen. Militairen in uniform moeten gratis met het openbaar vervoer kunnen reizen.
- Samenwerking tussen de krijgsmacht en Universiteiten: BBB wil het Defensity College verder uitbouwen naar een platform in samenwerking met Nederlandse Universiteiten waar Defensie en talentvolle studenten samen kunnen komen. Zo moeten studenten studiepunten kunnen krijgen voor werk bij Defensie.
- Gemeenten moeten actief aangespoord worden de Veteranenwet na te leven en hierbij de verplichtingen die deze wet oplegt qua erkenning na te komen
- BBB is van mening dat de definitie van veteraan als gemeld in de Veteranenwet staat duidelijk is. Om die reden is BBB dan ook van mening dat de nabestaanden van de Molukkers die voor het Koninkrijk hebben gevochten alsnog erkenning en dekking van de Veteranenwet verdienen. Dit is een relatief kleine maatregel, die voor veel eerherstel kan zorgen.
- Binnen het zorgsysteem en de maatschappij, is het van belang dat we de veteraan niet beschouwen als een slachtoffer, maar als een waardig burger. Dit gaan we doen door veteranen en hun verhaal actiever in beeld te brengen. Een goed initiatief als voorbeeld hiervan is 'veteraan in de klas'.

DEFENSIE-INDUSTRIE

- Nederland moet weer munitie en militaire voorraden kunnen produceren. Dit zou binnenlandse tekorten kunnen verminderen, de behoeften van bondgenoten kunnen aanvullen en banen opleveren. Specifieke aandacht gaat uit naar dual-use producten en technologie, waarbij zowel krijgsmacht als de Nederlandse samenleving of economie wordt versterkt.
- Bij aanbestedingen binnen Defensie prioriteren we achtereenvolgens partijen met een Nederlandse of een NAVO-achtergrond. We pleiten om Europese aanbestedingsregels hierop aan te passen.
- Nieuwe aanbestedingen voor onderzeeërs en andere schepen willen we in de basis bij Nederlandse scheepswerven neerleggen. Hiermee behouden we specialistische kennis, zorgen we voor werkgelegenheid, garanderen we dat Nederland bij onderhoud vooraan in de rij staat en creëren we een exportproduct voor de Nederlandse maritieme industrie.
- Bij aanbestedingen van defensiematerieel zetten we in op onderhoud op Nederlandse bodem en aandacht voor Intellectueel eigendom.
- We versterken en ondersteunen Nederlandse onderzoekscentra en innovatieve bedrijven door middel van het faciliteren van toegang tot de European Defence Fund, samenwerking in JEDI en DIANA. Maar ook nationale programma's zoals innovatiecompetities en tenderprocessen.

CYBER

- Inlichtingendiensten moeten actiever worden in en het bedrijfsleven actief helpen met het verstoren van cyberaanvallen. Met de toegang tot de kabel kunnen ze dat veel beter dan dit vanuit de cybersecurity ooit mogelijk is.
- Het is in ons landsbelang om de veiligheidsdiensten meer ruimte te geven om discretionaire bevoegdheden te gebruiken in hun werk. De voorwaarde die wij hieraan stellen is dat deze bevoegdheden wettelijk gekaderd worden, achteraf door toezichthouders gecontroleerd kunnen worden en verdedigd moeten kunnen worden.
- De bevoegdheden van het cybercommando van defensie moeten uitgebreid worden zodat zij effectiever kan opereren. Middelen van actoren die bijdragen aan oorlogsvoering tegen het Nederlands belang moeten makkelijker afgepakt of bevroren kunnen worden.
- Het Defensie Cyber Commando krijgt toestemming om soft cyberoperaties te verkennen, ter voorbereiding op inzet van de krijgsmacht, ter handhaving of bevordering van de internationale rechtsorde.

Iedere dag BBBeter

**TWEEDE
KAMER
VERKIEZINGEN
22.11.23**

